

Πώς να ενδυναμώσετε τις κοινωνικές δεξιότητες, την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση των μαθητών με αναπηρίες.

Ένας οδηγός για καθηγητές, κοινωνικούς λειτουργούς, γονείς και εκπαιδευτικούς.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συγγραφείς

Fondazione Istituto dei Sordi

di Torino ONLUS

Enrico Dolza

Silvia Doratiotto

e-Nable Greece

Angelina Chrysargyri

Julie Tsoni

Fundacja Instytut Re-Integracji

Spółecznej IRIS

Magdalena Bednarek

Vilniaus Viltis

Daiva Žiuramskaite

Jelena Urbanovič

Emphasys Centre

Veronica Hadjipanayi

Open Europe

Marta Fernández

Ana Isabel Herranz

Αυτό το εργασία χορηγείται με άδεια [Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Περιεχόμενο

1. Επαυξητικά Εναλλακτικά Συστήματα Επικοινωνίας	5
1.1. Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς	7
1.1.1. Θετική και Αρνητική Ενίσχυση	14
1.1.2. Προτροπή και ξεθώριασμα	22
1.1.3. Ανάλυση εργασιών	26
1.1.4. Γενίκευση	35
1.2. Θεραπεία και Εκπαίδευση Παιδιών για Αυτιστικά και Επικοινωνιακά Ανάπηρα (TEACCH)	40
1.2.1. Δόμηση χώρου	40
1.2.2. Χρονική δόμηση	42
1.2.3. Παροχή προβλεψιμότητας και επαναληψιμότητας των προτεινόμενων δραστηριοτήτων	43
1.2.4. Παροχή κινήτρων	44
1.3. Σύστημα επικοινωνίας ανταλλαγής εικόνων (PECS)	46
1.3.1. Υποβοηθούμενη φυσική ανταλλαγή της εικόνας με το αντικείμενο	46
1.3.2. Αυξημένος αυθορμητισμός επικοινωνίας	48
1.3.3. Σύμβολο Διακρίσεις	49
1.3.4. Σύνθεση πρότασης	49
1.3.5. Απαντήστε στην ερώτηση "Τι θέλετε;"	50
1.3.6. Κάνοντας σχόλια	50
2. Εργαλεία και πόροι για κοινωνικές ικανότητες και δεξιότητες	54
2.1. Εισαγωγή στις κοινωνικές δεξιότητες και ικανότητες	56
2.2 Τύποι Κοινωνικών Δεξιοτήτων	59
2.3 Συμβουλές για την διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων	64
2.4 Εργαλεία και πόροι για την βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων μαθητές με ΕΕΑ	70
3. Συμβουλές και οι παγίδες που αφορούν την ένταξη των παιδιών με ΕΕΑ στα «κανονικά» σχολεία	80
3.1. Πλεονεκτήματα	83
3.2. Παγίδες	83
3.3. Συμβουλές και στρατηγική	86
3.4. Εκπαιδευτικές τεχνικές για την καλύτερη ένταξη των μαθητών στην τάξη	87
4. Ο ρόλος των γονέων στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων	94
4.1. Ορισμός	95

4.2.	Κοινωνικές δυσκολίες	97
4.3.	Διαταραχές κοινωνικών δεξιοτήτων σε αυτιστικά παιδιά	98
4.4.	Ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων	100
4.5.	Τρόποι για να βοηθήσετε εάν αυτιστικό παιδί να αποκτήσει κοινωνικές δεξιότητες	111
4.6.	Λύσεις	113
4.7.	Συμπεράσματα	114
	Βιβλιογραφία	118
	Σωστές απαντήσεις	124

1. Επαυξητικά Εναλλακτικά Συστήματα Επικοινωνίας

Περιγραφή ενότητας:

Ο στόχος αυτής της ενότητας είναι να βοηθήσει το κοινό, ειδικά τους Παιδαγωγούς Ειδικών Αναγκών, τους δασκάλους και κάθε άτομο που συνεργάζεται με παιδιά με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), να κατανοήσει την ουσία μιας ποικιλίας θεραπευτικών θεραπειών, που αναφέρονται επίσης ως Εφαρμοσμένη Συμπεριφορά. Ανάλυση (ΑΒΑ), Θεραπεία και Εκπαίδευση Αυτιστικών και Επικοινωνιακών Αναπήρων Παιδιών (TEACCH) και Συστήματα Επικοινωνίας Ανταλλαγής Εικόνων.

Συγκεκριμένα, μέσω αυτής της ενότητας οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν εκτεταμένες γνώσεις σχετικά με τις διάφορες παραλλαγές του ΑΒΑ, όπως η Θετική και η Αρνητική Ενίσχυση, η Προτροπή και η Εξασθένιση, η Ανάλυση Εργασιών και η Γενίκευση. Επιπλέον, ακολουθώντας το Θέμα 1: , Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς, η ενότητα προχωρά στις μεθοδολογίες που αξιοποιούνται, για την εφαρμογή Συστημάτων Επικοινωνίας TEACCH και ανταλλαγής εικόνων.

Εικόνα 1. Παιδιά που παίζουν. Source: Canva

1.1. Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς

Τι είναι η Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς;

Ο συμπεριφορισμός είναι μια συστηματική προσέγγιση στην οποία ο John B. Watson στόχευε να ενσωματώσει στην ουσία της ψυχολογίας, η οποία σε μια χρονική περίοδο περιλάμβανε μόνο την ανάλυση εσωτερικών σκέψεων, σε ένα πιο παρατηρητικό μέσο εξερεύνησης. Ως εκ τούτου, άλλαξε ξανά το πεδίο και συγκέντρωσε μόνο παρατηρήσιμες και μετρήσιμες συμπεριφορές.

Για παράδειγμα: Εξετάστε όλα τα πιθανά σενάρια που θα μπορούσαν να προκύψουν εάν φέρατε μια μπανιέρα 5 γαλονιών με παγωτό στην εργασία σας την Παρασκευή:

- Οι συνάδελφοί σας ενθουσιάζονται και πιστεύουν ότι είστε κουλ!
- Για το πάρτι του παγωτού, το αφεντικό σας μπορεί να πει σε όλους να φύγουν λίγο νωρίς.
- Κινδυνεύετε να έχετε έντονη διαμάχη με το αφεντικό σας.
- Το μπόνους σας μπορεί να αφαιρεθεί εάν ο διευθυντής σας είναι θυμωμένος μαζί σας.

Επομένως, η συμπεριφορά σας όταν φέρνετε παγωτό μπορεί να διαφέρει στο μέλλον, ανάλογα με τον τρόπο παραλαβής του όταν το παρείχατε. Ανάλογα με το αποτέλεσμα, μπορεί να το φέρνετε περισσότερο ή λιγότερο συχνά. Με άλλα λόγια, το είδος της απόκρισης που δημιουργείται μετά από μια συμπεριφορά (συνέπεια), συμπεριλαμβανομένης μιας τιμωρίας ή μιας ανταμοιβής, θα καθορίσει εάν αυτή η συμπεριφορά θα επαναληφθεί ξανά. Ωστόσο, κατά την ενσωμάτωση μιας τιμωρίας ως αποτέλεσμα, δεν θα γίνεται πάντα αντιληπτή ως ανεπιθύμητη ή αποκρουστική έκβαση για ένα άτομο.

Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας να θυμόμαστε ότι κάθε άτομο μπορεί να επηρεαστεί διαφορετικά από μια συνέπεια και να μην μειώσει τη συμπεριφορά του στο μέλλον (Fisher et al., 2021). Συμπερασματικά, αυτή η τεχνική τεκμηρίωσης μιας απόκρισης και στη συνέχεια εφαρμογής της κατάλληλης μεθόδου για την ενίσχυση ή τον τερματισμό μιας συμπεριφοράς είναι επίσης γνωστή ως Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς (ABA).

Η Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς είναι η άμεση εφαρμογή της παρατήρησης και της μέτρησης της συμπεριφοράς, μέσω της χρήσης προηγούμενων ερεθισμάτων, θετικής ενίσχυσης και άλλων επακόλουθων τεχνικών για να οδηγήσει σε αλλαγή σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά (Fox, 2008).

Εικόνα 2. Βίντεο "Τι είναι η θεραπεία ABA;". Πηγή: LEARN Behavioural.

Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=00I187lp4VQ>

Κάντε κλικ σε αυτό το βίντεο διάρκειας 2 λεπτών για να μάθετε περισσότερα για τις προδιαγραφές του ABA!

Συγκεκριμένα, η ανάλυση συμπεριφοράς που επικεντρώνεται στις Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) χρησιμοποιεί τεχνικές ενίσχυσης σε ελεγχόμενα και μη ελεγχόμενα περιβάλλοντα για να μπορέσουν τα παιδιά να αναπτύξουν και να μάθουν νέες ικανότητες. Ουσιαστικά, οι απλές έως προχωρημένες δεξιότητες αποδομούνται σε διαχειρίσιμα κομμάτια και διδάσκονται μεθοδικά. Το να το κάνουμε ευχάριστο για τον μαθητή είναι μια κορυφαία εστίαση. Ο εκπαιδευόμενος είναι πιο πιθανό να επιδείξει αποδεκτή συμπεριφορά τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη διδακτική ενασχόληση με προετοιμασμένη καθοδήγηση και ενίσχυση. Οι προβληματικές συμπεριφορές, από την άλλη, δεν ενθαρρύνονται. Για να δημιουργηθεί μια επιτυχημένη στρατηγική παρέμβασης, μπορεί να απαιτηθεί κάποια

Εικόνα 3. Δάσκαλος και μαθητής. Πηγή: Freepik

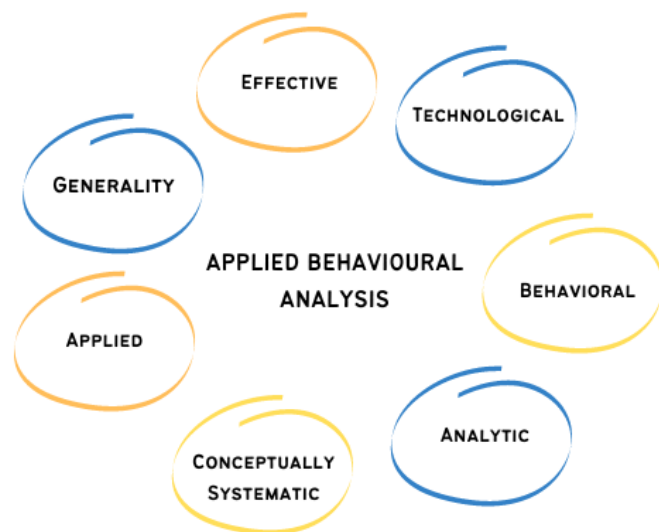
ανάλυση για τον προσδιορισμό της λειτουργίας(ών) και των ενισχυτών για αυτές τις συμπεριφορές.

Ωστόσο, πριν προχωρήσουμε στις τεχνικές υποκατηγοριοποίησης που συνθέτουν την Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε πλήρως τις διάφορες διαδικασίες, στις οποίες βασίζεται αυτή η μεθοδολογία. Ο στόχος αυτής της μεθοδολογίας είναι να αφαιρέσει συμπεράσματα από ρεαλιστικά σενάρια και να αξιολογήσει πώς μια θετική συμπεριφορά μπορεί να επαναληφθεί και πώς μια αρνητική συμπεριφορά μπορεί να εξαλειφθεί. Επομένως, με την εφαρμογή αυτής της τεχνικής στον εκπαιδευτικό τομέα, ο στόχος του ABA είναι να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς να κατανοήσουν:

- Πώς λειτουργούν οι συμπεριφορές.
- Πώς μια συμπεριφορά μπορεί να επηρεαστεί από το περιβάλλον;
- Πώς συμβαίνει η μάθηση.

Ωστόσο, για να είναι επιτυχής μια θεραπεία ABA, ο ιατρός θα πρέπει να διασφαλίσει ότι ενσωματώνει και τις 7 διαστάσεις στο σχέδιο παρέμβασης του παιδιού. Οι 7 διαστάσεις περιλαμβάνουν:

1. Γενικότητα.
2. Αποτελεσματικότητα
3. Εφαρμογή
4. Τεχνολογική
5. Εννοιολογικά Συστηματική.
6. Αναλυτική;
7. Συμπεριφορά

Εικόνα 4. Οι 7 διαστάσεις του ABA. Πηγή: Wolfe & Neisworth, 2005

1. Γενικότητα:

Όταν μια συμπεριφορά χρειάζεται αλλαγή, αυτή η προσαρμογή συμπεριφοράς δεν υποτίθεται ότι συμβαίνει στιγμιαία, ούτε θα πρέπει να διαρκεί μόνο για μικρό χρονικό διάστημα. Η ουσία αυτής της θεραπείας είναι να διασφαλιστεί ότι οι δεξιότητες που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο της παρέμβασης δεν επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες του ατόμου, συμπεριλαμβανομένου του περιβάλλοντος του και των ατόμων που το περιβάλλουν. Το ABA πραγματοποιείται συχνά σε ελεγχόμενη ατμόσφαιρα περιβάλλοντος ή σε περιβάλλον που είναι πιο κλινικού χαρακτήρα.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι ο προγραμματισμός πραγματοποιείται αρχικά σε αυτήν τη ρύθμιση, το σχέδιο θεραπείας θα πρέπει να δημιουργηθεί ώστε να αντικατοπτρίζει το πραγματικό περιβάλλον του ασθενούς. Ουσιαστικά, αυτή η τεχνική θα εξασφαλίσει ότι η συμπεριφορά γενικεύεται σε διάφορες περιστάσεις και καταστάσεις και παραμένει με την πάροδο του χρόνου. Αν και είναι ιδανικό να έχετε ένα σταθερό προσωπικό κατά τη διάρκεια της θεραπείας του παιδιού σας, το παιδί θα πρέπει επίσης να έχει πρόσβαση σε άλλα παιδιά και επαγγελματίες για να εξασκήσουν τις προσφάτως αποκτηθείσες ικανότητές τους. Μια θεραπεία δεν θεωρείται επιτυχής ή αποτελεσματική έως ότου επιτευχθεί γενικότητα.

2. Αποτελεσματικό:

Οι παρεμβάσεις που εφαρμόζονται πρέπει επίσης να είναι επιτυχείς, διασφαλίζοντας ότι οι στόχοι αντικατοπτρίζουν και είναι σχετικοί με τον πελάτη και την κουλτούρα της κοινότητάς του. «Λειτουργεί η παρέμβαση;» ή "Βλέπω την επιθυμητή πρόοδο;" είναι δύο κρίσιμα ερωτήματα που πρέπει να τεθούν. Η συχνή παρακολούθηση της προόδου των συλλεγόμενων δεδομένων και η παρατήρηση του τρόπου με τον οποίο το παιδί ανταποκρίνεται στη θεραπεία, είναι οι δύο μεταβλητές που απαντούν σε αυτές τις ερωτήσεις.

3. Εφαρμογή:

Οι συγκεκριμένοι θεραπευτικοί στόχοι που απαιτούν προτεραιότητα διαμορφώνονται ανάλογα με το επίπεδο σπουδαιότητας του ασθενούς και του οικογενειακού του τύπου. Οι κοινωνικά σχετικές ενέργειες κάθε ατόμου είναι μοναδικές γι' αυτόν και είναι οι δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να εναρμονιστεί με το περιβάλλον του πιο επιτυχημένα και αβίαστα. Με άλλα λόγια, για να είναι μια θεραπεία κοινωνικά έγκυρη, πρέπει να προκαλεί και να διατηρεί την προσαρμογή στην καθημερινή ζωή του παιδιού.

Για παράδειγμα, εάν το παιδί επιδίδεται σε μια συμπεριφορά ξεσπάσματος, επειδή έχει συγκεκριμένες επιθυμίες και ανάγκες, αλλά δεν έχει αποκτήσει τις δεξιότητες για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά αυτές τις ανάγκες, η κατάλληλη παρέμβαση προσαρμοσμένη σε αυτήν την κατάσταση, είναι να διδάξει στο παιδί πώς να επικοινωνεί αποτελεσματικά τις επιθυμίες και τις ανάγκες του. Επομένως, αυτός ο στόχος θα ήταν ένας κοινωνικά έγκυρος στόχος.

Δεν θα ασκούσε μόνο άμεσο ωφελούμενο αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή του παιδιού, αλλά θα ωφελούσε επίσης τα άτομα που αλληλεπιδρούν με το παιδί, συμπεριλαμβανομένων των μελών της οικογένειας, των δασκάλων, των φίλων. Η θεραπευτική ομάδα πρέπει πάντα να λαμβάνει υπόψη τη σημασία του πελάτη για την επιδιωκόμενη αλλαγή συμπεριφοράς όταν επιλέγει θεραπευτικές στρατηγικές.

4. Τεχνολογική:

Η θεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να περιγράφεται τόσο ξεκάθαρα, ώστε αν υπάρχει η πιθανότητα κάποιο άλλο άτομο θα ήθελε να επαναλάβει τη διαδικασία, να μπορεί να την επαναλάβει, χωρίς καμία δυσκολία. Όλες οι στρατηγικές που συνθέτουν μια παρέμβαση θα πρέπει να προσδιορίζονται και να περιγράφονται επακριβώς για να καταστεί δυνατό αυτό. Εξετάστε την αγαπημένη σας συνταγή ψησίματος κέικ από το Pinterest ως παράδειγμα, είναι σαφές, απλό στην παρακολούθηση και όμορφα γραμμένο. Αν και η χρήση συμπεριφορικών αναλυτικών θεραπειών σε άτομα είναι αναμφίβολα πιο δύσκολη, θα πρέπει να ισχύουν οι ίδιες αρχές.

Ακόμα κι αν η τεχνική που περιγράφεται είναι ασαφής ή δυσνόητη, είναι απίθανο όλοι στην ομάδα θεραπείας να προσεγγίσουν τη θεραπεία με τον ίδιο τρόπο. Μια τεχνολογική συμπεριφορική παρέμβαση είναι απλή στην αντιγραφή και έχει υψηλό επίπεδο ακεραιότητας θεραπείας.

5. Εννοιολογικά συστηματική:

Μια παρέμβαση που είναι εννοιολογικά συστηματική είναι αυτή που βασίζεται στην έρευνα και τηρεί τις αρχές της εφαρμοσμένης ανάλυσης συμπεριφοράς. Είναι αυτή η παρέμβαση σύμφωνη με τις αρχές που έχουν βρεθεί ότι είναι αποτελεσματικές όπως προσδιορίζονται στην έρευνα;

6. Αναλυτική:

Η αναλυτική προσέγγιση εξηγεί ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται προέρχονται από τα δεδομένα, αποδεικνύοντας ότι οι παρεμβάσεις που χρησιμοποιούνται βασίζονται στα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν. Κατά την ανάλυση των δεδομένων, πρέπει να εντοπίσουμε και να τροποποιήσουμε ορισμένους παράγοντες εάν η μέθοδος παρέμβασης δεν καλλιεργεί την επιθυμητή αλλαγή στην επιδιωκόμενη συμπεριφορά.

Μπορούμε να δημιουργήσουμε έναν αξιόπιστο σύνδεσμο μεταξύ της παρέμβασής μας και της ανάπτυξης της θετικής συμπεριφοράς, εφόσον η παρέμβαση έχει βελτιωθεί και τα δεδομένα αποκαλύπτουν μια βελτίωση προς την επιδιωκόμενη κατεύθυνση. Αυτό αντιμετωπίζει το ζήτημα της αληθοφάνειας: η παρέμβαση που χρησιμοποιήθηκε και τα δεδομένα που καταδεικνύουν την αλλαγή θα είναι επαρκή για να υποδείξουν μια αξιόπιστη λειτουργική σχέση;

7. Συμπεριφορά:

Για να τροποποιηθεί η συμπεριφορά, πρέπει να είναι παρατηρήσιμη και μετρήσιμη. Εάν μπορούμε να παρατηρήσουμε τη συμπεριφορά, μπορούμε να συλλέξουμε δεδομένα για να την ποσοτικοποιήσουμε και μετά μπορούμε να την τροποποιήσουμε (Cooper et al., 2007). Η λέξη "συμπεριφορά" δεν χρησιμοποιείται μόνο για να αναφέρεται σε ανεπιθύμητη δραστηριότητα. Μπορεί επίσης να αναφέρεται σε κατάλληλη ή επιθυμητή συμπεριφορά. Οι αναλυτές συμπεριφοράς στοχεύουν να τροποποιήσουν ορισμένες συμπεριφορές ενώ ταυτόχρονα ενισχύουν άλλες. Επιπλέον, είναι σημαντικό να μιλάμε για «αλλαγή συμπεριφοράς» όσον αφορά το πώς επηρεάζει τη ζωή του παιδιού στο σύνολό του, όχι μόνο τη συμπεριφορά του.

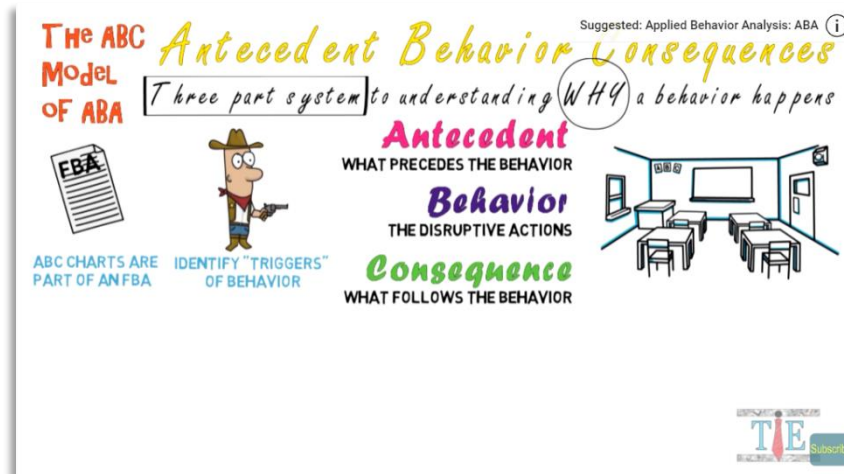
Εικόνα 5. Παιδιά πιασμένα χέρι-χέρι. Πηγή: Freepik

Προφανώς, το ABA ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό στη μείωση των εξαιρετικά επιβλαβών συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένης της βίας και των αυτοτραυματιστικών συμπεριφορών. Η Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς (ABA) αναγνωρίζεται ως μια βασισμένη σε στοιχεία στρατηγική θεραπείας πρακτικής για άτομα με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού, επειδή είναι αποτελεσματικό στην εκπαίδευση ατόμων με ποικίλα στυλ μάθησης και αναπτυξιακές προκλήσεις (ASD). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει ένας σημαντικός όγκος ερευνών που έχει επανειλημμένα αποδείξει την αποτελεσματικότητά του. Αυτό σημαίνει επίσης ότι η παρέμβαση μπορεί να είναι επωφελής για άτομα, οικογένειες και επαγγελματίες. Μια ρουτίνα ύπνου, οι κοινωνικές δεξιότητες, η εκμάθηση πώς να οδηγείτε ένα λεωφορείο, η εκμάθηση πώς να πολλαπλασιάζετε αριθμούς και πολλές άλλες νέες ικανότητες θα μπορούσαν να διδαχθούν ως παραδείγματα για το τι θα μπορούσε να μαθευτεί.

Η μάθηση αποδομείται σε μικρότερα κομμάτια για να βοηθήσει στη μάθηση βήμα προς βήμα. Η συλλογή δεδομένων γίνεται για την παρακολούθηση της προόδου του εκπαιδευόμενου προς τον μαθησιακό στόχο. Η θετική ενίσχυση είναι ένα κρίσιμο συστατικό του ABA επειδή ενθαρρύνει τους μαθητές να κατακτήσουν δεξιότητες, ακόμη και εκείνες που είναι εξαιρετικά προκλητικές για αυτούς. Η κατανόηση του τι ενισχύει τη συμπεριφορά κάθε ατόμου είναι ζωτικής σημασίας για την τροποποίηση της συμπεριφοράς, επειδή ο καθένας έχει ξεχωριστούς ενισχυτές. Προκειμένου να αποφευχθεί η εξάρτηση από την ενίσχυση, η ενίσχυση μπορεί στη συνέχεια να μειωθεί (ή να ξεθωριάσει) με την πάροδο του χρόνου και όταν ένα άτομο αναπτύξει νέες δεξιότητες. (Bailey et al., 2017).

Εικόνα 6. Κομμάτια παζλ. Πηγή: Freepik

Εικόνα 7. Βίντεο "Προηγούμενη Συμπεριφορά Συνέπεια: Διαγράμματα & Μοντέλο ABC". Πηγή: Teachings in Education.

Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=0O1187lp4VQ>

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 3 λεπτών για να μάθετε για τα ABC του ABA!

Ουσιαστικά, η Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς είναι η γενική μεθοδολογία που χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς και από τους ίδιους τους γονείς, για να προσπαθήσουν να υποστηρίξουν παιδιά με ΔΑΦ, αλλάζοντας τις συμπεριφορές που είναι αναποτελεσματικές για τα ίδια τα παιδιά.

Ωστόσο, το ABA μπορεί να υποκατηγοριοποιηθεί σε διάφορες απλούστερες μορφές που θα επιτρέψουν στον δάσκαλο ή τον γονέα να ενσωματώσει μεθοδικές τεχνικές στην καθημερινή ζωή του παιδιού και να οδηγήσει τελικά στην επιθυμητή αλλαγή.

Εικόνα 8. Μερικά συμπτώματα ASD. Πηγή: Freerik

Τεχνικές Εφαρμοσμένης Ανάλυσης Συμπεριφοράς:

1.1.1. Θετική και Αρνητική Ενίσχυση

Τι είναι η Θετική Ενίσχυση;

Ενίσχυση: Μια συνέπεια ή ενισχυτής παρέχεται μετά την παρουσίαση μιας επιθυμητής συμπεριφοράς, στη διαδικασία ενίσχυσης, προκειμένου να βελτιωθεί η πιθανότητα ή να διατηρηθεί η συμπεριφορά υπό παρόμοιες συνθήκες.

Μία από τις πιο δημοφιλείς μεθοδολογίες ABA είναι η εφαρμογή Θετικής και Αρνητικής Ενίσχυσης. Οι θεμελιώδεις ιδέες του ABA αναπτύχθηκαν μέσω της μελέτης του B. F. Skinner, ο οποίος πρότεινε και αργότερα απέδειξε ότι η συμπεριφορά επηρεαζόταν από μια διαδικασία γνωστή ως επιλογή από συνέπειες, η οποία είναι συγκρίσιμη με τη διαδικασία φυσικής επιλογής του Δαρβίνου. Ουσιαστικά, ο Skinner αναγνώρισε ότι σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, οι ενέργειες που έχουν θετικά αποτελέσματα θα επιμείνουν λόγω της διαδικασίας ενίσχυσης, ενώ οι ενέργειες που οδηγούν σε αρνητικά αποτελέσματα θα εξαφανιστούν σταδιακά ή θα μειωθούν. Προσφέροντας ενισχυτές για διαδοχικές προσεγγίσεις της τελικής απόκρισης στόχου - μια διαδικασία γνωστή ως διαμόρφωση - το Skinner απεικόνισε πώς οι αποκρίσεις θα μπορούσαν να εξελιχθούν ή να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου (Gordan & Krishanan, 2015).

Η κύρια στρατηγική διαχείρισης συμπεριφοράς που χρησιμοποιείται από τους θεραπευτές ABA είναι η θετική ενίσχυση, στην οποία ένα παιδί που συμμορφώνεται με ένα αίτημα για αλλαγή συμπεριφοράς ανταμείβεται. Ο στόχος είναι το παιδί να επιδείξει καλή συμπεριφορά ως απάντηση στην ενίσχυση. Οποιοδήποτε αντικείμενο ή δραστηριότητα που ενισχύει αποτελεσματικά και διατηρεί την επιθυμητή συμπεριφορά μπορεί να θεωρηθεί ως ενισχυτικό. Οι φυσικοί κύριοι ενισχυτές περιλαμβάνουν πράγματα όπως ο ύπνος και το φαγητό. Τα παιδιά αναπτύσσουν σταδιακά δευτερεύοντες ενισχυτές που διαφέρουν από παιδί σε παιδί και περιλαμβάνουν τα πάντα, από έπαινο μέχρι αυτοκόλλητα και κίνητρα.

Εικόνα 9. Επιθράβευση. Πηγή: Freepik

Υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη ενισχυτών, συμπεριλαμβανομένων αγαπημένων δραστηριοτήτων, απτών αγαθών όπως παιχνίδια, προνομίων, μεταξύ του λιγότερο παρεμβατικού τύπου ενισχυτή, που είναι ο έπαινος, και του πιο παρεμβατικού τύπου ενισχυτή, που είναι το φαγητό (Baer, 2019).

Ποια είναι η σημασία της Θετικής Ενίσχυσης;

Συνολικά, η θετική ενίσχυση και η θεραπεία ABA μπορούν να έχουν βαθιά θετική επίδραση στη ζωή των παιδιών με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού και των οικογενειών τους. Με τη χρήση αυτής της τεχνικής, τα παιδιά με παιδιά με αυτισμό μπορούν να μάθουν νέες δεξιότητες που μπορεί να είναι δύσκολο να διδαχθούν και να διατηρηθούν. Για παράδειγμα, μερικές από αυτές τις ικανότητες είναι:

- > Λεκτική επικοινωνία
- > Μη λεκτική επικοινωνία
- > Κοινωνικές αλληλεπιδράσεις
- > Ακαδημαϊκή επίδοση
- > Λειτουργικές δεξιότητες ζωής
- > Προσαρμοστικές μαθησιακές δεξιότητες.

Τα παιδιά είναι πιο πιθανό να επαναλάβουν μια επιθυμητή συμπεριφορά όταν ακολουθείται από έναν ενισχυτή, όπως ένα ειδικό αντικείμενο ή δραστηριότητα. Η θετική ενίσχυση μπορεί να προωθήσει αλλαγές συμπεριφοράς με την πάροδο του χρόνου. Η μέθοδος μπορεί επίσης να βοηθήσει αυτά τα παιδιά να μάθουν εναλλακτικές σε επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες και να σταματήσουν ανεπιθύμητες συμπεριφορές όπως η εχθρότητα. Συγκεκριμένα, ένα από τα κύρια οφέλη της θετικής ενίσχυσης είναι ότι είναι μια συνεπής και αξιόπιστη στρατηγική διδασκαλίας. Επιπλέον, μπορεί να είναι δύσκολο για τα παιδιά με αυτισμό να στραφούν σε μια νέα δραστηριότητα, επειδή συχνά προσηλώνονται σε μια μεμονωμένη εργασία. Εάν καταφέρουν να ολοκληρώσουν σωστά μια εργασία, η θετική ενίσχυση τους δίνει τη δυνατότητα να ξέρουν τι να προβλέψουν. Με άλλα λόγια, υποστηρίζει την ιδέα ότι η αλλαγή δραστηριοτήτων μπορεί να είναι μια θετική εμπειρία, παρά μια απογοητευτική (Leach & Duffy, 2009).

Πώς μπορούν λοιπόν οι θεραπευτές ABA ή οι εκπαιδευτές με ΕΕΑ να χρησιμοποιήσουν θετική ενίσχυση;

Εικόνα 10. Εκμάθηση δασκάλου και μαθητή.
Πηγή: Freepik

Μια από τις βασικές ιδέες στην εφαρμοσμένη ανάλυση συμπεριφοράς, το μοντέλο τροποποίησης συμπεριφοράς ABC, χρησιμεύει ως βάση για την τεχνική. Τα παρακάτω βήματα συνθέτουν το μοντέλο:

- > Α: Ένα γεγονός ή πράγμα που προκαλεί την επιθυμητή ενέργεια ονομάζεται προγενέστερο.
- > Β: Η συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα του προηγούμενου και είναι η ενέργεια που γίνεται. Μπορεί να είναι και ευνοϊκό και δυσμενές.
- > Γ: Το αποτέλεσμα αυτών των δραστηριοτήτων είναι η συνέπεια.

Ανάλογα με το αν η δραστηριότητα είναι ευνοϊκή ή επιβλαβής, μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε για την ενθάρρυνση είτε για την αναστολή της. Στη συνέχεια, μόλις εντοπιστεί η στοχευμένη συμπεριφορά, ο επαγγελματίας θα αξιολογήσει αρχικά τα τρέχοντα επίπεδα ικανότητας του αιδιού και θα εντοπίσει τους βασικούς τομείς που χρειάζονται τη μεγαλύτερη βελτίωση (Kazdin, 2022). Στη συνέχεια, ο θεραπευτής θα δημιουργήσει ένα προσαρμοσμένο πρόγραμμα για να διδάξει νέες ικανότητες, δεξιότητες και συμπεριφορές, που ταιριάζουν στις απαιτήσεις, τις δεξιότητες και τα ενδιαφέροντα του παιδιού. Το πρόγραμμα θεραπείας ABA δημιουργείται πάντα για να ικανοποιεί τις ανάγκες κάθε μοναδικού παιδιού, οικογένειας και περιστασης. Ο ειδικός θα

χρησιμοποιήσει μεθοδικά θετικές προσεγγίσεις ενίσχυσης για να βοηθήσει το παιδί να μάθει και να αναπτύξει νέες ικανότητες. Αυτή η τεχνική είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την αύξηση της πιθανότητας ότι νέες, ευεργετικές συνήθειες θα συνεχιστούν και θα διατηρηθούν μακροπρόθεσμα (Taylor, 2022).

Ωστόσο, ένα άλλο ζωτικό στοιχείο για την επιτυχία αυτής της τεχνικής ABA, είναι η ικανότητα του εκπαιδευτικού **να αναγνωρίζει και να εφαρμόζει τους κατάλληλους ενισχυτές για κάθε παιδί.**

Ο επαγγελματίας πρέπει να επιλέξει τους κατάλληλους ενισχυτές, αφού προσδιορίσει τι είναι πιο σημαντικό ή το κίνητρο για το παιδί και σε αυτό που το παιδί έχει αντιδράσει προηγουμένως θετικά. Αυτό θα μπορούσε να είναι ένα συγκεκριμένο παιχνίδι, ένα παιχνίδι που προτιμάτε ή ένα χόμπι. Είναι ζωτικής σημασίας να αποκλείσετε μια ποικιλία ενισχυτών, καθώς κάθε παιδί θα αποδεχτεί μια διαφορετική στρατηγική ενίσχυσης από τον παιδαγωγό του.

Εικόνα 11. Μαθητές που έχουν ανταμοιβή. Πηγή: Freepik

Ακόμα κι έτσι, πριν από την εφαρμογή διαφόρων παρεμβατικών ενισχυτών, όπως τα τρόφιμα, οι επαγγελματίες του ABA συχνά ξεκινούν τη θεραπεία με τις λιγότερο παρεμβατικές μεθόδους. Επιπλέον, συχνά συνδυάζουν έναν πρωτεύοντα ενισχυτή με ένα πρόσθετο στοιχείο, για να σχηματίσουν έναν δευτερεύοντα ενισχυτή, όπως π.χ. "εξαιρετική δουλειά". Για παράδειγμα, το να επαινείτε το παιδί με φράσεις όπως «αυτό ήταν πολύ καλό», ενώ ταυτόχρονα του παρέχετε μια λιχουδιά, όπως μια σταφίδα ή μια καραμέλα, θα βοηθήσει στη διατήρηση της επιθυμητής συμπεριφοράς. Ουσιαστικά, η τεχνική της ενίσχυσης ολοκληρώνεται συνδυάζοντας τις θετικές απαντήσεις στον ενισχυτή, έως ότου το παιδί αρχίσει να συσχετίζει τη δράση με την ανταμοιβή (Degli et al., 2020).

Εάν θέλετε να βρείτε τους τύπους ενισχύσεων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κατά την εφαρμογή θετικής ενίσχυσης, ρίξτε μια ματιά σε αυτό το [άρθρο](#)!

Επιπλέον, ακολουθήστε αυτό το εκτενές [άρθρο](#) για το τι είναι η Ενίσχυση με μερικά παραδείγματα για εμπειριστατωμένη κατανόηση!

Ωστόσο, αν και η θετική ενίσχυση έχει τεκμηριωθεί ως μία από τις πιο επιτυχημένες τεχνικές της ΑΒΑ και συγκεκριμένα για παιδιά με αυτισμό, δεν είναι η μόνη μέθοδος ενίσχυσης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αλλάξει τη συμπεριφορά ενός παιδιού. Ο οπλισμός υποκατηγοριοποιείται σε δύο πυλώνες:

- > Θετική ενίσχυση
- > Αρνητική ενίσχυση

Η αιτιολογία του γιατί χρησιμοποιούνται αυτές οι δύο λέξεις. Το "**θετικό**" και το "**αρνητικό**", είναι επειδή όταν ασκεί θετική (+) ενίσχυση, ο επαγγελματίας προσθέτει αντικείμενα ή ανταμοιβές για να ενθαρρύνει ή να αναστέλλει μια συμπεριφορά. Αντίθετα, η έννοια της **αρνητικής** (-) ενίσχυσης περιλαμβάνει την αφαίρεση ενός ερεθίσματος, μόλις επιτευχθεί η επιθυμητή συμπεριφορά.

Τι είναι η Αρνητική Ενίσχυση;

Όπως εξηγήθηκε παραπάνω, όταν ένα συγκεκριμένο ερέθισμα - συνήθως ένα αποτρεπτικό ερέθισμα - αφαιρείται μετά την εμφάνιση μιας συγκεκριμένης ενέργειας, λαμβάνει χώρα αρνητική ενίσχυση. Λόγω άρσης ή αποφυγής της αρνητικής συνέπειας, αυξάνεται η πιθανότητα να επαναληφθεί η συγκεκριμένη συμπεριφορά στο μέλλον. Ωστόσο, η αρνητική ενίσχυση δεν πρέπει να θεωρείται ως ένα είδος τιμωρίας (Cooper et al., 2007). Σε αντίθεση με την τιμωρία, η οποία μειώνει μια συμπεριφορά, η αρνητική ενίσχυση αυξάνει τη συμπεριφορά.

Ακολουθούν μερικά παραδείγματα που δείχνουν αρνητική ενίσχυση:

- > Για να αποφύγει τη γκρίνια της μητέρας του, ο Μπομπ πλένει τα πιάτα (συμπεριφορά) (αποτρεπτικό ερέθισμα).
- > Αφού φάει δύο μπουκιές από το μπρόκολο της, η Νάταλι μπορεί να φύγει από το τραπέζι του δείπνου (αποτρεπτικά ερεθίσματα) (συμπεριφορά).
- > Η Μάρθα φοράει τις ωτοασπίδες της (συμπεριφορά) για να απομακρύνει τυχόν θορύβους (αποτρεπτικό ερέθισμα)
- > Ο Steve κάνει ντους (συμπεριφορά) για να αφαιρέσει μια άσχημη μυρωδιά (αποτρεπτικό ερέθισμα).
- > Ο Τζο ενεργεί με τρόπο που απενεργοποιεί έναν δυνατό συναγερμό πατώντας ένα κουμπί (αποτρεπτικό ερέθισμα).

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε πάντα ότι ο απώτερος στόχος της ενίσχυσης είναι να προσπαθήσει να βελτιώσει τη συμπεριφορά ενός ατόμου, ενώ ο στόχος της τιμωρίας είναι να μειώσει μια συμπεριφορά. Σκεφτείτε να προσθέσετε κάτι θετικό σε μια κατάσταση για να ενισχύσετε μια ανταπόκριση ως θετική ενίσχυση. Η αφαίρεση ενός ανεπιθύμητου ερεθίσματος για τη βελτίωση μιας απόκρισης, από την άλλη πλευρά, είναι αρνητική ενίσχυση.

Εικόνα 12. Βίντεο " Μάθηση: Αρνητική Ενίσχυση εναντίον Τιμωρίας". Πηγή: ByPass Publishing.

Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=imkbuKomPXI>

Δείτε αυτό το βίντεο διάρκειας 2 λεπτών για μια επιπλέον διευκρίνιση σχετικά με την αρνητική ενίσχυση και τιμωρία!

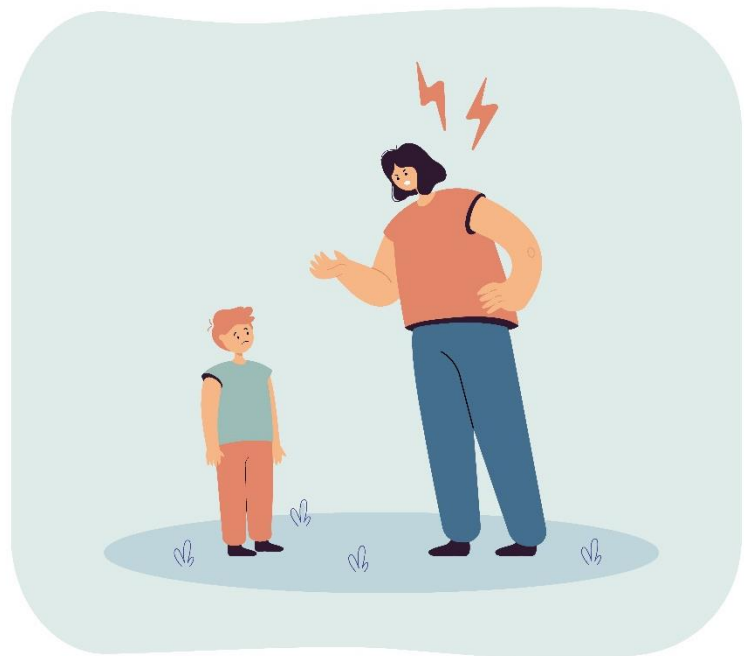
Επιπλέον, μια κοινή παρανόηση σχετικά με την αρνητική ενίσχυση είναι ότι ένα άτομο εμπλέκεται σε μια «αρνητική» ή «κακή» συμπεριφορά και ωφελείται από αυτήν, κάτι που φυσικά δεν είναι αλήθεια. Αυτό το επιχειρήμα θα μπορούσε καλύτερα να αντικρουστεί με ένα άλλο παράδειγμα.

Ένας γονιός και το παιδί του πηγαίνουν στο σούπερ μάρκετ για να αγοράσουν μαζί λίγο φαγητό. Το νήπιο αρπάζει μια μεγάλη σακούλα με καραμέλες και τα πετάει στο καρότσι καθώς περνούν από το διάδρομο των ζαχαρωτών. Ο γονιός τα αφαιρεί και δίνει εντολή στο παιδί να τα αντικαταστήσει. Το παιδί ουρλιάζει και πέφτει στο έδαφος γιατί θέλει την καραμέλα. Προκειμένου να διαχειριστεί την ψυχραιμία του παιδιού, ο γονιός υποχωρεί και του αφήνει να πάρει την καραμέλα.

Φαίνεται ότι το ξέσπασμα (η συμπεριφορά του) ενισχύθηκε αρνητικά με λιχουδιές, επειδή η συμπεριφορά αυτού του αγοριού μπορούσε να χαρακτηριστεί ως "αρνητική". Ωστόσο, το γεγονός ότι έλαβε την καραμέλα λειτούργησε πραγματικά ως ενίσχυση στην «καλή του συμπεριφορά»!

Όταν το παιδί συνειδητοποίησε ότι δεν θα έπαιρνε τα γλυκά του, άρχισε να παίζει (να έχει ξεσπάσματα), τα οποία προφανώς οδηγούν στο αντίθετο αποτέλεσμα και κατάφερε να κερδίσει τα ζαχαρωτά. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η αρνητική ενίσχυση, είναι όταν ένα (αποκρουστικό) ερέθισμα που είναι ήδη παρόν, εξαλείφεται ως αποτέλεσμα μιας επιθυμητής συμπεριφοράς και η αφαίρεσή του ήταν ένα επιθυμητό αποτέλεσμα (π.χ. η άσχημη μυρωδιά του Steve).

Σε αυτήν την περίπτωση, η συμπεριφορά του γονέα ήταν η στάση που ενισχύθηκε αρνητικά. Το ξέσπασμα του παιδιού και η προσοχή που λάμβαναν από τα άλλα άτομα στο κατάστημα, ήταν μια ανεπιθύμητη κατάσταση για τον γονέα (ανέπτυξε μια κατάσταση αποστροφής για τον γονέα). Αυτή η δυσάρεστη περίσταση συνέβη πριν δώσετε στο παιδί την καραμέλα. Στη συνέχεια, μόλις ο γονιός πρόσφερε το γλυκάκι στο παιδί, οι φωνές του παιδιού σταμάτησαν και η απεχθής κατάσταση εξαλείφθηκε.

Ως αποτέλεσμα, η συμπεριφορά του γονέα ενισχύθηκε αρνητικά (Wiering & Otterlo, 2012).

Επομένως, τα ερεθίσματα που προκαλούν αποστροφή, όπως οι άσχημες οσμές, τα δυνατά ξεσπάσματα ή το ροχαλητό, συνήθως κάνουν τους ανθρώπους να θέλουν να φύγουν ή να δραπέτεύσουν. Η λέξη «απόδραση» συνδέεται τυπικά με την αποχώρηση ενός ατόμου, προκειμένου να εξαλειφθεί η επαφή με το αποτρεπτικό ερέθισμα, όπως η απόδραση από τη φυλακή. Ωστόσο, αυτή η φράση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να αναφερθεί στην εξάλειψη των δυσμενών ερεθισμάτων, ενώ το άτομο παραμένει στην κατάσταση.

Με άλλα λόγια, όταν λαμβάνεται υπόψη το παράδειγμα της «κακής μυρωδιάς», το άτομο δεν «ξεφεύγει», πρέπει να αντιμετωπίσει το αποτρεπτικό ερέθισμα (κακή μυρωδιά) μέχρι να κάνει ντους, ωστόσο το ντους εξακολουθεί να είναι προσπάθεια αποφυγής του δυσάρεστου ερεθίσματος.

Απόδραση και Αποφυγή:

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της συμπεριφοράς αποφυγής και της συμπεριφοράς απόδρασης (Miltenberger, 2008). Ενώ η αποφυγή σταματά εξαρχής να συμβεί το δυσμενές ερέθισμα, η διαφυγή περιλαμβάνει την αφαίρεση ενός υπάρχοντος αποτρεπτικού ερεθίσματος από συμπεριφορά. Λάβετε επίσης υπόψη σας ότι η αρνητική ενίσχυση εξακολουθεί να διατηρεί τόσο την αποφυγή όσο και τη συμπεριφορά απόδρασης στη θέση τους (Iwata & Smith, 2007).

Για παράδειγμα, το άτομο αποφασίζει να κάνει ντους ως «διαφυγή» από τη δυσάρεστη οσμή. Όταν μια συμπεριφορά σταματά το αποτρεπτικό ερέθισμα από το να «συμβεί» ποτέ, λαμβάνει χώρα η αποφυγή. Ως εκ τούτου, εάν το άτομο γνωρίζει ότι αρχίζει να μυρίζει λόγω του ότι δεν κάνει ντους, η συμπεριφορά του στο ντους είναι πιθανό να αυξηθεί για να σταματήσει η μυρωδιά και αυτό θα θεωρούνταν «αποφυγή». Η διαφορά είναι αν η συμπεριφορά εξαλείφει ένα δυσμενές ερέθισμα που είναι ήδη παρόν (διαφυγή) ή καθυστερεί την εμφάνιση ενός αποτρεπτικού ερεθίσματος (αποφυγή) (Dymond & Roche, 2009).

Εικόνα 14. Μια γυναίκα που δραπέτεύει. Πηγή: Freepik

Προφανώς, η ενίσχυση διακυβεύεται από μια ποικιλία τμημάτων και υπάρχουν αρκετές εκδοχές αυτής της τεχνικής που μπορούν να προωθήσουν, όχι μόνο ωφέλιμες ενέργειες, αλλά επίμονες αλλαγές στη συμπεριφορά, χωρίς την εφαρμογή δυναμικών ή επιθετικών μέσων (Fein & Dunn, 2007). Παρόμοια με την ενίσχυση, μια άλλη αθώα, αλλά εξίσου αποτελεσματική μεθοδολογία προτρέπει και ξεθωριάζει.

1.1.2. Προτροπή και ξεθώριασμα

Ο όρος «προτροπή» στην εφαρμοσμένη ανάλυση συμπεριφοράς (ABA) ή σε οποιοδήποτε άλλο είδος συμπεριφορικής θεραπείας αναφέρεται στην παροχή υποστήριξης ή ενδείξεων για την ενθάρρυνση της εφαρμογής μιας συγκεκριμένης δεξιότητας. Ο απώτερος στόχος είναι το άτομο να εκτελέσει τελικά την ικανότητα ανεξάρτητα των κατάλληλων συνθηκών χωρίς να χρειάζεται να του ζητηθεί, αλλά η προτροπή ενθαρρύνει το άτομο να εκτελέσει μια εργασία μέχρι να μάθει πώς και πότε να την κάνει.

Με άλλα λόγια, η προτροπή μπορεί να ενθαρρύνει το παιδί να εκτελέσει μια εργασία, μέχρι να μάθει πώς και πότε να την ολοκληρώσει, αλλά τελικά, ο κύριος στόχος αυτής της τεχνικής είναι να μάθει πώς να εκτελεί τη δεξιότητα ανεξάρτητα, στις κατάλληλες συνθήκες, χωρίς να χρειάζεται να σας ζητηθεί. Ωστόσο, τι είναι μια προτροπή;

Ως προτροπή ορίζεται οποιοδήποτε ερέθισμα το οποίο ο επαγγελματίας ABA ή ο εκπαιδευτής με ΕΕΑ αναγνωρίζει ως χρήσιμο και στο οποίο το παιδί ανταποκρίνεται. Οι προτροπές συνήθως παραδίδονται ως προηγούμενα ή πριν από την έναρξη της συμπεριφοράς. Εάν το παιδί εκτελεί ήδη τη δεξιότητα ή τη δραστηριότητα, δεν απαιτείται προτροπή, ίσως είναι σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί θετική ενίσχυση για την υποστήριξη της συμπεριφοράς, προκειμένου το παιδί να διατηρήσει αυτή τη συμπεριφορά (Fentress & Lerman, 2012).

Ωστόσο, αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται ως μέσο παροχής οδηγιών σε παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και μαθησιακές δυσκολίες, καθώς μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση του τι πρέπει να κάνουν και έτσι να αυξήσει την πιθανότητα αργότερα να παράγουν τη σωστή ανταπόκριση ή επιθυμητή συμπεριφορά μόνοι τους (Ομάδα, 2021).

Εικόνα 15. Θεραπευτής και παιδί. Πηγή: Freerik

Μερικοί τύποι προτροπών:

- › Πλήρως φυσική προτροπή: κοινώς γνωστή ως προτροπή χειρός, περιλαμβάνει τη φυσική καθοδήγηση του χεριού του παιδιού για να ολοκληρώσει την εργασία και να δώσει τη σωστή απάντηση.
- › Μερική σωματική προτροπή: παροχή κάποιας σωματικής βοήθειας στο παιδί, για να ολοκληρώσει μόνο ένα μέρος της εργασίας και όχι ολόκληρη.
- › Προτροπή μοντελοποίησης: επεξήγηση ολόκληρης της συμπεριφοράς ή της δραστηριότητας στο παιδί και στη συνέχεια ζητήστε του να την επαναλάβει.
- › Προτροπή χειρονομίας: χρήση μιας ποικιλίας κινήσεων των χεριών (π.χ. δείχνοντας, αγγίζοντας, γνέφοντας) για να προσφέρετε καθοδήγηση ή πληροφορίες στο παιδί σχετικά με τη σωστή απόκριση.
- › Οπτική προτροπή: παρουσίαση οπτικής ένδειξης ή βοήθειας στο παιδί (π.χ. εικόνες, σχέδια, φωτογραφίες) για να το βοηθήσει να κατανοήσει τι πρέπει να συμπληρώσει.
- › Λεκτική προτροπή: μοιράζεστε ένα λεκτικό μήνυμα ή βοήθεια στο παιδί (π.χ., πρώτη συλλαβή της απάντησης) για να το βοηθήσετε να κατανοήσει τι πρέπει να κάνει.
- › Προτροπή θέσης: παροχή των πληροφοριών της σωστής απάντησης σε κοντινή απόσταση από τον μαθητή, έτσι ώστε να είναι πιο εύκολα προσβάσιμη (Maedan et al., 2013).

Αυτές οι προτροπές παρέχονται σύμφωνα με το επίπεδο παρεμβατικότητάς τους, ξεκινώντας τη διαδικασία με τη λιγότερο παρεμβατική και στη συνέχεια προχωρώντας στην πιο παρεμβατική προτροπή (Chicago ABA Therapy, 2017). Η ποσότητα και το είδος των ενδείξεων που χρησιμοποιούνται επηρεάζονται από το περιβάλλον, τους διαθέσιμους πόρους, καθώς και από τις μοναδικές απαιτήσεις και συμπεριφορές κάθε παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι η μέθοδος και το είδος της προτροπής πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις δεξιότητες ή τη συμπεριφορά που διδάσκονται καθώς και στο παιδί, αφού ορισμένοι τύποι προτροπής μπορεί να είναι περισσότερο

ή λιγότερο αποτελεσματικοί ανάλογα με τον μαθητή. Υπάρχουν δύο μέθοδοι προτροπής: η προτροπή "Most-to-Least" και η προτροπή "Least-to-Most" (Griffin, 2020).

Στην αρχή, η στρατηγική προτροπής "Least-to-Most" συνεπάγει την παροχή στο παιδί των λιγότερο επεμβατικών μορφών προτροπών, προκειμένου να του δοθεί η ευκαιρία να σκεφτεί ανεξάρτητα πώς θα μπορούσε να ολοκληρώσει την εργασία. Το επίπεδο της παρεμβατικής προτροπής θα αυξάνεται στη συνέχεια σταθερά, μέχρι να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη απόκριση, σε περίπτωση που το παιδί δώσει μια ανακριβή απάντηση ή δεν απαντήσει καθόλου. Για παράδειγμα, εάν ένας επαγγελματίας του ABA προτρέπει προφορικά ένα παιδί, "Παρακαλώ δώστε μου το στυλό" και το παιδί δεν αντιδράσει, ο ασκούμενος μπορεί να χρησιμοποιήσει μια πιο παρεμβατική μέθοδο προτροπής, όπως να τοποθετήσει το στυλό πιο κοντά στο παιδί, για να αυξήσει την πιθανότητα να ανταποκριθεί το παιδί.

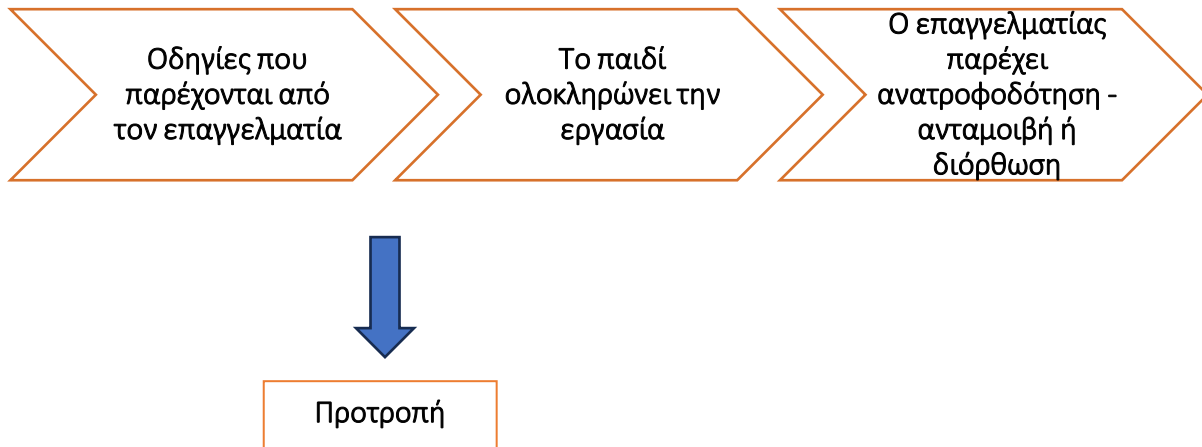
Επιπλέον, κατά την επιβολή ABA, η προτροπή και η εξασθένηση είναι οι δύο τεχνικές που χρησιμοποιούνται συχνά. Αρχικά, η προτροπή περιλαμβάνει την παροχή ενδείξεων προτροπής για την ενθάρρυνση μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς ή απόκρισης, ενώ αντίθετα, η εξασθένηση είναι η διαδικασία σταδιακής εξάλειψης των προτρεπτικών ενδείξεων, καθώς ο μαθητής εξοικειώνεται με την εμφάνιση της επιθυμητής συμπεριφοράς ή της κατάλληλης απόκρισης (Chandrasekaran, 2020).

Ο στόχος της εξασθένησης, είναι να διασφαλιστεί ότι το παιδί δεν εξαρτάται από την παροχή ενδείξεων, προκειμένου να εκτελέσει μια συμπεριφορά ή να παρουσιάσει μια απάντηση και να επαληθεύσει ότι το παιδί θα εκδηλώσει αυτή τη συμπεριφορά, μόλις εξαλειφθούν αυτές οι ενδείξεις. Η μέθοδος προτροπής "Περισσότερο προς Ελάχιστο" είναι ένας τύπος εξασθένησης επειδή μειώνει σταδιακά το επίπεδο διακοπής που προκαλείται από τις προτροπές και μειώνει μεθοδικά το ποσό της βοήθειας που παρέχεται στο παιδί για να επιτύχει την επιθυμητή δουλειά (Leaf et al., 2016). Κατά την εφαρμογή της μεθόδου "Most-to-Least", μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα βήματα, όταν διδάσκετε ένα παιδί πώς να φοράει το σακάκι του:

- › Ο ασκούμενος προτρέπει σωματικά το παιδί να φορέσει το σακάκι.
- › Ο ασκούμενος μοντελοποιεί (δείχνει) πώς να φορέσει το σακάκι το παιδί.
- › Ο ασκούμενος προτρέπει προφορικά το παιδί να φορέσει το σακάκι.
- › Το παιδί φοράει μόνο του το μπουφάν χωρίς καμία βοήθεια ή προτροπή.

Όταν τόσο η προτροπή όσο και η εξασθένιση χρησιμοποιούνται και συσχετίζονται σωστά, το παιδί θα μάθει πώς να εκδηλώνει και να εκτελεί συγκεκριμένες συμπεριφορές και να ολοκληρώνει ορισμένες εργασίες μόνο του. Η διαδικασία εκμάθησης που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια του ΑΒΑ απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα, μαζί με τα στάδια στα οποία πρέπει να προκύψει η προτροπή:

1.1.3. Ανάλυση εργασιών

Ορισμοί

Η ανάλυση εργασιών χρησιμοποιείται για να χωρίσει σύνθετες εργασίες σε μια ακολουθία μικρότερων βημάτων ή ενεργειών. Για ορισμένα άτομα στο φάσμα του αυτισμού, ακόμη και απλές εργασίες μπορεί να παρουσιάσουν περίπλοκες προκλήσεις. Η κατανόηση όλων των βημάτων που εμπλέκονται για μια συγκεκριμένη εργασία μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό τυχόν βημάτων που μπορεί να χρειάζονται πρόσθετη οδηγία και θα βοηθήσει στη διδασκαλία της εργασίας σε μια λογική εξέλιξη. Μια ανάλυση εργασιών αναπτύσσεται χρησιμοποιώντας μία από τις τέσσερις μεθόδους. Πρώτον, μπορούν να παρατηρηθούν ικανά άτομα με αποδεδειγμένη εμπειρία και να τεκμηριωθούν τα βήματα. Μια δεύτερη μέθοδος είναι να συμβουλευτείτε εμπειρογνώμονες ή επαγγελματικές οργανώσεις με αυτή την τεχνογνωσία για την επικύρωση των βημάτων μιας απαιτούμενης εργασίας. Η τρίτη μέθοδος περιλαμβάνει εκείνους που διδάσκουν την ικανότητα να εκτελούν οι ίδιοι την εργασία και να τεκμηριώνουν τα βήματα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη κατανόηση όλων των βημάτων που εμπλέκονται. Η τελική προσέγγιση είναι απλώς δοκιμή και σφάλμα κατά την οποία δημιουργείται μια αρχική ανάλυση εργασίας και στη συνέχεια τελειοποιείται μέσω δοκιμών πεδίου (Dr. Cathy Pratt, 2020).

Εικόνα 16. Ανάλυση εργασιών. Πηγή: Freepik

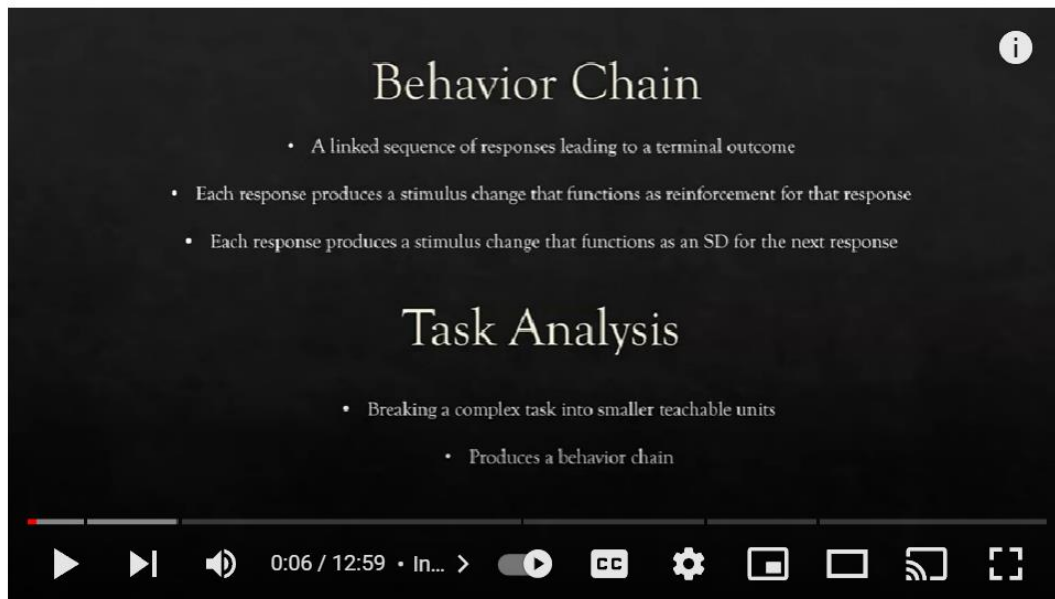
Όταν γράφουμε μια ανάλυση εργασίας, προσπαθούμε να χωρίσουμε την ικανότητα σε πολύ συγκεκριμένα βήματα, για να δημιουργήσουμε διαχειρίσιμα βήματα. Μια ανάλυση εργασιών συχνά συμβαδίζει με την αλυσίδα.

Chaining = ένα σύνολο διδακτικών διαδικασιών που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία μιας ανάλυσης εργασίας

Η ανάλυση εργασιών υλοποιείται με έναν από τους τρεις τρόπους, ανάλογα με τις ανάγκες του εκπαιδευόμενου:

- Αλυσίδα προς τα εμπρός—μετακίνηση σε όλη την ακολουθία με πρώτο το πρώτο βήμα
- Αλυσίδα προς τα πίσω—μετακίνηση σε όλη την ακολουθία με πρώτο το τελευταίο βήμα
- Ολική διδασκαλία εργασιών—μετακίνηση σε όλη τη σειρά, με μόνο αυτά τα προβληματικά βήματα να αναλύονται σε απλούστερα βήματα

Εικόνα 17. Βίντεο "Task chaining and Task analysis (forward, backward, total". Πηγή: Behavior Technician & Behavior analyst. Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=gKd3OE58DBg>

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 13 λεπτών για να μάθετε περισσότερα σχετικά με την ανάλυση εργασιών.

Η μπροστινή αλυσίδα είναι μια εναλλακτική μέθοδος για τη διδασκαλία σύνθετων συμπεριφορών που μπορούν να αναλυθούν σε μια σειρά βημάτων. Στη μπροστινή αλυσίδα, το πρώτο βήμα μιας ανάλυσης εργασίας διδάσκεται πρώτα και ακολουθείται από κάθε επόμενο βήμα, απαιτώντας τη αθροιστική απόδοση όλων των προηγούμενων βημάτων με τη σωστή σειρά έως ότου ο εκπαιδευόμενος εκτελέσει ολόκληρη την αλυσίδα των εργασιών ανεξάρτητα (Cooper, 2007).

Με αυτόν τον τρόπο, τα άτομα μαθαίνουν σύνθετες συμπεριφορές με τη σωστή σειρά τους (McDonnell, 1988).

Οι επαγγελματίες ABA που χρησιμοποιούν ανάλυση εργασιών πρέπει πρώτα (1) να προσδιορίσουν τη δεξιότητα που πρέπει να μάθουν και (2) να εξασφαλίσουν ότι ο εκπαιδευόμενος κατέχει όλες τις διακριτές δεξιότητες που απαιτούνται για την επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας. Για παράδειγμα, εάν το παιδί δεν έχει ακόμη την επιδεξιότητα να κρατά σωστά μια οδοντόβουρτσα, η ανάλυση εργασιών για τη διδασκαλία του βουρτσίσματος των δοντιών δεν μπορεί ακόμη να ξεκινήσει.

Η εκμάθηση των πλεονεκτημάτων της Ανάλυσης Εργασιών θα παράσχει μια εικόνα στους εκπαιδευτικούς, σχετικά με το πώς αυτή η στρατηγική θα τους βοηθήσει να διδάξουν σε μαθητές με ΔΑΦ μια δεξιότητα που είναι πολύ δύσκολη για να διδαχθεί ταυτόχρονα.

Παραδείγματα:

Μια ανάλυση εργασιών χρησιμοποιείται για να χωρίσει σύνθετες εργασίες σε μια ακολουθία μικρότερων βημάτων ή ενεργειών. Για ορισμένα άτομα στο φάσμα του αυτισμού, ακόμη και απλές εργασίες μπορεί να παρουσιάσουν περίπλοκες προκλήσεις.

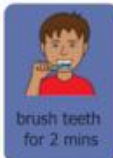

Οι δεξιότητες που διδάσκονται με τη χρήση της ανάλυσης εργασιών (TA) περιλαμβάνουν δεξιότητες καθημερινής ζωής, όπως το βούρτσισμα των δοντιών, το μπάνιο, το ντύσιμο, την προετοιμασία ενός γεύματος και την εκτέλεση ποικίλων οικιακών εργασιών. Η ανάλυση εργασιών μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία των μαθητών να εκτελούν εργασίες στο σχολείο, όπως το φαγητό στην καφετέρια, τις πρωινές ρουτίνες, την ολοκλήρωση και την εκτέλεση εργασιών και άλλες εργασίες. Η ανάλυση εργασιών είναι επίσης χρήσιμη σε προγράμματα απευαισθητοποίησης, όπως η ανοχή στο κούρεμα, ο καθαρισμός των δοντιών και η ανοχή σε δυνατά περιβάλλοντα. (Dr. Cathy Pratt, 2020).

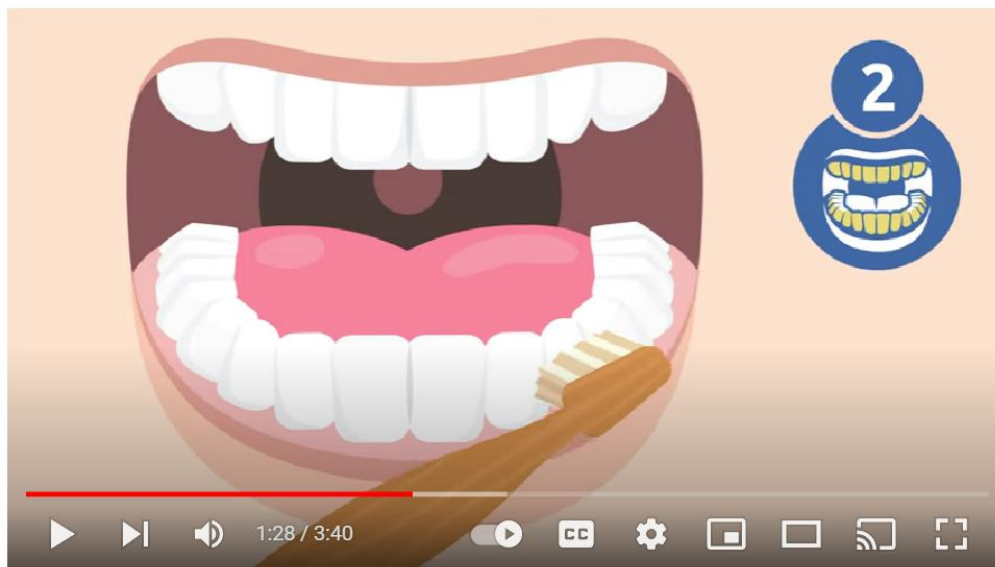
Ανάλυση εργασιών για πλύσιμο δοντιών (Kregal, 2008) Λειτουργικό Πρόγραμμα Σπουδών, Δεύτερη Έκδοση

1. Πάρτε τη θήκη της οδοντόβουρτσάς σας.
2. Αποσυμπιέστε τη θήκη.
3. Βγάλτε την οδοντόκρεμα.
4. Ξεβιδώστε το καπάκι της οδοντόκρεμας.
5. Τοποθετήστε το καπάκι στον πάγκο.
6. Ανοίξτε το κρύο νερό.
7. Βγάλτε την οδοντόβουρτσά σας.
8. Βρέξτε τις τρίχες οδοντόβουρτσας.
9. Βάλτε οδοντόκρεμα στην οδοντόβουρτσα.
10. Τοποθετήστε το σωληνάριο οδοντόκρεμας στον πάγκο.
11. Βάλτε την οδοντόβουρτσα με πάστα στο στόμα.
12. Ξεκινήστε να βουρτσίζετε τα δόντια.
 - Αριστερά πίσω: πάνω – έξω και μετά μέσα
 - Αριστερά πίσω: κάτω – έξω και μετά μέσα
 - Στη συνέχεια μπροστά: πάνω – έξω και μετά μέσα
 - Μετά μπροστά: κάτω – έξω και μετά μέσα
 - Μετά δεξιά πίσω: πάνω – έξω και μετά μέσα
 - Μετά δεξιά πίσω: κάτω – έξω και μετά μέσα
13. Φτύστε την οδοντόκρεμα στο νεροχύτη
14. Ξεπλύνετε την οδοντόβουρτσα κάτω από το νερό.
15. Ξεπλύνετε με νερό την οδοντόβουρτσα.
16. Βάλτε την οδοντόβουρτσα σε θήκη οδοντόβουρτσας.
17. Πάρτε ένα ποτήρι από τη θήκη.
18. Γεμίστε το φλιτζάνι με κρύο νερό.
19. Ξεπλύνετε το στόμα σας με νερό.
20. Φτύστε το νερό στο νεροχύτη.
21. Ξεπλύνετε το φλιτζάνι με νερό.
22. Σκουπίστε το φλιτζάνι.
23. Βάλτε το καπάκι της οδοντόκρεμας στο σωληνάριο.
25. Βάλτε οδοντόκρεμα σε θήκη οδοντόβουρτσας.
24. Τοποθετήστε ξανά το κύπελλο στη θήκη της οδοντόβουρτσας.

Sequencing
Place the items in the correct order.

 Get toothbrush and tooth paste	 wet toothbrush	 put toothpaste on brush	 brush teeth for 2 mins	 rinse mouth	 rinse toothbrush	 Put toothpaste and toothbrush away
1	2	3	4	5	6	7

Εικόνα 18. Αλληλουχία για το βούρτσισμα των δοντιών. Πηγή: Freepik

Εικόνα 19. Βίντεο "How to brush your teeth: Tooth Brushing for Kids Πηγή: Smile and Learn

Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=vcNAhUqH9U0>

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο για να δείτε ένα οπτικό παράδειγμα χρήσης της
ανάλυσης εργασιών για το βούρτσισμά των δοντιών

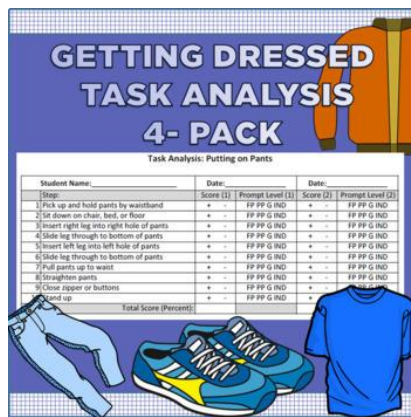

Βάλτε ένα παλτό

1. Σηκώστε το παλτό από τον γιακά (το εσωτερικό του παλτό πρέπει να είναι στραμμένο προς το μέρος σας)
2. Τοποθετήστε το δεξί σας χέρι στη δεξιά τρύπα του μανικιού
3. Σπρώξτε το χέρι σας μέχρι να δείτε το χέρι σας στην άλλη άκρη
4. Φτάστε πίσω με το αριστερό σας χέρι
5. Τοποθετήστε το χέρι σας στην αριστερή τρύπα του μανικιού
6. Μετακινήστε το χέρι σας μέχρι να δείτε το χέρι σας στο άλλο άκρο
7. Τραβήξτε το παλτό μαζί στο μπροστινό μέρος
8. Κλείστε το παλτό με φερμουάρ

Πλύνετε τα χέρια σας

1. Ανοίξτε τη δεξιά βρύση
2. Ανοίξτε την αριστερή βρύση
3. Τοποθετήστε τα χέρια κάτω από το νερό
4. Βάλτε σαπούνι
5. Τρίψτε τις παλάμες μέχρι να μετρήσετε ως το 5
6. Τρίψτε το πίσω μέρος του αριστερού χεριού μέχρι να μετρήσετε ως το 5
7. Τρίψτε το πίσω μέρος του δεξιού χεριού μέχρι να μετρήσετε ως το 5
8. Κλείστε το νερό
9. Πάρτε χαρτοπετσέτα
10. Στεγνώστε τα χέρια μέχρι να μετρήσετε ως το 5
11. Πετάξτε το χαρτί κουζίνας

Εικόνα 20. Εικόνα "Getting dressed task analysis".

Πηγή: Teachers pay TeachersLink:

<https://www.youtube.com/watch?v=qKd3OE58DBg>

Εικόνα 21. «Πλύσιμο χεριών-Μετάβαση στην τουαλέτα».

Πηγή: Κέντρο Θεραπείας και Ανάπτυξης

Σύνδεσμος:

<https://www.youtube.com/watch?v=qKd3OE58DBg>

Επιπρόσθετοι πόροι

Για πρόσθετες πληροφορίες, οι Δάσκαλοι και οι Επαγγελματίες μπορούν να απευθυνθούν στους παρακάτω ιστότοπους, που συνδέονται με τους μεγαλύτερους και πιο αξιόπιστους οργανισμούς παγκοσμίως. Αυτό το άρθρο μπορεί επίσης να είναι πολύ χρήσιμο και κατατοπιστικό όσον αφορά την εκπαίδευση στην ανάλυση εργασιών (Diane M. Browder, 2007).

Διεθνής Ένωση για την Ανάλυση Συμπεριφοράς (ABAI) www.abainternational.org

Από το 1974, η ABAI είναι ο μεγαλύτερος οργανισμός μελών για όσους εμπλέκονται σε οποιαδήποτε πτυχή της ανάλυσης συμπεριφοράς. Παρέχουν πολλές υπηρεσίες στα μέλη τους, συμπεριλαμβανομένων εκδηλώσεων, επιστημονικών περιοδικών, ομάδων ειδικών ενδιαφερόντων και πρόσβασης σε συνδεδεμένα κεφάλαια.

Ένωση Επαγγελματιών Αναλυτών Συμπεριφοράς (APBA) www.apbahome.net

Η APBA είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός μελών 501, στόχος του οποίου είναι να υποστηρίξει και να προωθήσει την επιστήμη και τις διδασκαλίες της εφαρμοσμένης ανάλυσης συμπεριφοράς. Τα μέλη έχουν πρόσβαση σε πολλούς πόρους, όπως άρθρα ειδήσεων, επαγγελματικές πιστοποιήσεις, βήματα για την αποφυγή αντιμονοπωλιακών υποχρεώσεων, πλοήγηση ασφάλισης υγείας και άλλα ειδικά άρθρα.

Συμπεριφορά Πιστοποίησης Αναλυτών Συμπεριφοράς (BACB) www.bacb.com

Η BACB είναι μια μη κερδοσκοπική εταιρεία που ιδρύθηκε το 1998 για να παρέχει επαγγελματικές ανάγκες πιστοποίησης σε αναλυτές συμπεριφοράς, στους ασθενείς τους και στην κυβέρνηση. Η αποστολή τους είναι να προστατεύουν τους καταναλωτές υπηρεσιών ανάλυσης συμπεριφοράς. Παρέχουν πληροφορίες σχετικά με όλες τις πιθανές πιστοποιήσεις ανάλυσης συμπεριφοράς.

Συμβουλές

με λογική εξέλιξη.

Μαθαίνοντας πώς να χρησιμοποιείτε την **Ανάλυση Εργασιών**, οι Δάσκαλοι θα έχουν καλύτερη κατανόηση όλων των βημάτων που εμπλέκονται σε μια συγκεκριμένη εργασία, ενώ θα εντοπίζουν τυχόν άλλα βήματα που μπορεί να χρειάζονται επιπλέον οδηγίες και θα βοηθήσουν στη διδασκαλία της εργασίας

Εικόνα 22. «Think out of the box».

Πηγή: Freepic

TA Progress Monitoring

Student name: _____					
Target Skill: Setting the table					
Type of TA: Total Task Presentation					
	Date 3/15	Date 3/18	Date 3/21	Date	Date
Put plates on table	VP	GP	I		
Put cups on table	VP	I	I		
Put napkins on table	M	M	VP		
Put forks on table	GP	GP	I		
Put spoons on table	GP	VP	O		

I = Independent, VP = Verbal Prompt, GP = Gestural Prompt, M = Model Prompt, P = Physical Prompt, X = Incomplete, O = no opportunity

	Date 3/15	Date 3/18	Date 3/21	Date
Observer Initials	CK	CK	CK	
Additional Comments	Used visual support	Great job with cups!	No spoons needed today	

Εικόνα 23. «Παρακολούθηση προόδου ανάλυσης εργασιών».

Πηγή: n2uLink: <https://www.youtube.com/watch?v=gKd3OE58DBg>

1.1.4. Γενίκευση

Ορισμός

Ο όρος γενίκευση, που ορίζεται ευρύτερα, χρησιμοποιείται για να περιγράψει πότε οι δεξιότητες που αποκτήθηκαν σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον μεταφέρονται στο φυσικό περιβάλλον μετά το τέλος της εκπαίδευσης. Η γενίκευση, στον στενότερο ορισμό της, είναι ένας όρος συμπεριφοράς που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την εξάπλωση του αποτελέσματος μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μη εκπαιδευμένα ερεθίσματα και αποκρίσεις, καθώς και τη διάρκεια των αποτελεσμάτων της θεραπείας με την πάροδο του χρόνου. Η γενίκευση περιλαμβάνει τρεις συγκεκριμένες μορφές: **γενίκευση ερεθίσματος, γενίκευση απόκρισης και συντήρηση**. Η γενίκευση του ερεθίσματος περιλαμβάνει την εμφάνιση μιας συμπεριφοράς ως απόκριση σε ένα άλλο παρόμοιο ερέθισμα.

Εικόνα 24. «Γενίκευση».

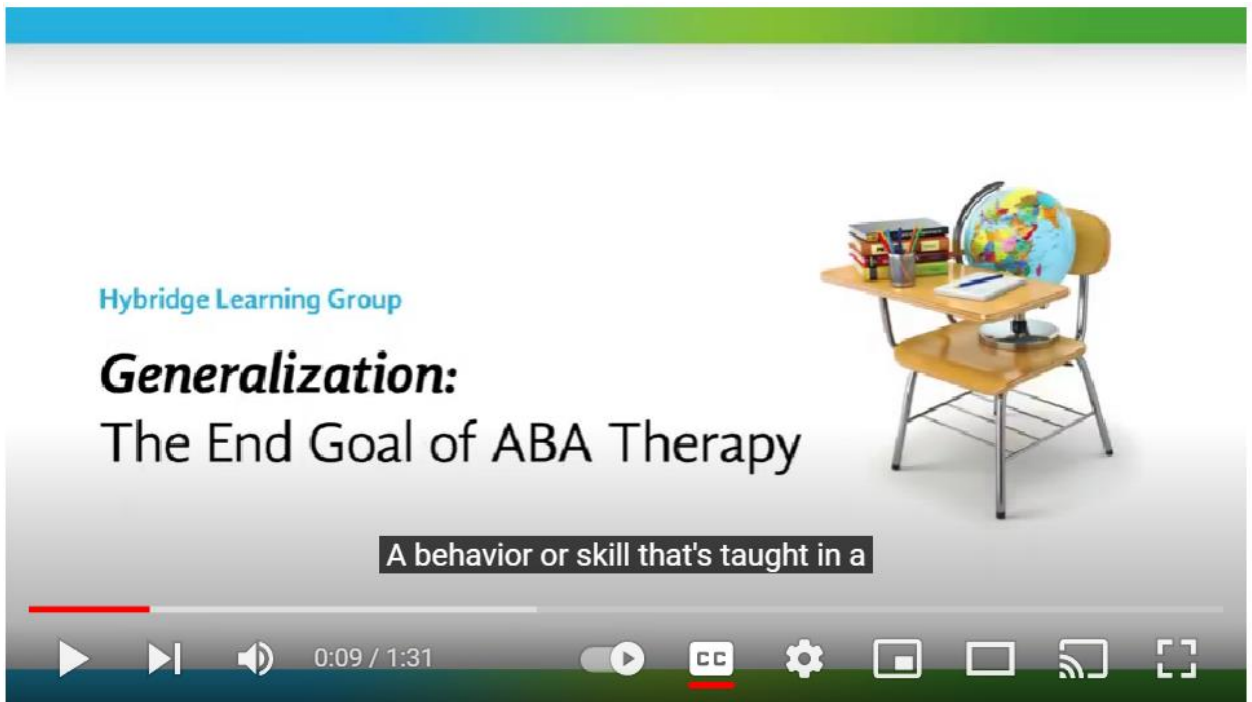
Πηγή: *abconnect*Link:

<https://www.youtube.com/watch?v=qKd3OE58DBg>

Για παράδειγμα, ένα παιδί που μαθαίνει να λέει «μπάλα» (συμπεριφορά) ως απόκριση σε μια εικόνα μιας μπάλας (εκπαιδευμένο ερέθισμα) δείχνει γενίκευση του ερεθίσματος εάν λέει «μπάλα» ως απόκριση σε μια πραγματική μπάλα (νέο ερέθισμα). Η γενίκευση της απόκρισης περιλαμβάνει τη διάδοση μιας επίδρασης μιας εκπαιδευμένης απόκρισης σε άλλες παρόμοιες αποκρίσεις (Wainer, 2013).

Τα τελευταία 20 χρόνια έχει παρατηρηθεί μια αξιοσημείωτη αύξηση στην ποσότητα της ερευνητικής βιβλιογραφίας που διερευνά την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων για άτομα με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού (ΔΑΦ). Μεγάλο μέρος αυτής της έρευνας έχει διεξαχθεί σε εφαρμοσμένη ανάλυση συμπεριφοράς (ABA), ωστόσο, πολλές αναφερόμενες παρεμβάσεις δεν περιλαμβάνουν πληροφορίες ή δεδομένα σχετικά με τη γενίκευση και τη διατήρηση της αλλαγής συμπεριφοράς. Η σημασία αυτού είναι αυτονόητη, καθώς μια παρέμβαση που αυξάνει ή μειώνει μια συμπεριφορά είναι ελάχιστα χρήσιμη εάν η αλλαγή συμπεριφοράς δεν παρατηρείται σε διάφορα περιβάλλοντα και αποτυγχάνει να συνεχιστεί μετά το τέλος της περιόδου παρέμβασης (Angela M. Arnold- Saritere, 2009).

Εικόνα 25. Βίντεο "Γενίκευση. Ο τελικός στόχος της ABA.

Πηγή: Ομάδα εκμάθησης Hybridge

Σύνδεσμος: <https://www.youtube.com/watch?v=gKd3OE58DBg>

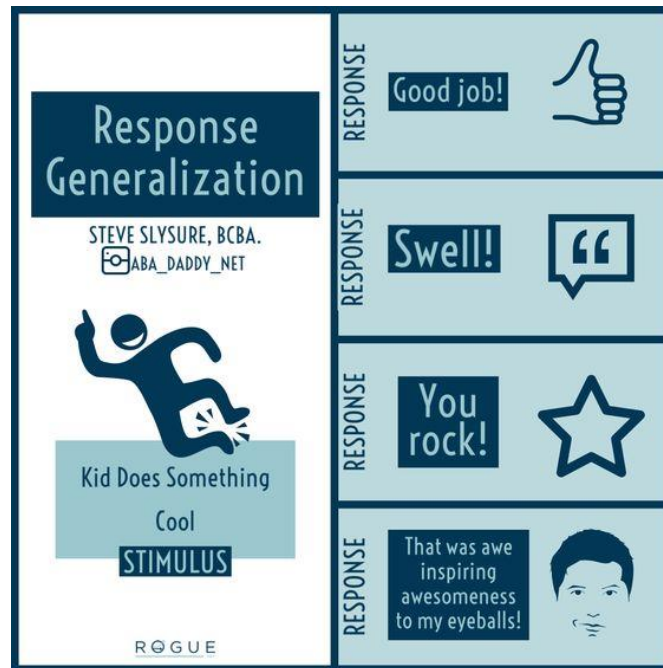

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο για να μάθετε περισσότερα σχετικά με τη γενίκευση

Τύποι γενίκευσης (Cooper, Heron, & Heward, 2007):

- **Συντήρηση απόκρισης**
- Το παιδί συνεχίζει να επιδεικνύει στοχευόμενη απόκριση απουσία παρέμβασης
- **Γενίκευση ρύθμισης/κατάστασης (ερεθίσμα).**
Το παιδί εμφανίζει απόκριση στόχου κάτω από μη εκπαιδευμένες συνθήκες ερεθίσματος
- **Γενίκευση απόκρισης**

Το παιδί εμφανίζει μη εκπαιδευμένες αποκρίσεις που είναι λειτουργικά ισοδύναμες με την απόκριση στόχο

Εικόνα 26. "Γενίκευση απόκρισης. Πηγή: rogueaba

Διαδικασίες για την προώθηση της γενίκευσης και της συντήρησης:

• Διαδοχική Τροποποίηση

- Διδάξτε τη συμπεριφορά και αξιολογήστε τη γενίκευση
- Διδάξτε σε διαδοχικές συνθήκες εάν δεν πραγματοποιείται γενίκευση
- Εκτίμηση για γενίκευση σε κάθε διαδοχική συνθήκη

• Εισαγωγή στα φυσικά απρόβλεπτα συντήρησης

- Διδάξτε συμπεριφορές που θα έρθουν σε επαφή με την ενίσχυση έξω από το περιβάλλον εκπαίδευσης
- Προγραμματίστε τα απρόβλεπτα να είναι όπως τα τυπικά απρόβλεπτα
- Αναδιάρθρωση του εξωτερικού περιβάλλοντος για να επιτραπεί η ενίσχυση

• Εκπαιδεύστε επαρκή πρότυπα

- Διδάξτε πολλαπλούς στόχους για την ίδια δεξιότητα και αξιολογήστε τη γενίκευση σε νέους στόχους έως ότου συμβεί η γενίκευση (π.χ. συνεχίστε να διδάσκετε απαντήσεις μίμησης έως ότου το παιδί μιμηθεί απαντήσεις που δεν έχουν διδαχτεί)

- Διδάξτε στο παιδί να ανταποκρίνεται σωστά στην παρουσία πολλαπλών ερεθισμάτων και αξιολογήστε εάν η ικανότητα γενικεύεται σε νέα ερεθίσματα
 - Διδάξτε στόχους που αντιπροσωπεύουν ένα ευρύ φάσμα πιθανών απαιτήσεων απόκρισης ή/και συνθηκών ερεθίσματος που μπορεί να προκύψουν κάτω από τυπικά απρόοπτα (Cooper et al., 2007)
 - Χρησιμοποιήστε διάφορα ερεθίσματα κατά τη διδασκαλία ενός συγκεκριμένου στόχου και διδάξτε διάφορους στόχους
- **Χρήση σε απρόοπτα που δεν διακρίνονται**
 - Ρυθμίστε έκτακτα μέτρα ενίσχυσης, ώστε το παιδί να μην μπορεί να κάνει διακρίσεις όταν υπάρχει διαθέσιμη ενίσχυση για μια συγκεκριμένη δεξιότητα
 - Ξεκινήστε να παρέχετε καθυστερημένη ενίσχυση μόλις κατακτήσετε μια δεξιότητα (Cooper et al., 2007)
 - Χρησιμοποιήστε διαλείποντα χρονοδιαγράμματα ενίσχυσης για να μειώσετε τη διακριτικότητα των απρόοπτων και να ενισχύσετε την αντίσταση στην εξαφάνιση
 - Παρέχετε μη ενδεχόμενη ενίσχυση κατά διαστήματα σε ρύθμιση γενίκευσης για να διατηρήσετε την απόκριση
 - **Προγραμματίστε κοινά ερεθίσματα**
 - Συμπεριλάβετε ερεθίσματα κατά τη διάρκεια της εξάσκησης που θα υπάρχουν σε τυπικά απρόβλεπτα
 - Επιλέξτε ερεθίσματα που είναι σημαντικά και σχετικά με τη συμπεριφορά-στόχο
 - Χρησιμοποιήστε συνομηλικούς και/ή κοινές εργασίες ως κοινά ερεθίσματα για ορισμένες συμπεριφορές-στόχους
 - **Μεσολάβηση γενίκευσης**
 - Διδάξτε στο παιδί να εμπλέκεται σε συμπεριφορές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της ανταπόκρισης σε πολλαπλές συνθήκες
 - Χρησιμοποιήστε τη γλώσσα ως μεσολαβητή για γενίκευση
 - **Διδάξτε στο παιδί κανόνες που μπορεί να προάγουν τη γενίκευση**
 - Για παράδειγμα, «πλένω τα χέρια μου πριν φάω».
 - Χρησιμοποιήστε χρονοδιαγράμματα εικόνων ως μεσολαβητή για γενίκευση (Wacker, Berg, Berrie, & Swatta, 1985)
 - **Εκπαιδευτείτε στη γενίκευση**
 - Θεωρήστε τη γενίκευση ως τελεστική απόκριση παρά ως προϊόν συμπεριφοράς
 - **Ενίσχυση της μεταβλητότητας απόκρισης**
 - Νέες σωστές απαντήσεις → Sr+
 - Σωστή απόκριση σε τυπικά απρόβλεπτα → Sr+ (Miltenberger, 2004)
 - Καθοδηγήστε το παιδί να γενικεύσει
 - Πείτε στο παιδί να συμμετάσχει στη συμπεριφορά-στόχο στο πλαίσιο γενίκευσης ή πείτε στο παιδί να συμμετάσχει σε ποικίλες απαντήσεις (Cooper, 2007).

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΕΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όταν μια νέα δεξιότητα εισάγεται σε έναν μαθητή, τα σχέδια για τη γενίκευση αυτής της δεξιότητας μπορούν να αρχίσουν να αναπτύσσονται. Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι για τη διδασκαλία της γενίκευσης των δεξιοτήτων. Η μέθοδος που χρησιμοποιείται εξαρτάται από τις ατομικές ανάγκες κάθε μαθητή, καθώς και από τους διαθέσιμους πόρους.

Μερικές βασικές μέθοδοι περιλαμβάνουν:

Εάν ένα πρόγραμμα διδασκαλίας ήταν επιτυχές σε ένα πλαίσιο, εφαρμόστε το ίδιο πρόγραμμα διδασκαλίας σε διαφορετικό περιβάλλον.

Για παράδειγμα, εάν ένας μαθητής αποδείξει ότι μπορεί να μετρήσει μέχρι το δέκα σε ένα περιβάλλον, οι στρατηγικές και οι υποστηρίξεις που παρέχονται σε αυτήν τη ρύθμιση θα αντιγραφούν σε άλλες ρυθμίσεις. Αυτό μπορεί επίσης να περιλαμβάνει περιβαλλοντική ρύθμιση, υλικά και προσωπικό.

Διδάξτε στους μαθητές λειτουργικές δεξιότητες, όπως το να ζητούν να πουν ένα ποτό, όπου ο μαθητής που παίρνει ένα ποτό θα ήταν ένας φυσικός ενισχυτής. Εάν όλο το προσωπικό που ασχολείται με έναν μαθητή που μαθαίνει αυτή τη δεξιότητα, ανταποκριθεί με συνέπεια σε αυτό το αίτημα, ο φυσικός ενισχυτής (η λήψη ενός ποτού) θα ενισχυθεί και ο μαθητής θα είναι πιο πιθανό να συνεχίσει.

Μόλις αποδειχθεί μια δεξιότητα ως απάντηση σε μια συγκεκριμένη οδηγία, αρχίστε να αλλάζετε ελαφρώς αυτήν την οδηγία.

Για παράδειγμα, εάν ένας μαθητής μάθει να αναγνωρίσει ένα αντικείμενο όταν του λένε «δείξε μου ___», αρχίστε να αλλάζετε την οδηγία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει δηλώσεις όπως, "δείξε μου το ___", "πού είναι το ___;", κ.λπ. Επιπλέον, μπορούν να εισαχθούν διάφορα υλικά και αντικείμενα. (*Σημείωση: Αλλάξτε μόνο μία μεταβλητή τη φορά.)

Μόλις αποδειχθεί μια δεξιότητα με συνέπεια, αρχίστε να αραιώνεται το πόσο συχνά αρχίζει κάποιος να μειώνει τη συχνότητα με την οποία ο μαθητής λαμβάνει κοινωνική ή απτή ενίσχυση. Με την αραιώση της ενίσχυσης σε ένα μεταβλητό ή απρόβλεπτο χρονοδιάγραμμα, ο μαθητής θα είναι πιο πιθανό να συνεχίσει να εκτελεί τη δεξιότητα, προωθώντας τη διατήρηση των δεξιοτήτων.

Ζητήστε από τους μαθητές να παρακολουθούν τη συμπεριφορά και τις δεξιότητές τους κάτω από διαφορετικές συνθήκες (περιβάλλον, άνθρωποι και υλικά) τεκμηριώνοντας την απόδοσή τους.

1.2. Θεραπεία και Εκπαίδευση Παιδιών για Αυτιστικά και Επικοινωνιακά Ανάπηρα (TEACCH)

Το πρόγραμμα TEACCH (ακρωνύμιο για τη Θεραπεία και την Εκπαίδευση Αυτιστικών και Επικοινωνιακών Αναπήρων Παιδιών) σχεδιάστηκε τη δεκαετία του 1960 από τον Eric Schopler και τους συνεργάτες του στο Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καρολίνας.

Αποτελεί πρότυπο οργάνωσης των υπηρεσιών που προσφέρονται στα άτομα με αυτισμό και τις οικογένειές τους. Οι κύριοι στόχοι του είναι:

- να τροποποιήσει το περιβάλλον ανάλογα με τις ανάγκες του ατόμου με αυτισμό
- να αναπτύξουν τον καλύτερο δυνατό βαθμό προσαρμογής και αυτονομίας
- βελτίωση της ποιότητας ζωής του παιδιού με αυτισμό και της οικογένειάς του.

Είναι δυνατό να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι μέσω του «εξατομικευμένου εκπαιδευτικού έργου» που καταρτίζεται διαφορετικά για κάθε άτομο. Αλλάζει για κάθε παιδί επειδή βασίζεται στις αναδυόμενες δυνάμεις και ικανότητες του παιδιού για τη βελτίωση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του μέσω συγκεκριμένων, βαθμονομημένων στρατηγικών μάθησης. Οι δραστηριότητες και οι παρεμβάσεις που προωθούνται αντιπροσωπεύουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα φροντίδας για το άτομο και την οικογένειά του.

Στην πραγματικότητα, η εργασία με παιδιά με αυτισμό σημαίνει:

- Διδάξετε τους στρατηγικές και δεξιότητες που είναι όσο το δυνατόν πιο προσαρμοστικές
- Τροποποίηση του περιβάλλοντος για τη διευκόλυνση της προσαρμοστικότητάς τους

Η προσέγγιση TEACCH ακολουθεί μια συγκεκριμένη στρατηγική παρέμβασης που ονομάζεται «δομημένη εκπαίδευση». Με αυτή τη στρατηγική, η δόμηση του πλαισίου (χρόνος και χώρος) καθιστά σαφές στο παιδί τι αναμένεται από αυτό και του παρέχει προβλεψιμότητα για το περιβάλλον. Επιπλέον, αυτό μειώνει σημαντικά το άγχος που βιώνει το άτομο με αυτισμό.

Η δομημένη εκπαίδευση ακολουθεί μια καθαρά οπτική στρατηγική και αποτελείται από τα ακόλουθα σημεία:

- Δόμηση χώρου
- Χρονική δόμηση
- Παροχή προβλεψιμότητας και επαναληψιμότητας των προτεινόμενων δραστηριοτήτων
- Παροχή κινήτρω

1.2.1. Δόμηση χώρου

Η οργάνωση του φυσικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητη. Σημαίνει ότι οι χώροι πρέπει να οργανωθούν, τα έπιπλα και τα υλικά να τοποθετηθούν με τρόπο που να βοηθά το παιδί να κατανοήσει καλύτερα το πλαίσιο στο οποίο ζει και εργάζεται. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να αυξηθεί η συγκέντρωση και η προσοχή.

Η δόμηση του χώρου πρέπει να ακολουθεί τις ακόλουθες παραμέτρους:

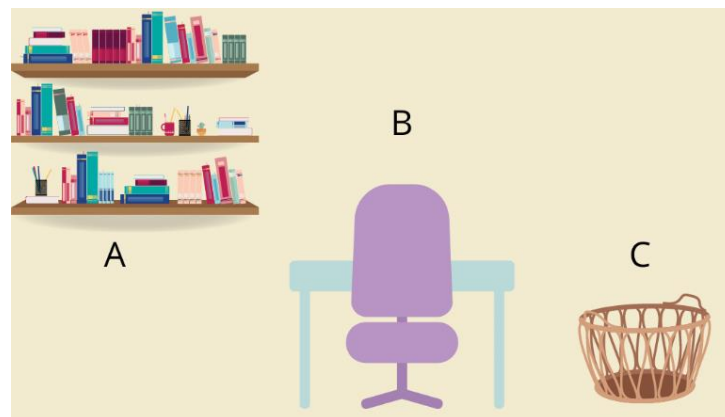
- Πρέπει να είναι οπτικά αναγνωρίσιμος: κάθε τοποθεσία πρέπει να υποδεικνύει ακριβείς δραστηριότητες
- Πρέπει να οριοθετείται: ο χώρος δραστηριότητας πρέπει να οριοθετείται από ακριβή όρια
- Πρέπει να είναι ουσιαστικός: δεν πρέπει να υπάρχουν στοιχεία που αποσπούν την προσοχή
- ΔΠρέπει να είναι βολικός και άνετος

Στόχος είναι να κατανοήσει το παιδί τι αναμένεται από αυτό όταν βρίσκεται σε ένα συγκεκριμένο μέρος και έτσι να το βοηθήσει να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά.

Παράδειγμα 1: Εάν θέλετε να δομήσετε το χώρο στο δωμάτιο του παιδιού, μπορείτε να τον διαιρέσετε όπως παρουσιάζεται στην παρακάτω εικόνα:

- A. Αριστερά είναι το ράφι με τα υλικά για την εργασία που πρέπει να γίνει (Α)
- B. Το παιδί παίρνει το υλικό από τα αριστερά και κάνει τη δουλειά στο γραφείο του (B)
- C. Το παιδί τοποθετεί τα υλικά με την τελειωμένη εργασία στο καλάθι στα δεξιά (Γ)

Εικόνα 27. Δόμηση χώρου. Πηγή: Canva

Παράδειγμα 2:

Κάθε εργασία περιέχεται σε ένα πλαίσιο στο αριστερό ράφι και επισημαίνεται με ένα σύμβολο εργασίας (χρώμα/αριθμός/σχήμα κ.λπ., ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης του παιδιού). Στο τραπέζι του, το παιδί έχει τα ίδια σύμβολα με τα κουτιά, γιατί υποδεικνύουν την ποσότητα της δουλειάς που πρέπει να γίνει.

Σε αυτήν την περίπτωση, τα τέσσερα σύμβολα αντιπροσωπεύουν τα τέσσερα πλαίσια, δηλαδή τέσσερις ασκήσεις που πρέπει να γίνουν με τη σειρά. Όταν ολοκληρωθεί η εργασία, το κουτί πρέπει να τοποθετηθεί στο δεξί ράφι. Ακολουθώντας αυτή τη μέθοδο, είναι ξεκάθαρο πόση δουλειά έχει γίνει εκείνη τη στιγμή και πόση απομένει να γίνει.

1.2.2. Χρονική δόμηση

Με τη βοήθεια οπτικών βοηθημάτων υποδεικνύουν ποιες δραστηριότητες και με ποια σειρά πρόκειται να πραγματοποιηθούν. Αυτό βοηθά το παιδί να προβλέψει τις διάφορες εργασίες.

Η χρήση οπτικών σχηματικών είναι μεγάλης σημασίας επειδή τα παιδιά με αυτισμό έχουν κακή ικανότητα να απομνημονεύουν λεκτικά μεταδιδόμενες πληροφορίες, αλλά έχουν καλή οπτική μνήμη και δεξιότητες διάκρισης.

Τα οπτικά βοηθήματα της ημέρας μπορούν να σας βοηθήσουν να ξεπεράσετε αυτή τη δυσκολία και να σας επιτρέψουν:

- μείωση προβλημάτων που σχετίζονται με διαταραχές μνήμης και προσοχής
- περιορίστε τις δυσκολίες στον προσανατολισμό και την οργάνωση του χρόνου
- διευκόλυνση της αυτονομίας
- αυξήστε τα κίνητρα για τον εαυτό σας

Επιπλέον, τα οπτικά βοηθήματα θα δείχνουν:

- Η διάρκεια μιας δραστηριότητας.
- Ενδείξεις που δείχνουν πότε αρχίζει και πότε τελειώνει μια δραστηριότητα.
- Οι ρυθμοί δραστηριότητας, όπως η εναλλαγή εργασιακής δραστηριότητας με στιγμές χαλάρωσης.
- Κανόνες που πρέπει να συμφωνηθούν για εναλλαγή εργασιακών δραστηριοτήτων με διαλείμματα.

Ένα κοινό οπτικό βοήθημα είναι η οπτική ατζέντα της ημέρας, η παρουσίαση της οποίας κυμαίνεται από την πιο εύκολη έως την πιο δύσκολη: μπορούν να χρησιμοποιηθούν έγχρωμες ή ασπρόμαυρες φωτογραφίες, σύμβολα και σχέδια.

Εικόνα 28. Αναπαράσταση οπτικής ατζέντας Πηγή: Canva

1.2.3. Παροχή προβλεψιμότητας και επαναληψιμότητας των προτεινόμενων δραστηριοτήτων

Αφού διευκρινιστεί το πλαίσιο και η διάρκεια μιας δραστηριότητας, προχωράμε στο είδος της δραστηριότητας που θα προταθεί. Γενικά, πρώτα μαθαίνεται μια δεξιότητα (ένα παιχνίδι) και μετά ξοδεύεται κοινωνικά (αλ., 2022). Στην πραγματικότητα, κατά την εκτέλεση μιας δραστηριότητας, πρέπει να μπορεί κανείς να διακρίνει τις ακόλουθες πτυχές:

- Το ενδιαφέρον του παιδιού για το παιχνίδι
- Η δυνατότητα παιχνιδιού
- Κοινωνικές δεξιότητες

Η δραστηριότητα μπορεί να επαναληφθεί πολλές φορές για να υποστηρίξει τη μάθηση του παιδιού με κυρίως οπτικό υλικό.

Παράδειγμα: μπορείτε να χρησιμοποιήσετε παιχνίδια αλληλοσύνδεσης και εργασίες συσχέτισης για ταυτότητα:

Εικόνα 29. Συσχέτιση εργασιών με ταυτότητες. Πηγή: Canva

Η επανάληψη των δραστηριοτήτων και η οπτική διευκόλυνση έχουν ως κύριο στόχο την υλοποίηση της προσωπικής αυτονομίας του παιδιού.

1.2.4. Παροχή κινήτρων

Τέλος, για τα παιδιά με χαμηλό ενδογενές κίνητρο, μπορεί να είναι κρίσιμο να χρησιμοποιούν στρατηγικές συμπεριφοράς με λιγότερο διδακτικό τρόπο. Το επίκεντρο πρέπει να είναι η πρωτοβουλία του παιδιού, το οποίο θεωρείται από την αρχή ενεργός συμμετέχων στην επικοινωνία. Πρέπει λοιπόν να εστιάσουμε στα ενδιαφέροντα του παιδιού και να χτίσουμε ένα διαδραστικό περιβάλλον με βάση τα κίνητρα και τα ενδιαφέροντα του παιδιού. Όπως προτείνει το «Μοντέλο του Ντένβερ» (Early Start Denver Model, 2022), αυτό που καταλαβαίνει κανείς, τι μπορεί να κάνει, αυτό που αντηχεί με το γνωστικό του στυλ, αυτό που δεν ενοχλεί, αυτό που είναι επίσης κίνητρο για τον ασκούμενο, είναι κίνητρο.

Ακολουθούν ορισμένα υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να τραβήξουν την προσοχή και το ενδιαφέρον του παιδιού:

Εικόνα 30. Παραδείγματα για να τραβήξετε την προσοχή ενός παιδιού Πηγή: Canva

Εδώ μπορείτε να βρείτε μερικές συμβουλές για την προσέγγιση TEACCH:

<https://www.youtube.com/watch?v=vkymZzmg4jw>

1.3. Σύστημα επικοινωνίας ανταλλαγής εικόνων (PECS)

Το Σύστημα Επικοινωνίας Ανταλλαγής Εικόνων (PECS), που επινοήθηκε από τους Bondy και Frost το 1994, είναι ένα μονοπάτι μάθησης για τη χρήση επαυξητικής και εναλλακτικής επικοινωνίας. Σχεδιάστηκε όχι μόνο για άτομα με αυτιστική διαταραχή αλλά και για άτομα με δυσκολίες λεκτικής επικοινωνίας. (Εναλλακτικές οδοί αυξητικής επικοινωνίας για άτομα με αυτιστικές διαταραχές, 2007).

Ο στόχος της διδασκαλίας της μεθόδου PECS είναι να παρέχει ένα κοινωνικό και λειτουργικό εργαλείο επικοινωνίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα περιβάλλοντα και τις καταστάσεις που βιώνει το παιδί.

Το κύριο πλεονέκτημα αυτού του συστήματος, σε σύγκριση με άλλα, είναι ότι σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε για τον αυτισμό, λαμβάνοντας έτσι επίσης υπόψη την αδυναμία αυτών των παιδιών και των νέων να σχετιστούν με άλλους με επικοινωνιακό σκοπό.

Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να «διδάξουμε πώς να επικοινωνούμε» και να μην παρέχουμε απλώς ένα «εργαλείο επικοινωνίας», καθώς και να παρέχουμε ένα περιβάλλον που διεγείρει την ανταλλαγή.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τη διδασκαλία ενός μαθήματος έξι φάσεων, στόχος του οποίου είναι να οδηγήσει σταδιακά το άτομο με αυτισμό στην ανάπτυξη της λειτουργικής επικοινωνίας ως κοινωνικής ανταλλαγής. Η εκπαίδευση διεξάγεται σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές λειτουργίες, όπως αίτημα, σχολιασμός, αφήγηση. Το μάθημα έξι φάσεων αναλύεται παρακάτω.

1.3.1. Υποβοηθούμενη φυσική ανταλλαγή της εικόνας με το αντικείμενο

Στην πρώτη φάση παρουσιάζεται ένα αντικείμενο καλωσορίσματος στο παιδί (οπτική προτροπή). Αυτό που αναμένεται από το παιδί είναι να τραβήξει τη φωτογραφία απλώνοντας το χέρι του προς τον συνομιλητή που είναι απέναντί του (τον συνεργάτη επικοινωνίας) για να την κρατήσει. Στην αρχή, οι κινήσεις του παιδιού βοηθούνται και καθοδηγούνται από έναν άλλο ενήλικα που στέκεται πίσω του και λειτουργεί ως φυσικός οδηγός.

Σε αυτή τη φάση, το παιδί μαθαίνει τη φύση της επικοινωνίας: πώς να απευθυνθεί σε ένα άλλο άτομο για να αποκτήσει αυτό που επιθυμεί. Το παιδί με αυτισμό πρέπει να καθοδηγείται αρχικά διεγείροντας τη διατύπωση αιτημάτων για να αποκτήσει ευπρόσδεκτες ενισχύσεις.

Εικόνα 31. Συσχέτιση μιας οπτικής προτροπής με μια φυσική προτροπή Πηγή: Canva

Επιπλέον, σε αυτό το στάδιο η εικόνα είναι ορατή και εύκολα προσβάσιμη, ενώ ο επικοινωνιακός συνεργάτης είναι κοντά στον εκπαιδευόμενο και έτοιμος να ολοκληρώσει την ανταλλαγή. Η φυσική προτροπή πρέπει να διατηρεί τη θέση της πίσω από τον εκπαιδευόμενο (ή στο πλάι) και να αποφεύγει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο μέσω επικοινωνιακών ανταλλαγών, καθώς αυτές θα μπορούσαν να λάβουν την αξία ενίσχυσης.

Μέχρι στιγμής, το παιδί έχει υποστηριχθεί με οπτικά βοηθήματα (ενίσχυση και χειρονομίες) και σωματικές ενδείξεις.

Αυτή η φάση περιλαμβάνει δύο βήματα:

- Μειωμένη σωματική βοήθεια: η οπτική βοήθεια διατηρείται και η σωματική καθοδήγηση μειώνεται σταδιακά. Ο στόχος είναι το παιδί να ενεργεί ανεξάρτητα για να αποκτήσει ενίσχυση.
- Μειωμένο οπτικό βοήθημα: ο συνομιλητής δεν δείχνει πλέον τη χειρονομία «δώσε μου» και περιμένει να έρθει η κάρτα συμβόλων για να την πάρει.

1.3.2. Αυξημένος αυθορμητισμός επικοινωνίας

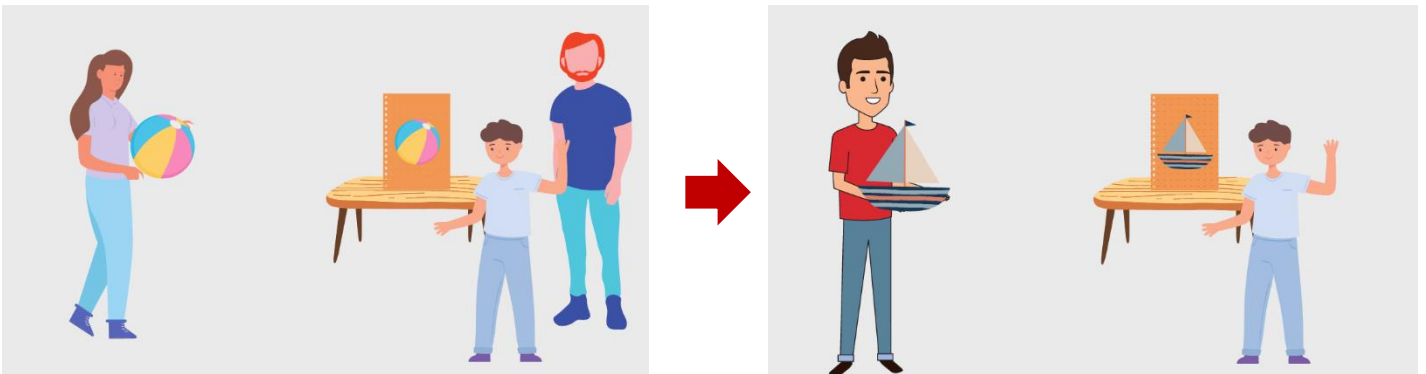

Στη δεύτερη φάση ο ενήλικας προχωρά σε προοδευτική φυσική αποστασιοποίηση. Επιπλέον, τείνει να μην δίνει σημασία στο παιδί για να το αναγκάσει να κινηθεί και να επιμείνει στην αλληλεπίδραση.

Εφαρμόζονται δύο άλλα κόλπα: δημιουργούνται συνθήκες που θα διεγείρουν το παιδί να αναζητήσει την εικόνα για να πραγματοποιήσει την επικοινωνιακή ανταλλαγή και η εικόνα δεν χρειάζεται να είναι άμεσα διαθέσιμη.

Τακτοποιούνται τα εξής:

- το 'Communication Notebook', ένα σημειωματάριο με δαχτυλίδια με λωρίδες Velcro στο εξώφυλλο και εσωτερικά φύλλα για την προσάρτηση εικόνων
- Μια αποσπώμενη «λωρίδα πρότασης», όπου ο μαθητής μπορεί να επισυνάψει δύο ή περισσότερες εικόνες για να φτιάξει μια πρόταση

Εικόνα 32. Οπτικές αναπαραστάσεις ενθάρρυνσης ενός παιδιού να αναζητήσει μια εικόνα Πηγή: Canva

Το περιβάλλον στο οποίο κινείται το παιδί δεν παραμένει πάντα το ίδιο. Η απόσταση μεταξύ του παιδιού και του συνομιλητή είναι μεγαλύτερη από ό,τι στην πρώτη φάση, αλλά στην αρχή υπάρχει πάντα ένας ενήλικας αναφοράς πίσω από το παιδί. Στη συνέχεια, το παιδί καθοδηγείται χωρίς τη στήριξη αυτής της φιγούρας και τελικά η απόσταση μεταξύ του παιδιού και του σημειωματαρίου επικοινωνίας αυξάνεται.

Ο στόχος αυτής της φάσης είναι να μπορέσει το παιδί να πλησιάσει το σημειωματάριο επικοινωνίας, να αποσπάσει την εικόνα, να φτάσει στον ενήλικα, να γίνει γνωστός και να αφήσει την εικόνα στο χέρι του για να κάνει την ανταλλαγή.

1.3.3. Σύμβολο Διακρίσεις

Το παιδί παρατηρεί δύο εικόνες στο τετράδιο επικοινωνίας (ευχάριστο αντικείμενο εναντίον δυσάρεστου αντικειμένου) και πρέπει να μάθει να επιλέγει αυτή που σχετίζεται με το επιθυμητό αντικείμενο. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί σταδιακά να επεκτείνει το λεξιλόγιό του με τις εικόνες.

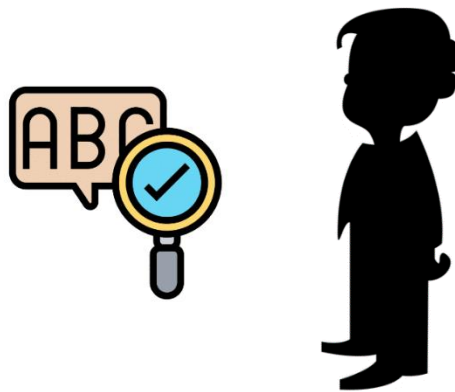
Στόχος αυτής της φάσης είναι η απόκτηση της ικανότητας διάκρισης μεταξύ εικόνων και επιλογής του επιθυμητού αντικειμένου από τις άλλες, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η ανταλλαγή και να υλοποιηθούν επικοινωνιακές δυνατότητες.

Εικόνα 33. Διάκριση συμβόλων Πηγή: Canva

1.3.4. Σύνθεση πρότασης

Σε αυτή τη φάση, το παιδί καλείται να πάρει το σύμβολο «θέλω» από το τετράδιο επικοινωνίας και να το επισυνάψει στον κάτοχο της πρότασης. Μετά από αυτό το βήμα, το παιδί επιλέγει την εικόνα που αντιστοιχεί στις ανάγκες και την επιθυμία του και την τοποθετεί δίπλα της. Τέλος, πρέπει να ξεκολλήσει τη λωρίδα και να την δώσει στον ενήλικα για να πάρει αυτό που θέλει. Ο τελικός στόχος αυτής της φάσης είναι να κάνει το παιδί ικανό να κατασκευάσει μια πρόταση με περισσότερες από μία λέξεις για να ζητήσει ορατά ή μη αντικείμενα. Το παιδί θα έχει αποκτήσει την ικανότητα να συνθέτει προτάσεις και να τις παραδίδει στον συνομιλητή για επικοινωνιακούς λόγους.

Εικόνα 34. Σύνθεση πρότασης Πηγή: Canva

1.3.5. Απαντήστε στην ερώτηση "Τι θέλετε;"

Για να ενθαρρυνθεί η μάθηση, τίθεται μια ερώτηση και υποδεικνύεται το σύμβολο «Θέλω» στο σημειωματάριο επικοινωνίας, που χρησιμοποιήθηκε προηγουμένως στο βήμα 4. Εάν το παιδί καταφέρει να συνθέσει την πρόταση, πρέπει να ενισχυθεί αμέσως από το απαιτούμενο αντικείμενο και τον κοινωνικό έπαινο. Εάν το παιδί είναι αποτυχημένο (ή αποτύχει), πρέπει να βοηθηθεί φυσικά να αποσπάσει τα σύμβολα και να συνθέσει την πρόταση. Η βοήθεια μειώνεται σταδιακά μέχρι να εξαλειφθεί.

1.3.6. Κάνοντας σχόλια

Στην τελευταία φάση, υπό την απουσία λεκτικής προτροπής από τον συνομιλητή, το παιδί καθοδηγείται σε αυθόρμητα αιτήματα και στην ικανότητα να κάνει σχόλια. Το παιδί καλείται να απαντήσει στις ακόλουθες ερωτήσεις «Τι βλέπεις;», «Τι έχεις;», «Τι ακούς;» και τι είναι αυτό;» και να κάνουν αυθόρμητα σχόλια. Όπως και στο βήμα 5, πρέπει να υπάρχει σταδιακή παρουσίαση των εικόνων που παρέχονται στο σημειωματάριο επικοινωνίας. Αυτές οι εικόνες πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν σύμβολα που σχετίζονται με τα "βλέπω", "ακούω", "είμαι" και εικόνες που σχετίζονται με άλλα ρήματα έναρξης πρότασης και περαιτέρω χαρακτηριστικά.

Εικόνα 35. Ενθάρρυνση για αυθόρμητα σχόλια

Συμπερασματικά, κατά την εφαρμογή διαφορετικών μεθόδων ή προσεγγίσεων, τα ακόλουθα σημεία παραμένουν κεντρικά:

- Αλίευση και διατήρηση του κινήτρου και του ενδιαφέροντος του παιδιού σε υψηλά επίπεδα
- Συνεργασία με την οικογένεια γιατί είναι πηγή
- Υποστήριξη του παιδιού ώστε να γίνει όλο και πιο ανεξάρτητο στις καθημερινές του δραστηριότητες

Όλα τα εργαλεία που περιγράφηκαν μέχρι τώρα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως αυτοσκοποί, αλλά θα πρέπει πάντα να είναι μέσα σε μια δομημένη παρέμβαση με συγκεκριμένους στόχους. Αυτοί οι στόχοι πρέπει επίσης να συμφωνούνται με την οικογένεια και να διαμορφώνονται ανάλογα με τις αντιδράσεις του παιδιού, από την άποψη ότι κάθε μέρος πρέπει να παίζει ενεργό ρόλο.

Ερωτήσεις

1) Εφαρμόζεται η Εφαρμοσμένη Ανάλυση Συμπεριφοράς χρησιμοποιώντας μόνο ανταμοιβές;

- α. Ναι
- β. Όχι

2) Οποιαδήποτε συμπεριφορά επιλέγεται για αλλαγή είναι γνωστή ως τι;

- α. Συμπεριφορά στόχου
- β. Διαφορική συμπεριφορά
- γ. Διάπλαση
- δ. Επιθυμητό αποτέλεσμα

3) Τι σημαίνει το "Α" στην ορολογία ABC;

- α. Προσέγγιση (Approximation)
- β. Προηγούμενος (Antecedent)
- γ. Αγωνιστής (Agonist)
- δ. Συνέπεια (Aftereffect)

4) Ποιο από τα παρακάτω ΔΕΝ είναι ενίσχυση;

- α. Επαινώντας έναν σκύλο που κύλησε
- β. Χαϊδεύοντας ένα σκυλί για κύλησε
- γ. Χτυπώντας ένα κουδούνι πριν κυλήσει ένας σκύλος
- δ. Δίνοντας σε έναν σκύλο ένα «μπισκότο» για να γυρίζει

5) Ποιος είναι ο πιο ενοχλητικός τύπος προτροπής;

- α. Παίζοντας παιχνίδια
- β. Λέγοντας "Καλή δουλειά"
- γ. Προσφορά φαγητού
- δ. Δίνοντας high-five

6) Ποιος είναι ο σκοπός της αποφυγής;

- α. Για να αφαιρέσετε ένα αποτρεπτικό ερέθισμα από τη συμπεριφορά
- β. Για να διασφαλιστεί ότι ενισχύεται η επιθυμητή συμπεριφορά
- γ. Για να καθυστερήσει ή να αποτρέψει την εμφάνιση ενός αποτρεπτικού ερεθίσματος
- δ. Κανένα από τα παραπάνω

7) Τι σημαίνει γενίκευση απόκρισης;

- α. Το παιδί συνεχίζει να επιδεικνύει στοχευόμενη απόκριση απουσία παρέμβασης
- β. Το παιδί εμφανίζει μη εκπαιδευμένες αποκρίσεις που είναι λειτουργικά ισοδύναμες με την απόκριση στόχο
- γ. Το παιδί εμφανίζει απόκριση στόχου κάτω από μη εκπαιδευμένες συνθήκες ερεθίσματος

8) Ποιες από τις παρακάτω φράσεις δηλώνουν γενίκευση;

- α. Πλένω τα χέρια μου πριν φάω.
- β. Όλα τα πουλιά έχουν φτερά.
- γ. Πολλά παιδιά τρώνε δημητριακά για πρωινό.
- δ. Όλα τα παραπάνω

9) Η προσέγγιση TEACCH στοχεύει

- α. Την οικογένεια
- β. Το παιδί με αυτισμό
- γ. Το παιδί με αυτισμό και την οικογένεια

10) Η οργάνωση του χρόνου και του χώρου είναι δευτερεύοντα στοιχεία στην προσέγγιση TEACCH

- α. Ναι
- β. Όχι

11) Για την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων:

- α. Πρέπει να ακολουθηθεί διδακτική μέθοδος
- β. Κάποιος πρέπει να επικεντρωθεί στα ενδιαφέροντα του παιδιού και να αναπτύξει ένα διαδραστικό περιβάλλον με βάση τα κίνητρα και το ενδιαφέρον του παιδιού

12) Ο στόχος της μεθόδου PECS είναι

- α. Επικοινωνία χρησιμοποιώντας εικόνες
- β. Προοδευτική οδήγηση του ατόμου με αυτισμό στην ανάπτυξη της λειτουργικής επικοινωνίας ως κοινωνικής ανταλλαγής

13) Μέθοδος PECS

- α. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε σχολεία
- β. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα περιβάλλοντα και τις καταστάσεις που βιώνει το παιδί
- γ. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο στην οικογένεια

14) Μέθοδος PECS

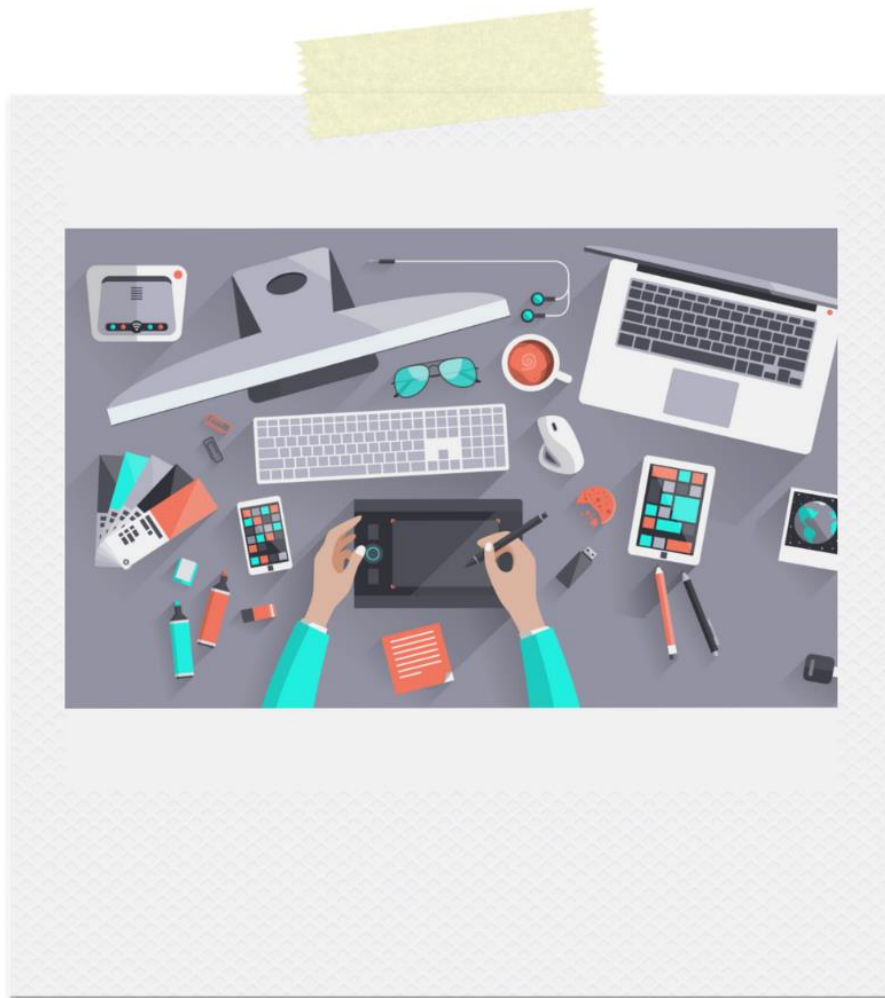
- α. Επιτρέπει την επικοινωνία μόνο με εικόνες
- β. Οι εικόνες χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση του στοιχείου γλώσσας
- γ. Και τα δυο από τα παραπάνω

15) Μέθοδος PECS

- α. Σχεδιάστηκε για άτομα με αυτιστική διαταραχή
- β. Ήταν σχέδιο για άτομα με δυσκολίες λεκτικής επικοινωνίας
- γ. Και τα δυο από τα παραπάνω

2. Εργαλεία και πόροι για κοινωνικές ικανότητες και δεξιότητες

Περιγραφή μαθήματος:

Στόχος της ενότητας είναι να βοηθήσει το κοινό, συγκεκριμένα τους Ειδικούς Παιδαγωγούς, τους εκπαιδευτικούς και κάθε άτομο που εργάζεται με παιδιά με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) και ήπια νοητική υστέρηση.

Στο πλαίσιο αυτής της ενότητας θα καθοριστούν ορισμένες κοινωνικές δεξιότητες και ικανότητες που είναι ζωτικής σημασίας ειδικά για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η ενότητα θα καλύψει διαφορετικούς τύπους κοινωνικών δεξιοτήτων, εκείνες τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την καθημερινή λειτουργία του παιδιού με ΕΕΑ, λεκτικές και μη λεκτικές. Η ενότητα θα δείξει τη διαφορά μεταξύ της σχέσης και της λειτουργικής προσέγγισης.

Μέσω αυτής της ενότητας οι εκπαιδευόμενοι θα λάβουν συμβουλές για τη διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων σε παιδιά με ΕΕΑ και θα γνωρίσουν ορισμένες επιλεγμένες δραστηριότητες για τη βελτίωση ορισμένων κοινωνικών δεξιοτήτων τους. Τέλος, η ενότητα προχωρά στα εργαλεία και τους πόρους που υποστηρίζουν σε μεγάλο βαθμό τις θεραπείες και συμβάλλουν στην τεράστια βελτίωση της αλληλεπίδρασης και των κοινωνικών δεξιοτήτων.

Εικόνα 36. Κοινωνικές Δεξιότητες. Πηγή: Charis Therapy Centre

2.1. Εισαγωγή στις κοινωνικές δεξιότητες και ικανότητες

Σχεσιακή προσέγγιση

Το REACH είναι μια προσέγγιση που αναπτύχθηκε από το Brookfields School για μαθητές με ΔΑΦ. Βασίζεται στο πρωτότυπο έργο του Δρ Rick Solomon με τίτλο «Παιχνίδι και γλώσσα για αυτιστικούς νέους» (Play and Language for Autistic Youngsters - P.L.A.Y.) και «Αναπτυξιακή προσέγγιση σχέσεων ατομικής διαφοράς» (Developmental Individual Difference Relationship Approach - DIR Floortime) από τους Δρ Stanley Greenspan και Serena Wieder στη δεκαετία του 1990.

Η προσέγγιση REACH αφορά πρώτα την ενασχόληση με το παιδί και στη συνέχεια, ακολουθώντας την διάθεσή του, την ανάπτυξη του παιχνιδιού του. Η εισαγωγή της κατάλληλης γλώσσας και φαντασίας οδηγεί στην ανάπτυξη απλών και στη συνέχεια πιο σύνθετων σχέσεων.

Η προσέγγιση είναι παιδοκεντρική και ξεκινά με προσεκτική παρατήρηση και αξιολόγηση όπου απαιτείται χρόνος, για να εμπλακείς στο επίπεδο και στον χώρο του παιδιού. Από αυτό το σημείο εκκίνησης είμαστε σε θέση να αξιοποιήσουμε τα φυσικά τους ενδιαφέροντα και να αρχίσουμε να κατευθύνουμε το παιχνίδι τους σε πιο δομημένα παιχνίδια και μαθησιακές εμπειρίες.

Ένας από τους στόχους του REACH είναι η ανάπτυξη της συναισθηματικής ανεξαρτησίας και των συμπεριφορών αυτορρύθμισης των μαθητών. Αυτό επιτυγχάνεται με την προσκόλληση του συναισθήματος στις δραστηριότητες. Αντί να μετράτε τούβλα καθώς τοποθετούνται σε έναν πύργο, πείτε: «Κάντε με ψηλότερο!» ή «Χρειάζομαι περισσότερα τούβλα!» «Είμαι ψηλότερος από σένα» κ.λπ

Πώς το κάνουμε;

- Παρατηρήστε, αξιολογήστε και καταγράψτε
- Αφιερώστε χρόνο
- Ξεκινήστε από το παιδί
- Προσθήκη επίδρασης
- Αναπτύξτε το συναίσθημα
- Δημιουργήστε θετικές και υποστηρικτικές σχέσεις
- Παρέχετε ένα πλούσιο επικοινωνιακό περιβάλλον
- Προσφέρετε ενθουσιασμό, προσμονή, πρόκληση και διασκέδαση

Παραδείγματα δεξιοτήτων που μπορούν να βελτιωθούν από το REACH

- Επίλυση προβλημάτων
- Δημιουργική σκέψη
- Προσοχή
- Κοινή προσοχή
- Κοινή παραπομπή
- Ανάπτυξη ιδεών
- Συμβολικό παιχνίδι
- Συναισθηματική σταθερότητα
- Συναισθηματική ρύθμιση
- Αίσθηση του εαυτού
- Αίσθηση των άλλων
- Αποδοχή των άλλων

Εικόνα 37. Πηγή: occupationaltherapistindore.com

- Δυνατότητα κοινής χρήσης χώρου
- Ικανότητα να ακολουθείτε την πρόθεση των άλλων
- Δεξιότητες μίμησης
- Γλωσσική ανάπτυξη
- Σκόπιμη δράση
- Μύηση
- Σχεδιασμός κινητικών δεξιοτήτων
- Διαδοχική μάθηση
- Λεκτική επεξεργασία
- Εσωτερίκευση εμπειριών
- Γενίκευση εμπειριών

Μέσω της δέσμευσης και της επακόλουθης ανάπτυξης μιας σχέσης μέσα στην οποία το παιδί είναι ένας συμμετέχων με αυτοπεποίθηση, αρχίζει η μάθηση.

Το REACH υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας σειράς δεξιοτήτων που ενισχύουν το παιδί ώστε να επιδεικνύει εσωτερική υποκίνηση και να είναι ένας ενεργός μαθητής. Οι μαθητές γίνονται πρόθυμοι να εξερευνήσουν νέες εμπειρίες και έχουν την ικανότητα να τις ερμηνεύουν και να τις κάνουν σχετικές με τον εαυτό τους.

Επιπρόσθετες Πηγές

Εικόνα 38. Βίντεο Παρεμβατικής Ανάπτυξης Σχέσεων. Πηγή: Howcast
Link: <https://www.youtube.com/watch?v=WLXoi-oIJfs>

Παρακολουθήστε αυτό το **βίντεο των 2 λεπτών** για να μάθετε περισσότερα
για το RDI!

2.2 Τύποι Κοινωνικών Δεξιοτήτων

Τα παιδιά χρειάζονται τις σχέσεις με τους συνομηλίκους για να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες. Αυτές οι σχέσεις διδάσκουν στα παιδιά πώς να επικοινωνούν και να παίζουν καλά με τους άλλους. Η εύρεση φίλων, με τους οποίους θα έχουν κάτι κοινό θα βοηθήσει στην οικοδόμηση της εμπιστοσύνης και αυτοεκτίμησης και θα αμβλύνει τις άμυνές τους.

Αλλά οι κοινωνικές δεξιότητες δεν είναι πάντα εύκολες για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Ωστόσο, η αποδοχή σε έναν κοινωνικό κύκλο μπορεί να κάνει θαύματα για τη στάση και την αυτοεκτίμηση ενός παιδιού.

Το άγχος, το στρες ή άλλα εμπόδια επικοινωνίας μπορεί να εμποδίσουν ένα παιδί να συμμετέχει στην κατάλληλη δράση κατά τη διάρκεια μιας κοινωνικής αλληλεπίδρασης, η οποία δεν έρχεται φυσικά για μερικούς.

Τι είναι οι κοινωνικές δεξιότητες;

Οι κοινωνικές δεξιότητες μπορούν να οριστούν ως οι επικοινωνιακές και διαδραστικές δεξιότητες που χρησιμοποιούμε καθημερινά. Αυτές μπορεί να είναι τόσο λεκτικές όσο και μη λεκτικές, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας του σώματος, των χειρονομιών και της προσωπικής εμφάνισης. Η επικοινωνία σε οποιαδήποτε γλώσσα, τόσο λεκτική όσο και μη λεκτική, είναι το βασικό δομικό στοιχείο της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης παγκοσμίως.

Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι τεράστιες στη σημερινή κοινωνία και επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούμε, εκτελούμε και ζούμε τη ζωή μας. Η ύπαρξη εξαιρετικών κοινωνικών δεξιοτήτων βοηθά ένα άτομο να χτίσει και να διατηρήσει πολλά μέρη της ζωής όπως:

- Καλύτερη επικοινωνία
- Σχέσεις
- Αποδοτικότητα
- Σταδιοδρομία
- Προσωπική ευτυχία

Οι κοινωνικές δεξιότητες ποικίλλουν από μαθητή σε μαθητή. Κάθε μαθητής είναι μοναδικός και χρειάζεται βοήθεια με διαφορετικούς τύπους κοινωνικών δεξιοτήτων.

Αυτό ακριβώς απαιτούν τα παιδιά που έχουν ειδικές ανάγκες: ενσυναίσθηση, προσοχή και κατανόηση. Αντίθετα, μια κριτική στάση, η αγανάκτηση ή η ανυπομονησία μπορεί να επιδεινώσει τα προβλήματα συμπεριφοράς τους, καθώς θα αισθάνονται ότι ανεξάρτητα από το τι κάνουν (και τελικά ποιοι είναι) δεν είναι ποτέ αρκετό ή άξιο επαίνου και εκτίμησης.

Μη λεκτικές δεξιότητες

Οι μη λεκτικές κοινωνικές δεξιότητες αποτελούνται από **ενέργειες, χειρονομίες ή την συνολική κίνηση στο κοινωνικό περιβάλλον**. Ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος της επικοινωνίας αποτελείται από τη γλώσσα του σώματος. Στην πραγματικότητα, τα παιδιά συνήθως ενεργούν σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Το παιδί σας μπορεί να δυσκολεύεται να κάνει και να κρατήσει φίλους λόγω μη λεκτικών σημάτων.

Μη λεκτικά σήματα όπως τα ακόλουθα μπορεί να υποδεικνύουν ότι είστε ανοιχτοί σε κοινωνικές επαφές:

- Χαμόγελο
- Οπτική επαφή
- Φιλικές χειρονομίες

Τα μη λεκτικά σήματα παρακάτω μπορούν να επισημάνουν ότι αισθάνεστε άβολα με την κοινωνική κατάσταση:

- Απομάκρυνση από ένα άτομο
- Κρατώντας τα χέρια σας στο πλάι ή σταυρωμένα μπροστά σας
- Αποφυγή οπτικής επαφής ενώ μιλάει το άλλο άτομο

Οι περισσότερες μη λεκτικές κοινωνικές δεξιότητες συμβαίνουν πέρα από τη συνείδησή μας, οπότε είναι σημαντικό να διδάξουμε στα παιδιά να γνωρίζουν τις πράξεις τους ενώ χειρίζονται κοινωνικά γεγονότα.

Μπορείτε να βοηθήσετε το παιδί σας με ειδικές ανάγκες να καταλάβει τι λέτε χρησιμοποιώντας χειρονομίες όπως νεύμα και κατάδειξη και εστιασμένη οπτική επαφή. Ειδικά στην αρχή, αυτές οι χειρονομίες μπορεί να χρειαστεί να παραταθούν ή να υπερτονιστούν μέχρι το παιδί σας να μάθει να τις καταλαβαίνει. Όλα τα παιδιά απολαμβάνουν να ανταποκρίνονται σε υπερβολικές μη λεκτικές επικοινωνίες με τις δικές τους κινήσεις και χειρονομίες, οπότε είναι εύκολο να μετατρέψετε τη μαθησιακή διαδικασία σε ένα διασκεδαστικό παιχνίδι.

Εικόνα 39. Βίντεο μη-λεκτικής επικοινωνίας. Πηγή: Amanda Guzman
Link: <https://www.youtube.com/watch?v=SKhsavlvua0>

Παρακολουθήστε αυτό το τρίλεπτο βίντεο για να μάθετε περισσότερα για την μη-λεκτική επικοινωνία!

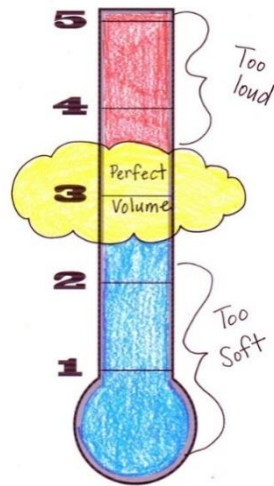
Λεκτικές Δεξιότητες

Ο τόνος της φωνής σας δείχνει τη συναισθηματική σας κατάσταση και μπορεί να μην το γνωρίζετε καν. Για παράδειγμα, μιλώντας πολύ απαλά ή μονότονα μπορεί να υπονοεί ότι είστε ντροπαλός, δυστυχισμένος ή αισθάνεστε άβολα.

Όταν ένα παιδί με ειδικές ανάγκες έρχεται αντιμέτωπο με μια κοινωνική κατάσταση, μπορεί να δημιουργήσει ένα αμυντικό φράγμα και να χρειαστεί αγωνιστεί για να βρει έναν τρόπο να συνδεθεί με τα άλλα παιδιά.

Τα άτομα με προβλήματα επικοινωνίας και κοινωνικά ζητήματα μπορούν να μάθουν να ελέγχουν και να ρυθμίζουν την ένταση της φωνής τους. Ωστόσο, είναι σημαντικό να βεβαιωθείτε ότι έχουν σωστή κατανόηση των επιπέδων που αντιστοιχούν σε διαφορετικές καταστάσεις. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το θερμόμετρο της "συναισθηματικής θερμοκρασίας"

Εικόνα 40. Θερμόμετρο. Πηγή: do2learn.com

Εικόνα 41. Βίντεο Υποστήριξης Επικοινωνίας – Πώς να ενισχύσετε την αποτελεσματική επικοινωνία. Πηγή: Kids Included Together

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=POdoNtLSMFE>

Παρακολουθήστε ταυτό το τρίλεπτο βίντεο για να μάθετε περισσότερα για την υποστήριξη της επικοινωνίας σε παιδιά με ΕΕΑ!

Κοινωνικές δεξιότητες που απαιτούνται

Ακολουθούν οι πιο επιθυμητές κοινωνικές δεξιότητες:

- Συνεργασία- κατάλληλη αλληλεπίδραση με άλλους (π.χ. διαμοιρασμός και εναλλαγή σειράς)
- Συμμετοχή– προσπάθεια για μια εργασία ακόμα και όταν μπορεί να είναι δύσκολη
- Υπομονή, ακούγοντας και περιμένοντας τη σειρά του
- Βοηθώντας τους άλλους - χτίζει διαπροσωπικές δεξιότητες όπως η «ανταπόδοση»
- Ακολουθώντας οδηγίες- χτίζει χαρακτήρα και σεβασμό για τους άλλους
- Παραμένοντας στην εργασία - χτίζει την εστίαση και την επιμονή
- Η αποδοχή των διαφορών διδάσκει τη διαφορετικότητα και τη σημασία των διαφορών
- Ακρόαση- βοηθά έναν μαθητή να μάθει να είναι «ενεργός ακροατής»
- Επικοινωνία και αλληλεπίδραση- να σέβεστε τους άλλους και να σας σέβονται
- Επαινώντας τους άλλους- διδάσκει στους μαθητές να μην «το βάζουν κάτω» και τους ενημερώνει για το τι έχουν κάνει καλά
- Να είστε ευγενικοί - βοηθά τους μαθητές να μάθουν πώς να αλληλεπιδρούν με άλλους
- Χρησιμοποιώντας καλούς τρόπους - όταν μιλάτε, τρώτε ή δημόσια
- Σεβόμαστε τον εαυτό μας και τους άλλους, αναλαμβάνουμε την ευθύνη για αυτά που λέμε και κάνουμε και είμαστε ειλικρινείς

Υπάρχουν πολλές μορφές αναπηρίας και μπορούν να εκδηλωθούν με διάφορους τρόπους. Αξίζει να θυμηθούμε ότι ο καθένας αντιμετωπίζει μερικές μοναδικές προκλήσεις, ειδικά όταν αλληλεπιδρά με τους ανθρώπους.

Για παράδειγμα, σωματικά προβλήματα, διανοητικές αναπηρίες ή προβλήματα συμπεριφοράς μπορούν να εμποδίσουν ένα παιδί να συνδεθεί με τους συνομηλίκους του.

Figure 42. Βίντεο ὅλα για τις κοινωνικές δεξιότητες για παιδιά ! Πηγή: Mylemarks
Link: <https://www.youtube.com/watch?v=Myf2CUx9E60>

Παρακολουθήστε ένα 6-λεπτο βίντεο για να μάθετε περισσότερα για τις επιλεγμένες κοινωνικές δεξιότητες!

2.3 Συμβουλές για την διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων

Μην προσπαθήσετε να διδάξετε όλες τις δεξιότητες ταυτόχρονα. Επιλέξτε μια συγκεκριμένη δεξιότητα και εστιάστε σε αυτήν. Μόλις εξηγηθεί η συγκεκριμένη δεξιότητα, τότε διδάξτε την. Μπορείτε να σκεφτείτε πώς θα φαίνεται και θα παρουσιάζεται η δεξιότητα.

Προσαρμόστε τα εργαλεία και τις μεθόδους σας στη δεδομένη ομάδα ή άτομο. Μην βιάζετε κανέναν.

Όταν νομίζετε ότι διδάξατε σωστά την ικανότητα και αφιερώσατε σε αυτό το μέρος της εργασίας σας αρκετό χρόνο, εξασκήστε την ικανότητα. Τέλος, επιτρέψτε στους μαθητές να χρησιμοποιούν αυτή τη νέα δεξιότητα καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας σε διάφορα περιβάλλοντα. Προσπαθήστε να αλλάξετε το πεδίο δράσης.

Εάν το παιδί σας ταραάζεται εύκολα, δώστε του επιπλέον χρόνο για να πάρει αυτό που διδάσκετε. Παρουσιάστε του σταδιακά νέα πράγματα και δώστε του έναν «ήσυχο χώρο» για να αποφύγουν τη συντριβή.

Εάν το παιδί σας χρειάζεται περισσότερη διέγερση, βεβαιωθείτε ότι έχει περισσότερο χρόνο για να παίξει έξω. Δώστε του πολλές σωματικές δραστηριότητες που διεγείρουν το μυαλό και το σώμα του. Αφήστε το να αναπηδήσει σε ένα τραμπολίνο, να παίξουν με την ζύμη ή να ακούσει μουσική.

Συνολικά, η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού σας θα απαιτούσε πολύ χρόνο και πρακτική. Ως γονέας ή κηδεμόνας, ο καλύτερος τρόπος για να βοηθήσετε το παιδί σας να μάθει είναι να του δώσετε αγάπη. Ενισχύστε την αυτοεκτίμηση και απλοποιήστε τη γλώσσα σας στο επίπεδό τους. Μην ξεχάσετε να γιορτάσετε τα ορόσημα του παιδιού σας. Επαινέστε όταν είναι απαραίτητο για να ενισχύσετε τη θετική συμπεριφορά. Μην ξεχνάτε - εξασκηθείτε στην υπομονή, να είστε συνεπείς, να είστε πρότυπο. Πάνω απ' όλα, κρατήστε τα πράγματα διασκεδαστικά για εσάς και το παιδί σας.

Η ενίσχυση της δεξιότητας είναι ο μόνος τρόπος για να βοηθήσετε τους μαθητές να μάθουν και να θυμούνται τη συγκεκριμένη δεξιότητα. Αυτό μπορεί να γίνει με την ενσωμάτωση της νέας δεξιότητας σε καθημερινές ρουτίνες.

Δράσεις για να βελτιώσετε τις κοινωνικές δεξιότητες παιδιών με ΕΕΑ

Υπάρχουν πολλές τακτικές για να βοηθήσετε το παιδί σας να βελτιώσει τις κοινωνικές δεξιότητες και η μέθοδος πρέπει να προσαρμοστεί ώστε να ταιριάζει στις εξατομικευμένες ικανότητες κάθε παιδιού. Εδώ είναι μερικές ιδέες.

- Παράλληλο παιχνίδι – Σε αυτή την άσκηση, το παιδί σας θα παίζει με ένα άλλο παιδί αλλά δίπλα-δίπλα. Αυτό τους επιτρέπει να συνηθίσουν στην ιδέα ότι άλλα παιδιά είναι

γύρω τους χωρίς να αλληλεπιδρούν πραγματικά και κάθε παιδί παίζει με ένα ξεχωριστό παιχνίδι ή αντικείμενο.

- Να μάθει να μοιράζεται - Ναι, αυτό που σας φωνάζει η μητέρα σας εδώ και χρόνια είναι ένα θεμελιώδες μέρος της μάθησης. Αυτό σημαίνει να κάνουμε κάτι με ένα άλλο παιδί ταυτόχρονα, με κάθε παιδί να έχει ίση συμμετοχή.
- Εναλλάξ – Μόλις το παιδί σας με ειδικές ανάγκες είναι άνετο με την ιδέα του “να μοιράζεται”, ήρθε η ώρα να του επιτρέψετε να παίζει εκ περιτροπής με ένα άλλο παιδί. Αυτό θα τους επιτρέψει να χρησιμοποιήσουν τις κατάλληλες ενέργειες και να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά ανάλογα με τις ανάγκες.
- Συνεργατικό παιχνίδι – Αυτό σας επιτρέπει να ορίσετε κανόνες για ένα παιχνίδι για να βοηθήσετε το παιδί σας να μάθει να παίζει σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παιχνιδιού. Όλοι θα ακολουθήσουν το ίδιο σύνολο κανόνων, το οποίο δείχνει στο παιδί τον σωστό τρόπο αλληλεπίδρασης με άλλα παιδιά.

Περισσότερα Παραδείγματα

- **Διαγωνισμός "κοιτάζω επίμονα"**- Για να βοηθήσετε το παιδί σας με αυτό το αισθητηριακό ζήτημα, μπορείτε να ξεκινήσετε έναν διαγωνισμό παρατήρησης. Αφήστε το παιδί σας να κοιτάξει τα μάτια σας για τουλάχιστον 5-10 δευτερόλεπτα και αυξήστε σταδιακά το χρόνο. Εάν το παιδί σας είναι σε θέση να κρατήσει τα μάτια του πάνω σας μετά τον συμφωνημένο χρόνο, μπορείτε να το ανταμείψετε με θετική ενίσχυση. Επαινεύστε το ή δώστε του μία επιβράβευση.

Ωστόσο, μπορεί το παιδί σας να μην μπορεί να σας κοιτάξει για πολύ. Μην αγχώνεται το παιδί σας περισσότερο αναγκάζοντάς το να σας κοιτάξει. Αντ' αυτού, προσπαθήστε να τοποθετήσετε ένα ζευγάρι αυτοκόλλητα μάτια στο μέτωπό σας και ενθαρρύνετε το παιδί σας να κοιτάξει εκεί.

- **Παιχνίδια προσώπου**- Ξεκινήστε με εύκολες στην αντιγραφή ενέργειες. Αγγίξτε τη μύτη σας. Τοποθετήστε το χέρι σας στο πάνω μέρος από το πρόσωπό σας. Κοιτάξτε προς τα πάνω. Βγάλτε τη γλώσσα σας. Μόλις το παιδί σας είναι σε θέση να σας αντιγράψει, προχωρήστε στη δημιουργία αστείων εκφράσεων. Επειδή τα παιδιά με αυτισμό δυσκολεύονται να διαβάσουν συναισθήματα, μπορείτε να τα βοηθήσετε να εξοικειωθούν με αυτό δείχνοντάς τα. Προτυποποιήστε πώς οι διαφορετικές εκφράσεις του προσώπου φαίνονται στο πρόσωπο ενός ατόμου και ζητήστε τους να σας μιμηθούν.

- **Παιχνίδι ονόματος**- Για να παίξετε αυτήν τη δραστηριότητα, συγκεντρώστε κάθε ένα από τα μέλη της οικογένειάς σας σε έναν κύκλο. Ακριβώς έτσι ώστε όλοι να μπορείτε να δείτε ο ένας τον άλλον. Ξεκινήστε λέγοντας το όνομά σας ενώ δείχνετε τον εαυτό σας. Μετακινηθείτε στο επόμενο άτομο στα δεξιά σας για να κάνετε το ίδιο μέχρι να τελειώσουν όλοι οι άλλοι.

- **Ορίστε μία σειρά του ενεργειών πριν από κάθε παιχνιδιού** – Για να κάνετε αυτή τη δραστηριότητα, πρέπει να επιλέξετε οποιοδήποτε παιχνίδι σας αρέσει σε εσάς ή το παιδί σας, για παράδειγμα ένα επιτραπέζιο παιχνίδι. Πριν ξεκινήσει το παιχνίδι, υπάρχουν τρία πράγματα που πρέπει να κάνει το παιδί σας πριν παίξει.

1. Κάντε χειραψία με τον αντίπαλό τους.
2. Κοιτάξτε στα μάτια τον αντίπαλό τους (ή το πρόσωπό τους εάν αισθάνονται άβολα).
3. Πείτε τις λέξεις, "Καλή τύχη".

Μόλις τελειώσει το παιχνίδι, οι παίκτες θα κάνουν το ίδιο πράγμα. Αλλά αντί να λένε «Καλή τύχη», θα πρέπει να πουν τις λέξεις, «Παίξαμε Καλό παιχνίδι».

- **Εκτύπωση και παιχνίδι καρτών συναισθημάτων** – Η ανάγνωση συναισθημάτων είναι ένα άλλο αισθητηριακό ζήτημα μεταξύ των παιδιών με ΔΑΦ ή με νοητική υστέρηση. Εκτυπώστε μερικά επιλεγμένα συναισθήματα (π.χ. θυμωμένος, έκπληκτος, λυπημένος, ενθουσιασμένος, περίεργος, βαριεστημένος κ.λπ.). Μην ανησυχείτε αν το παιδί σας κολλήσει σε ένα συγκεκριμένο είδος συναισθήματος επειδή δεν μπορεί να θυμηθεί. Βοηθήστε το δίνοντάς του ένα πλαίσιο για το τι σημαίνει αυτό το συγκεκριμένο συναίσθημα. Κάντε αυτή την άσκηση αρκετές φορές για να το εξοικειώσετε με διαφορετικά συναισθήματα.

- **Μοντελοποίηση βίντεο** - Μπορείτε επίσης να χρησιμοποιήσετε βίντεο για να διδάξετε κοινωνικές δεξιότητες στο παιδί σας με ASD ή διανοητική αναπηρία. Αυτή η δραστηριότητα είναι ένας καλός τρόπος για να τους παρουσιάσετε νέα πράγματα ή να τους δώσετε μια ιδέα για διαφορετικές κοινωνικές καταστάσεις.

Για παράδειγμα, εάν θέλετε να φέρετε το παιδί σας για κούρεμα και αισθάνεται άβολα γι 'αυτό, βρείτε ένα βίντεο της ίδιας κατάστασης και δείξτε το. Ας παρατηρήσει τι συμβαίνει. Ρωτήστε το παιδί σας για το τι βλέπει. Επισημάνετε τις εκφράσεις του προσώπου των ανθρώπων. Με αυτόν τον τρόπο, μπορείτε να βοηθήσετε το παιδί σας να εξοικειωθεί με την ίδια κατάσταση. Τους δίνετε επίσης μια ιδέα για το πώς να συμπεριφέρονται ανάλογα.

- **Πείτε τους κοινωνικές ιστορίες** – Οι κοινωνικές ιστορίες είναι μια δραστηριότητα που βασίζεται στη θεραπεία για τη βελτίωση της κατανόησης της σωστής συμπεριφοράς από το παιδί σας. Περιλαμβάνει επίσης την εκμάθηση κατάλληλων απαντήσεων σε ένα κοινωνικό περιβάλλον.

Κοινωνικές ιστορίες ή κοινωνικά σενάρια, διδάσκουν στα παιδιά με αυτισμό τη σωστή συμπεριφορά που αναμένεται από αυτά σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Οι ρυθμίσεις μπορούν να ποικίλουν όπως η παιδική χαρά, το γραφείο του γιατρού, το σούπερ μάρκετ, το σχολείο κ.λπ.

- **Δώστε το παράδειγμα και γίνετε πρότυπο** – Κάντε ό,τι καλύτερο μπορείτε για να διαμορφώσετε θετική συμπεριφορά στα παιδιά σας – με αυτισμό ή όχι – ειδικά όταν αλληλεπιδράτε με άλλους.

Να είστε η επιτομή.

Προσελκύστε άτομα με μικρές συζητήσεις. Μιλήστε μαζί τους με ένα φιλικό χαμόγελο που και που. Κοιτάξτε τα μάτια των ανθρώπων. Να είστε ευγενικοί. Με την πάροδο του χρόνου, θα παρατηρήσετε ότι το παιδί σας θα μιμηθεί αυτό που κάνετε και εσείς.

Επίσης, θα πρέπει να αφιερώσετε χρόνο για να εξηγήσετε στο παιδί σας τι κάνετε και γιατί. Ίσως χρειαστεί να επαναλάβετε μια εργασία και τους κανόνες μερικές φορές. Αλλά όσο περισσότερο το κάνετε αυτό, τόσο περισσότερο το παιδί σας θα εξοικειωθεί με τις κατάλληλες κοινωνικές δεξιότητες που χρειάζεται. Θα το βοηθήσετε να βρει έναν τρόπο να είναι φίλοι και να κάνει συνδέσεις με άλλους.

- **Παιχνίδι ρόλων** - Για να το κάνετε αυτό, παίξτε μια οικεία σκηνή ή αναπαραγάγετε καταστάσεις που έχουν ήδη συμβεί. Συζητήστε με το παιδί σας τους πολλούς διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να χειριστεί τις δεδομένες καταστάσεις, ειδικά αν συμβούν στο μέλλον.

Το κλειδί για να κάνετε αυτή τη δραστηριότητα κοινωνικών δεξιοτήτων είναι να είστε συνεπείς. Πρέπει να εξασκείστε συχνά με το παιδί σας, έτσι ώστε οι ιδέες και οι αρχές να παραμείνουν σε αυτές.

Εικόνα 43. Βίντεο κουρέματος: μία κοινωνική ιστορία για παιδιά με Aspergers και Αυτισμό.

Πηγή: Mark Hutten, M.A. Link: <https://www.youtube.com/watch?v=AbM7sEgozA>

Εικόνα 44. Βίντεο συμβουλές κουρέματος για παιδιά με αυτισμό: Μετατρέψτε το κούρεμα σε παιχνίδι. Πηγή: Rethink

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=UDj-blkc-2Y>

Παρακολουθήστε στα 2 προηγούμενα βίντεο τρόπους για το κούρεμα

2.4 Εργαλεία και πόροι για την βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων μαθητές με ΕΕΑ

Τα άτομα με αυτισμό και διάφορες άλλες μορφές αναπηρίας χρειάζονται συχνά επιπλέον βοήθεια και πόρους που θα τους βοηθήσουν να μάθουν κοινωνικές δεξιότητες. Εάν η δημιουργία φίλων φαίνεται σαν μια φοβιστική πρόκληση, μην ανησυχείτε. Υπάρχουν διαθέσιμα εργαλεία που θα σας βοηθήσουν να διδάξετε στο παιδί ή τον έφηβο στρατηγικές για την άσκηση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων.

Παιχνίδια

Αναμφίβολα τα παιχνίδια βοηθούν στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών με αυτισμό και νοητική υστέρηση. Εάν το παιδί σας αγωνίζεται με τις κοινωνικές του δεξιότητες, η εισαγωγή παιχνιδιών θα μπορούσε να το βοηθήσει να βελτιώσει τη συμπεριφορά του ακόμα κι αν δεν το συνειδητοποιεί.

➤ **Παιχνίδι στρογγυλής τραπέζης**

Αυτό το παιχνίδι συνδυάζει τη διασκέδαση και το φαγητό. Χρειάζεται μόνο φαγητό και η οικογένεια για να ξεκινήσει. Πατήστε το κουμπί στην κορυφή του τραπέζιού ,και η επόμενη μπουκιά φαγητού σας μπορεί να είναι ένα λαχανικό ή ίσως θα πρέπει να πείτε για την πιο ενοχλητική στιγμή της ημέρας.

➤ **Zatswho**

Το Zatswho σας επιτρέπει να τοποθετήσετε φωτογραφίες σε ένα μαλακό εύκαμπτο πλαίσιο που διευκολύνει τη μεταφορά, προστατεύοντας παράλληλα τη φωτογραφία από τα μικρά χεράκια. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν για τα αγαπημένα τους πρόσωπα στο κοντινό ή μακρινό περιβάλλον, με έναν φροντιστή ή να γυρίσουν τα πλαίσια για να μάθουν σχήματα.

➤ **My Friendship Bracelet Maker**

Το My Friendship Bracelet Maker κρατά έως και 10 κλωστές(και τις κρατά οργανωμένες) για την κατασκευή περίπλοκων βραχιολιών για τον πιο εξελιγμένο κατασκευαστή βραχιολιών ή τον καλλιτέχνη. Οι νέοι σχεδιαστές αξεσουάρ μόδας μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν μόνο 3 κλωστές για μια πιο παραδοσιακή προσέγγιση στην κατασκευή βραχιολιών και να την μοιραστούν με τους φίλους τους!

➤ **My Daily Planner**

Το My Daily Planner οργανώνει ημερομηνίες, εποχές και καιρό για να βοηθήσει τα παιδιά να προγραμματίσουν τις μέρες τους και περιλαμβάνει ακόμη και συναισθήματα για να τα ωθήσει να εκφράσουν τις διαθέσεις τους. Όλα τα κομμάτια συνδέονται με Velcro ταινία στο υφασμάτινο **βιβλίο οργάνωσης, που διαθέτει τσέπες για την αποθήκευση όλων των κομματιών.**

➤ Waboba μπάλες

Οι Waboba που είναι "μπάλες αναπήδησης νερού" χρησιμοποιούνται για παιχνίδι στο νερό όταν βρίσκεσαι βουτηγμένος μέχρι το γόνατο. Η ρίψη μιας μπάλας διδάσκει στα παιδιά να περιμένουν την σειρά τους και να έχουν την προσοχή τους στραμμένη στους άλλους. Όλα αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα για υγιείς κοινωνικές ανταλλαγές. Κάθε μπάλα παρέχει μια διαφορετική παραλλαγή του παιχνιδιού στο νερό για να ταιριάζει στις ανάγκες όλων - μπάλες Extreme, Pro, Surf και Blast, όλες αναπηδούν εκπληκτικά στο νερό!

Εικόνα 45. Λογότυπο των Waboba.

Πηγή: friendshipcircle.org

Τα παιδιά έχουν ευκαιρίες για κοινωνική ανάπτυξη παίζοντας με φίλους, αδέρφια και φροντιστές σε μια πληθώρα περιβαλλόντων.

Κάθε παιδί αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες, αλλά η προώθηση του παιχνιδιού μπορεί να βοηθήσει τις αντιδράσεις του παιδιού σε κοινωνικές καταστάσεις.

Ρομπότ

Τα κοινωνικά ρομπότ παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο και ωφελούν στη θεραπεία των παιδιών με αυτισμό και διανοητικές αναπηρίες. Έχουν σχεδιαστεί για να αναλαμβάνουν πολλούς ρόλους, ακόμη και μέσα στην ίδια συνεδρία της θεραπείας. Μέσα από παιχνίδια και συναρπαστικές δραστηριότητες, το ρομπότ αλληλεπιδρά με τα παιδιά προκειμένου να τα εκπαιδεύσει σε δεξιότητες, να προκαλέσει συγκεκριμένες, επιθυμητές συμπεριφορές και να παρέχει ενθάρρυνση και θετική ανατροφοδότηση για την επιτυχή ολοκλήρωση μιας εργασίας. Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι συγγραφείς έχουν κατηγοριοποιήσει τους διάφορους ρόλους αυτών των ρομπότ: ως Διαγνωστικό εργαλείο, ως φίλος στο παιχνίδι, σε ρόλο Πρόκλησης Συμπεριφοράς, ως Κοινωνικός Διαμεσολαβητής, ως Κοινωνικός Ηθοποιός-ρόλος, ως Προσωπικός Θεραπευτής.

Καθώς ένας μεγάλος αριθμός ερευνητικών προγραμμάτων έχει δείξει ότι η χρήση ρομπότ στη θεραπεία του αυτισμού είναι ευεργετική, υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός ερευνητών που ενδιαφέρονται να χρησιμοποιήσουν αυτά τα ευρήματα σε πραγματική ενσωμάτωση ρομπότ σε ένα περιβάλλον θεραπείας. Πιο συγκεκριμένα, το έργο της Emilia Barakova (Wiki Therapist) αναγνωρίζει το ρόλο του θεραπευτή και προσπαθεί να βελτιώσει την ικανότητα των θεραπευτών να προγραμματίζουν τα ρομπότ μέσω ενός γραφικού περιβάλλοντος προγραμματισμού, το οποίο είναι εύκολο στη χρήση (TiVi Pe). Διερευνά το ρόλο των θεραπευτών ως δημιουργών εργαλείων τύπου ρομπότ. Προωθεί τις κοινωνικές πτυχές του προγραμματισμού με βάση μια διαδικτυακή κοινότητα θεραπευτών και επαγγελματιών ρομπότ.

Καθώς πολλοί ερευνητές αναγνωρίζουν ότι η θεραπεία περιλαμβάνει αλληλεπίδραση μεταξύ των μερών (ρομπότ, ασθενής και θεραπευτής), έχουν επινοήσει τον όρο Therapist-in-the-Loop, όπου τονίζεται και ελέγχεται ο ρόλος του θεραπευτή. Οι ερευνητές δηλώνουν ότι υπάρχει ανάγκη για θεραπευτές που να ελέγχουν τα ίδια τα ρομπότ (κυρίως μέσω μιας διεπαφής τύπου Wizard of Oz) και να παρακολουθούν την πρόοδο της θεραπείας και να μετρούν την αποτελεσματικότητά της. Ο ρόλος της μάθησης και της ανάπτυξης συμπεριφορών των ρομπότ δηλώνεται επίσης ως ανάγκη.

Εικόνα 46. Διάδραση μεταξύ παιδιού και ρομπότ.
Πηγή: www.icsr2022.it

Το θέμα της απλοποίησης του προγραμματισμού των κοινωνικών και θεραπευτικών ρομπότ μελετήθηκε στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Wrocław (Πολωνία). Η εστίαση ήταν στον προγραμματισμό ακολουθιών (κοινωνικών) ενεργειών για τη δημιουργία ουσιαστικής συμπεριφοράς, όπως ρομπότ που λένε μια ιστορία ή αναγνωρίζουν αντικείμενα και αντιδρούν σε αυτά. Οι δημιουργοί του Social Robotic Toolkit χρησιμοποίησαν μια εναλλακτική, απτή, μέθοδο προγραμματισμού, όπου μια ακολουθία εντολών ή εντολών υπό όρους μπορεί να σχεδιαστεί σε χαρτί και να παρουσιαστεί στο σύστημα όρασης του ρομπότ. Ο απτός γραφικός προγραμματισμός χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για τον προγραμματισμό ρομπότ και συσκευών που επικοινωνούν με το διαδίκτυο κυρίως καθώς παρέχει έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο για τη διευκόλυνση της κατανόησης των θεμελιωδών εννοιών προγραμματισμού που απαιτούνται για τη δημιουργία χρήσιμων προγραμμάτων. Επίσης, αρκετά εκπαιδευτικά ρομπότ χρησιμοποιούν μια γραφική προσέγγιση για να διδάξουν προγραμματισμό, κυρίως το Choregraphe για το NAO και το Pepper ρομπότ, την εφαρμογή προγραμματιστή EV3 για τον προγραμματισμό LEGO Mindstorms και το Scratch για τον προγραμματισμό ρομπότ που βασίζονται σε Arduino. Τέλος, έχουμε το λειτουργικό σύστημα ρομπότ ανοιχτού κώδικα (ROS) σε συνδυασμό με Snap! Ο γραφικός προγραμματισμός παρουσιάστηκε από την ομάδα του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου του Λοτζ ως μέρος του έργου Roboteraria. Με τη χρήση ROS, διαφορετικές συσκευές και προγράμματα λογισμικού μπορούν να δημιουργήσουν ένα ετερογενές σύνολο προγραμματιζόμενων κόμβων, διαθέσιμων στο περιβάλλον εργασίας του χρήστη. Η αρχικοποίηση κάθε συσκευής μπορεί να γίνει και μέσω web based GUI (Graphical User Interface) επειδή έχει τη δυνατότητα να στέλνει αρχεία κειμένου και πολυμέσων (όπως φωνές ρομπότ) απευθείας από το πρόγραμμα περιήγησης. Αυτό διευκολύνει περαιτέρω την ανάπτυξη, καθώς η μεταφορά δεδομένων και η ρύθμιση είναι "προφανής" για τους χρήστες. Πρόσθετοι κόμβοι επανασυνδεθήκαν κατά τη διάρκεια του έργου (όπως η δημιουργία φωνής κατά τη χρήση του τύπου σεναρίου Wizard-of-oz), αλλά εξακολουθείτε να χρησιμοποιείτε απλό γραφικό περιβάλλον.

Πιο πρόσφατη έρευνα της Maja Matarić και της ομάδας της στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας δείχνει, ότι τα οικιακά ρομπότ θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους θεραπευτές αναλαμβάνοντας την τέλεση των πιο επαναλαμβανόμενων δραστηριοτήτων και το AI (Artificial Intelligence) θα μπορούσε να βοηθήσει στην εξατομίκευση της εμπειρίας. Η ομάδα έχει δημιουργήσει ένα μοντέλο μηχανικής μάθησης που χρησιμοποιεί δεδομένα ήχου και βίντεο, όπως διάλογο και επαφή με τα μάτια και από τις αλληλεπιδράσεις των αυτιστικών παιδιών με το ρομπότ μπορούν να προβλέψουν εάν συμμετέχουν σε μια δεδομένη εκπαιδευτική δραστηριότητα. Εάν δεν συμμετέχουν, η ιδέα είναι ότι το ρομπότ θα μπορούσε στη συνέχεια να αντιδράσει και να τους επαναδεσμεύσει για να κρατήσει την προσοχή τους σε θεραπευτικές ασκήσεις για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Ωστόσο, η μελέτη έγινε χρησιμοποιώντας δεδομένα που συλλέχθηκαν από ρομπότ που ζούσαν με τα παιδιά στα σπίτια τους για μια περίοδο ενός μήνα. Αντίθετα, οι περισσότερες άλλες μελέτες μέχρι σήμερα έχουν περιοριστεί σε σύντομες χρονικές κλίμακες και ελεγχόμενες εργαστηριακές συνθήκες.

Εικόνα 47. Βίντεο „Robotherapy”. Πηγή: Polska Agencja Prasowa S.A.

Link: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C955927%2Croboterapia---interaktywne-gry-i-zabawki-pomagaja-w-terapii-sensorycznej-dzieci.html>

Κάντε κλικ εδώ για να παρακολουθήσετε ένα βίντεο σχετικά με τη χρήση ρομπότ για τη διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων

Τα παραδείγματα συσκευών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου Robotherapy περιλαμβάνουν: SensorBox, Smart Sleeve, Blocks, ένα στρώμα αισθητήρων, PANDA soft robot, ή ένα διαδραστικό “μαξιλάρι”. Κυρίως αυτές οι συσκευές είναι προγραμματιζόμενες. Οι θεραπευτές μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο λειτουργίας τους προκειμένου να προσαρμοστούν στη θεραπεία ενός συγκεκριμένου παιδιού ή να λάβουν υπόψη την πρόοδο της θεραπείας. Μπορούν να αλληλεπιδράσουν με διάφορα ερεθίσματα ρυθμιζόμενης έντασης. Θα μπορούσε να είναι ένας ήχος, ένα φως, μια θερμοκρασία, μία δόνηση ή μια κίνηση.

Άλλες ψηφιακές συσκευές

Καθώς οι γονείς παρακολουθούν τα σημερινά παιδιά να παίζουν ανόητα και μοναχικά βιντεοπαιχνίδια για ώρες κάθε φορά, μπορεί να ανησυχούν ότι οι ψηφιακές συσκευές παρασύρουν τα παιδιά μακριά από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλίκους και την πραγματική ζωή. Αυτή η ανησυχία είναι πιο έντονη για τους γονείς ενός παιδιού με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού (ΔΑΦ) και άλλες διανοητικές αναπηρίες, καθώς φαίνεται να υπάρχει μια βαθιά αναντιστοιχία μεταξύ των (συχνά εμμονικών) επιθυμιών του παιδιού τους να ασχοληθεί με την τεχνολογία και της ανάγκης του παιδιού να συνεργαστεί κοινωνικά με άλλα ανθρώπινα όντα προκειμένου να ξεπεραστούν οι προκλήσεις στις κοινωνικές δεξιότητες.

Προκειμένου να ενισχύσουμε τις κοινωνικές δεξιότητες και ικανότητες ενός παιδιού με ASD ή ID, μπορούμε να ακολουθήσουμε την προσέγγιση BYOD (Bring-Your-Own-Device) ή BYOT (Bring-Your-Own-Technology) που στοχεύει στην εμπλοκή οποιασδήποτε μορφής τεχνολογίας με πολύ γόνιμο και αποτελεσματικό τρόπο για οποιονδήποτε εκπαιδευτικό σκοπό. Η προσέγγιση αναφέρεται στο να επιτρέπεται σε κάποιον να χρησιμοποιεί την προσωπική συσκευή του, αντί να απαιτείται να χρησιμοποιεί επίσημα παρεχόμενο εξοπλισμό, για έναν συγκεκριμένο σκοπό που καθορίζεται από έναν πάροχο εκπαίδευσης.

Η συμπερίληψη της τεχνολογίας και των μέσων ενημέρωσης παρέχει μια συναρπαστική ευκαιρία για την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων, ειδικά των φοιτητών SEN που έχουν κάποια συγκεκριμένα ελλείμματα σε αυτούς τους τομείς.

Παρά ορισμένα πιθανά μειονεκτήματα, η τεχνολογία δεν είναι μια κακή δύναμη από την οποία πρέπει να προσπαθήσουμε να προστατεύσουμε τα παιδιά μας. Η τεχνολογία είναι μόνο ένα εργαλείο. Ως εκ τούτου, η χρησιμότητα ή η βλάβη που προκαλεί καθορίζεται από τον τρόπο με τον οποίο την χρησιμοποιούμε. Η σημερινή τεχνολογία παρουσιάζει δυνητικά έναν συναρπαστικό νέο κόσμο ευκαιριών μάθησης που δεν υπήρχαν πριν από μια δεκαετία ή δύο. Ωστόσο, πρέπει να διασφαλίσουμε στρατηγικά ότι χρησιμοποιείται προς όφελος, και όχι εις βάρος, της ανάπτυξης των παιδιών μας. Επιπλέον, είναι

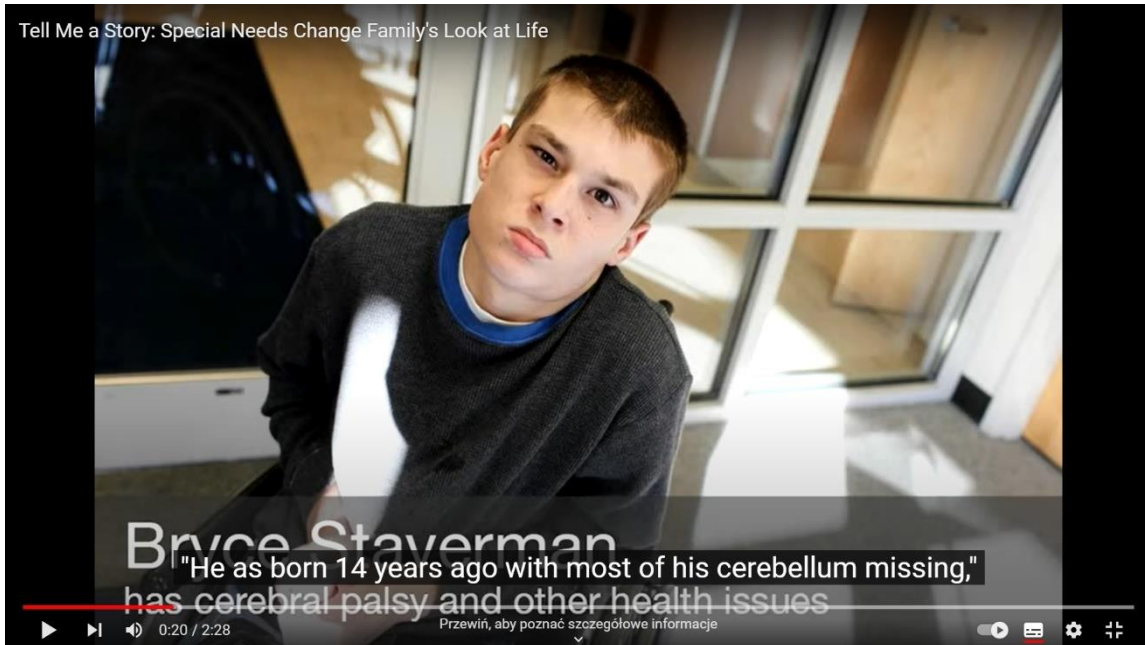
εξαιρετικά σημαντικό αυτές οι καινοτόμες ευκαιρίες μάθησης να αξιολογούνται κατάλληλα ως προς την αποτελεσματικότητά τους.

Υπάρχουν τουλάχιστον δύο τρόποι με τους οποίους οι υπολογιστές και οι ψηφιακές συσκευές ενσωματώνονται σε θεραπευτικές παρεμβάσεις για παιδιά με ΔΑΦ και νοητική υστέρηση, συμπεριλαμβανομένων πολλαπλών.

- Πρώτον, οι ηλεκτρονικές συσκευές και τα tablet μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εναλλακτική / επαυξητική συσκευή επικοινωνίας.
- Δεύτερον, ένα αγαπημένο ηλεκτρονικό παιχνίδι ή συσκευή μπορεί να χρησιμοποιηθεί συχνά ως ανταμοιβή για τη συνεργασία σε προγράμματα συμπεριφοράς. Οι ηλεκτρονικές συσκευές χρησιμοποιούνται συνήθως με παιδιά με ΔΑΦ στο σπίτι, το σχολείο και το θεραπευτικό περιβάλλον για να ενθαρρύνουν ή να διευκολύνουν στοχευμένες συμπεριφορές.

Είναι υψίστης σημασίας, όποια συσκευή χρησιμοποιεί το παιδί για να ενισχύσει τις κοινωνικές του δεξιότητες και ικανότητες, η δεδομένη δραστηριότητα να βασίζεται στα ενδιαφέροντα ή τα χόμπι του παιδιού, καθώς τέτοιες δράσεις θα είναι πολύ πιο αποτελεσματικές και θα του είναι ελκυστικές. Ως εκ τούτου, ένας θεραπευτής ή ένας εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσδιορίσει τις ανάγκες του παιδιού από την αρχή.

Υπάρχουν πολλές άλλες αξιοσημείωτες πρόσφατες προσπάθειες για τη χρήση της τεχνολογίας με σκοπό την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Για παράδειγμα, η Δρ Christina Noel στη Σχολή Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, ανέπτυξε το Minecraft Club για άτομα με ASD και νευροτυπικούς συνομηλίκους που μοιράζονται το κοινό ενδιαφέρον για το βιντεοπαιχνίδι Minecraft. Η λέσχη επιτρέπει στους εφήβους να εργαστούν στους εικονικούς "κόσμους" του Minecraft που δημιούργησαν από κοινού, ενώ ταυτόχρονα μαθαίνουν και εξασκούνται πώς να αλληλεπιδρούν και να συνεργάζονται με άλλους. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η Εταιρεία Μυστικών Πρακτόρων (SAS) που αναπτύχθηκε από τη Δρ Renae Beaumont στο Πανεπιστήμιο του Κουίνσλαντ (Beumont, 2008). Το SAS είναι ένα διαδραστικό παιχνίδι κατασκοπείας όπου τα παιδιά με ΔΑΦ μαθαίνουν για τις σχέσεις και τα συναισθήματα. Η SAS προσφέρει μικρές ομαδικές συνεδρίες για τα παιδιά για να συζητήσουν τις κοινωνικές δεξιότητες που έμαθαν στο παιχνίδι και επίσης συνεδρίες για γονείς για να υποστηρίξουν την αναπτυσσόμενη ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού τους.

Εικόνα 48. Βίντεο αφήγησης ιστορίας: Οι ειδικές ανάγκες αλλάζουν την οπτική για την οικογενειακή ζωή . Πηγή:
Cincinnati Children's

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=kQqbGqgniZM>

Κάντε κλικ εδώ για να παρακολουθήσετε ένα βίντεο με μια ενδιαφέρουσα πραγματική ιστορία ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες

Βιβλία

Οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις δεν είναι εύκολες για τα παιδιά με σύνδρομο Asperger, αυτισμό και άλλες ειδικές ανάγκες. Πολλά παιδιά με ΕΕΑ πρέπει να διδάσκονται κοινωνικές δεξιότητες και κατάλληλη συμπεριφορά με τον ίδιο τρόπο που διδάσκονται οι συνομήλικοί τους μαθηματικά και ορθογραφία. Παρά την τεχνολογία, η οποία είναι μια πραγματική ευλογία σε πολλούς τομείς σήμερα, ένας από τους πιο συνηθισμένους τρόπους διδασκαλίας κοινωνικών δεξιοτήτων στους μαθητές SEN είναι η ανάγνωση κοινωνικών ιστοριών που τους βοηθούν να κατανοήσουν τι θεωρείται κατάλληλη αλληλεπίδραση και τι όχι.

Οι Ανοιχτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι παρέχουν πολλούς συμβατικούς πόρους αυτού του τύπου, π.χ.: Το Νέο Κοινωνικό Βιβλίο Ιστορίας με πάνω από 150 από τις πιο περιζήτητες Κοινωνικές Ιστορίες. Το Βιβλίο Εικόνων Κοινωνικών Δεξιοτήτων με φωτογραφίες μαθητών που εμπλέκονται σε ποικίλες πραγματικές κοινωνικές καταστάσεις. Μαθήματα Αυτισμού και PDD Primary Social Skills με ιστορίες που υποστηρίζονται από το Rebus και 40 έτοιμα προς χρήση σενάρια μαθήματος. 100 Ιστορίες ευαισθητοποίησης σε θέματα κοινωνικής δικτύωσης και ασφάλειας με ειδικά δελτία δεδομένων που βοηθούν στην παρακολούθηση της προόδου του παιδιού με την πάροδο του χρόνου. ή Τώρα το παίρνω - Κοινωνικές ιστορίες μαζί με εικονογραφήσεις που αντιμετωπίζουν και εξηγούν τα πάντα, από δραστηριότητες παιχνιδιού έως δύσκολες έννοιες όπως διαχείριση θυμού, μεταβάσεις ή δημόσιες συμπεριφορές.

Οι εκπαιδευτικοί και οι θεραπευτές μπορούν επίσης να βρουν πολλά φυλλάδια εργασίας, ηλεκτρονικά βιβλία και άλλα πολύχρωμα υλικά που ανταποκρίνονται στις επιλεγμένες ανάγκες και μπορούν εύκολα να προσαρμοστούν στην ιδιαιτερότητα της ομάδας ή της διαταραχής του παιδιού.

Ερωτήσεις

1) Τι είδους δεξιότητες μπορούν να βελτιωθούν με το REACH (Σχισιακή Προσέγγιση);

- α) δημιουργική σκέψη, επίλυση προβλημάτων, διαδοχική μάθηση, κοινή προσοχή
- β) αποδοχή των άλλων, σκόπιμες ενέργειες, υπέρβαση εμποδίων, όργανα παιχνιδιού
- γ) συναισθηματική ρύθμιση, μίμηση μοτοσικλέτας, ικανότητα κοινής χρήσης χώρου, carpooling

2) Τα μη λεκτικά σήματα περιλαμβάνουν:

- α) χειρονομίες ποδιών, ελεύθερες και ανοιχτές ομιλίες
- β) τραγούδι καράοκε, απομάκρυνση από ένα άτομο
- γ) βλεμματική επαφή, χαμογελο

3) Ποιο από αυτά δεν αποτελεί παράδειγμα κοινωνικής δεξιότητας;

- α) συμμετοχή, χρήση καλών τρόπων
- β) η ευγένεια, η επιμονή και η εστίαση στην εργασία
- γ) ο αυτοθουμασμός, ο εγωκεντρισμός

4) Διδάσκοντας κοινωνικές δεξιότητες θα πρέπει:

- α) ξεχάστε την υπομονή και τη συνέπεια
- β) αφιερώστε στην εργασία επαρκές χρονικό διάστημα
- γ) να μην διεγείρετε το παιδί σας με κανέναν τρόπο

5) Ο τρόπος με τον οποίο το παιδί σας μπορεί να βελτιώσει τις κοινωνικές δεξιότητες είναι μεταξύ άλλων:

- α) το παράλληλο παιχνίδι
- β) το ανεξάρτητο παιχνίδι
- γ) το παιχνίδι netiquette

6) Ποια είναι τα εργαλεία και οι πόροι που στοχεύουν στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων στους μαθητές με ΕΕΑ (εκείνους με ΔΑΦ ή/και ήπια ΝΥ);

- α) Μπλοκ Premack
- β) οποιοδήποτε μη διαδραστικό παιχνίδι
- γ) ένας Κοινωνικός Λειτουργός ή Προσωπικός Θεραπευτής (ρομπότ)

7) Ένας Θεραπευτής στον κύκλο (in the Loop) σημαίνει ότι:

- α) η θεραπεία είναι μια παγίδα (loop) για ένα παιδί
- β) η θεραπεία περιλαμβάνει αλληλεπίδραση μεταξύ ενός ρομπότ, ενός ασθενούς και ενός θεραπευτή
- γ) ο ρόλος του θεραπευτή μειώνεται και η θεραπεία δεν τροποποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής της θεραπείας

8) ΒΥΟΤ σημαίνει:

- α) Φέρτε τη δική σας τεχνολογία (Bring Your Own Technology)
- β) Σπάστε τη δική σας ατολμία (Break Your Own Timidity)
- γ) Φέρτε το δικό σας tablet (Bring Your Own Tablet)

9) Ποια οφέλη μπορεί να αποφέρει η ενσωμάτωση ψηφιακών συσκευών στις θεραπευτικές παρεμβάσεις για παιδιά με ΔΑΦ και νοητική υστέρηση;

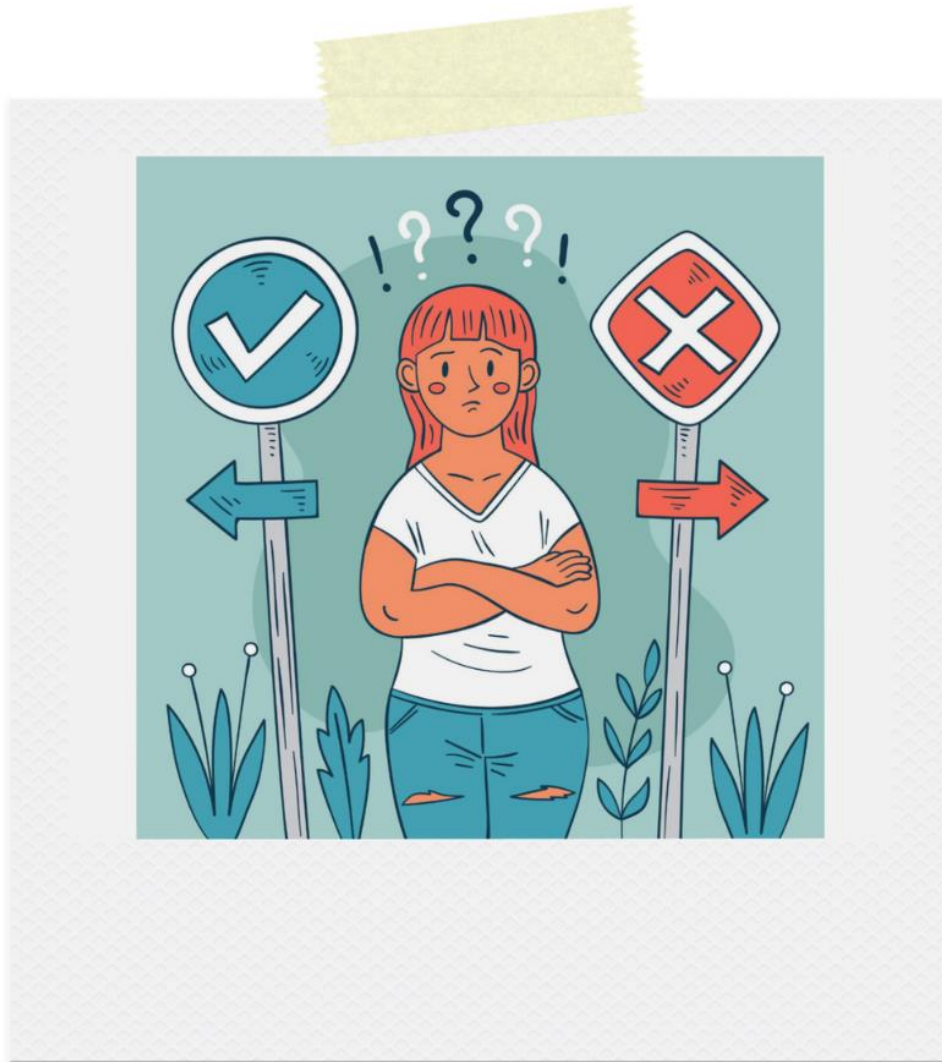
- α) Οι συσκευές θα πρέπει να αποσπούν την προσοχή των παιδιών με ΕΕΑ από τη δεδομένη εργασία.
- β) Οι συσκευές θα πρέπει να αντικαθιστούν τα ενδιαφέροντα ενός παιδιού και ταυτόχρονα δεν θα πρέπει να επηρεάζουν την αυτορρύθμιση του.
- γ) Οποιαδήποτε ηλεκτρονική συσκευή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο επικοινωνίας και μπορεί να χρησιμοποιηθεί συχνά ως ανταμοιβή για τη συνεργασία σε προγράμματα συμπεριφοράς.

10) Οι Κοινωνικές ιστορίες

- α) δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να περιέχουν εικονογραφήσεις ή φωτογραφίες.
- β) μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές SEN να κατανοήσουν ορισμένα επιλεγμένα πρότυπα συμπεριφοράς.
- γ) δεν αντιστοιχούν σε πραγματικές κοινωνικές καταστάσεις.

3. Συμβουλές και οι παγίδες που αφορούν την ένταξη των παιδιών με ΕΕΑ στα «κανονικά» σχολεία

Περιγραφή ενότητας

Στόχος της ενότητας είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα οφέλη και τις δυσκολίες που θα συναντήσουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διδασκαλία μιας τάξης όπου υπάρχουν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ). Δεν εννοούμε ότι είναι επιζήμιο να υπάρχουν μαθητές με διαφορετικούς τύπους εκπαιδευτικών αναγκών στην τάξη, αλλά μάλλον ότι η προηγούμενη προετοιμασία και γνώση αυτών των δυσκολιών είναι απαραίτητη και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο τους.

Ως σημείο εκκίνησης, παρουσιάζεται ο ορισμός των μαθητών με εκπαιδευτικές ανάγκες και τελικά παρουσιάζεται ο τρόπος που επιτρέπει στους επαγγελματίες να μάθουν για τις δυνατότητες εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς.

Εικόνα 49: Εικόνα κορυφής. Πηγή: Freerick

Η δράση της ενσωμάτωσης των παιδιών με ΕΕΑ (ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) στις κανονικές τάξεις είναι γνωστή ως ένταξη. Αυτό τους επιτρέπει να μαθαίνουν μαζί με μαθητές χωρίς ΕΕΑ. Για τους περισσότερους ανθρώπους, αυτή η προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς φαίνεται να είναι μια κατάσταση επωφελής για όλους, καθώς υποτίθεται ότι ωφελεί και τις δύο πλευρές. Για παράδειγμα, ενώ τα παιδιά με ΕΕΑ αποκτούν κοινωνικές δεξιότητες για την ενήλικη ζωή τους παρατηρώντας και μιμούμενα τους συνομηλίκους τους, οι μαθητές χωρίς ΕΕΑ γίνονται πιο ανεκτικοί χάρη σε ένα διαφορετικό περιβάλλον στην τάξη. Ωστόσο, η διαδικασία δεν είναι τόσο απλή όσο φαίνεται με την πρώτη ματιά. Ως εκ τούτου, σε αυτήν την ενότητα θα ρίξουμε μια πιο προσεκτική ματιά στις δυσκολίες και τις συμβουλές για την ένταξη των παιδιών με ΕΕΑ στα κανονικά σχολεία για να διευκολύνουμε λίγο τους εκπαιδευτικούς.

Οι μαθητές SEN μπορεί μερικές φορές να συγχέονται με μαθητές που χρειάζονται ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν οι

τύποι των υφιστάμενων ειδικών αναγκών. Μερικά από τα πιο συνηθισμένα (ΥΟΟ, 2020) είναι τα εξής:

Αισθητηριακές ή φυσικές ανάγκες

Χαρισματικό παιδί

Νοητική ή γνωστική αναπηρία

Ψυχικές, συμπεριφορικές ή επικοινωνιακές διαταραχές

Ειδικές κοινωνικές ή συναισθηματικές δυσκολίες

Δυσλειτουργική κοινωνικο-οικογενειακή κατάσταση

Άλλες περιπτώσεις κακής προσαρμογής: πολιτιστική, γλωσσική...

Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα, αλλά υπάρχουν πολλά περισσότερα, ή μπορεί ένας μαθητής να έχει περισσότερες από μία ανάγκες.

Η έγκαιρη διάγνωση είναι πολύ σημαντική. Μπορούμε να πούμε ότι οι μαθητές έχουν ΕΕΑ εάν σημειώνουν σημαντικά πιο αργή πρόοδο από τους υπόλοιπους συμμαθητές τους. Για να το προσδιορίσουμε αυτό, πρέπει να συλλέξουμε πληροφορίες τόσο από επαγγελματίες όσο και από γονείς, οι οποίες, μαζί με μια ψυχο-εκπαιδευτική αξιολόγηση, θα μας δώσουν μια διάγνωση της κατάστασης του μαθητή.

Στη συνέχεια, θα μάθουμε ποιες συμβουλές μπορούν να δοθούν τόσο στους γονείς όσο και στους επαγγελματίες σχετικά με το SEN.

3.1. Πλεονεκτήματα

Υπάρχουν πολλά οφέλη που προωθούν την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς σε διάφορους τομείς της ζωής των εκπαιδευομένων:

Η κοινωνική αλληλεπίδραση από νεαρή ηλικία είναι τόσο απαραίτητη όσο και χρήσιμη για μια κοινωνία φροντίδας και ηθικής.

Χτίζει τη μάθηση σε αξίες για την ανάπτυξη ολόκληρου του ατόμου και έτσι να εξελιχθεί σε ανεξάρτητους και λογικούς ενήλικες

Αυξάνει την αυτοεκτίμηση τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των ατόμων με αναπηρίες.

Από μικρή ηλικία, αυξάνεται η ευαισθητοποίηση σχετικά με την κοινωνική δέσμευση των οικογενειών και των εκπαιδευτών σε μια ανεκτική σχέση.

Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς είναι συνώνυμη με την εκπαίδευση του μέλλοντος. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι που το ασκούν θα έχουν την ευκαιρία να προετοιμαστούν για νέες προκλήσεις σε οποιονδήποτε τομέα εργασίας.

3.2. Παγίδες

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ένταξη των παιδιών με και χωρίς ΕΕΑ στις κανονικές τάξεις παρουσιάζει ορισμένα πλεονεκτήματα καθώς και παγίδες. Αυτή η ενότητα θα αναφέρει μερικές από τις παγίδες για την προετοιμασία των επαγγελματιών της εκπαίδευσης σχετικά με τις προκλήσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν όταν εργάζονται σε μια τάξη με και χωρίς SEN μαθητές. Ο Huei Lan Wang (2009) παρατήρησε ότι οι εκπαιδευτικοί φέρεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως η επιλογή του σωστού ρυθμού κατά την εισαγωγή νέων εννοιών ή την εκτέλεση ασκήσεων, την εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών μάθησης, την απόφαση για τη διευθέτηση των καθισμάτων και τη κατανομή της ατομικής προσοχής έτσι ώστε κανένας από τους μαθητές να μην αισθάνεται παραμελημένος ή αποκλεισμένος.

Μερικές από τις παγίδες είναι:

- Ο μεγάλος αριθμός μαθητών στις τάξεις, γεγονός που καθιστά δύσκολο για τον δάσκαλο να δώσει στους μαθητές με διαφορετικές ανάγκες την προσοχή που χρειάζονται.
- Η έλλειψη προετοιμασίας ορισμένων εκπαιδευτικών σε διάφορους τομείς για να υποστηρίξουν όλους τους μαθητές με ουσιαστική μάθηση και να κάνουν τη διδασκαλία πιο εξατομικευμένη.
- Η έλλειψη παρέμβασης των οικογενειών λόγω της έλλειψης επικοινωνίας. Εάν δεν υπάρχει καλή επικοινωνία, ο μαθητής δεν θα λάβει την ίδια εκπαίδευση στο σχολείο και στο σπίτι και, ως εκ τούτου, η εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία θα πρέπει να συνεχιστεί εκτός σχολείου, θα παρεμποδιστεί και οι συγκεκριμένοι στόχοι δεν θα επιτευχθούν.
- Η αδικαιολόγητη προσαρμογή στο σχολείο είναι ένα άλλο εμπόδιο. Με άλλα λόγια, ο κύριος ωφελούμενος πρέπει να είναι ο εκπαιδευόμενος, ο οποίος πρέπει να επιτύχει τους βασικούς στόχους. Εάν το σχολείο δεν είναι προετοιμασμένο ή δεν έχει τους πόρους για να εξυπηρετήσει τον μαθητή, θα είναι υποχρεωμένο να μην βασίζεται στον μαθητή για την επίτευξη αυτών των στόχων.
- Μια άλλη δυσκολία σχετίζεται με τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα. Εάν τα παιδιά με ΕΕΑ υιοθετήσουν τον ίδιο τύπο προγράμματος σπουδών, μπορεί να μείνουν πίσω και να μην συμβαδίσουν επειδή μπορεί να χρειάζονται εκπαίδευση σε διαφορετική μορφή ή ειδικό εξοπλισμό. Τα παιδιά με ΕΕΑ χρειάζονται περισσότερη προσοχή, η οποία μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τους υπόλοιπους μαθητές.

Αυτός ο τύπος προσοχής προσφέρεται όταν ένας δάσκαλος υποστήριξης έρχεται στην κανονική τάξη για να βοηθήσει τον μαθητή με ΕΕΑ και με μεμονωμένες προσαρμογές του προγράμματος σπουδών, οι οποίες μπορεί να είναι σημαντικές και μη σημαντικές.

- ο Σημαντικές μεμονωμένες προσαρμογές του προγράμματος σπουδών που αλλάζουν τα στοιχεία του επίσημου προγράμματος σπουδών, όπως στόχους, ικανότητες, περιεχόμενο και κριτήρια αξιολόγησης.

- ο Οι μη σημαντικές μεμονωμένες προσαρμογές τροποποιούν στοιχεία όπως ο χρόνος, οι δραστηριότητες, η μεθοδολογία, οι τεχνικές και τα μέσα αξιολόγησης κ.λπ.

Αυτά πρέπει να αντιμετωπιστούν εντοπίζοντας πρώτα τις δυσκολίες στην ακαδημαϊκή ανάπτυξη ή τη συμπεριφορά των παιδιών, που επηρεάζουν την προσωπική τους απόδοση. Μερικές φορές αυτές οι δυσκολίες μπορεί να προκύψουν στο οικογενειακό περιβάλλον, γεγονός που μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στη συμπεριφορά των παιδιών. Το επόμενο πράγμα που πρέπει να κάνετε είναι να ζητήσετε μια προσωπική διάγνωση από τον εκπαιδευτικό ψυχολόγο του σχολείου για να καθορίσετε τους κατάλληλους μηχανισμούς υποστήριξης. Τέλος, απαιτείται η καθιέρωση της παρακολούθησης της στήριξης του σχολείου μέσω των προσαρμογών που αναφέρονται παραπάνω.

Ακόμα κι αν όλες αυτές οι δυσκολίες μπορούν να επιλυθούν χάρη στις προαναφερθείσες λύσεις, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι η κοινωνικοποίηση είναι το πιο σημαντικό πράγμα. Στο εκπαιδευτικό κέντρο και ιδιαίτερα στην τάξη, τα παιδιά μαθαίνουν να μοιράζονται, να κερδίζουν και να χάνουν. Θυμηθείτε ότι τα παιδιά πρέπει να αλληλεπιδρούν όχι μόνο με τους ενήλικες, αλλά και με τα παιδιά της ηλικίας τους

3.3. Συμβουλές και στρατηγική

Προηγουμένως, εξετάσαμε ορισμένες συγκεκριμένες συμβουλές αντιμετώπισης μιας σειράς δυσκολιών. Σε αυτήν την ενότητα, θα μοιραστούμε μερικές συμβουλές και στρατηγικές για εκπαιδευτικούς που προτείνονται από τον Jim McClafferty (n.d.) και άλλους για να σας παρέχουμε μερικές προτάσεις που ίσως αξίζει να εφαρμόσετε στην τάξη σας.

1. Κάθε φορά που ζητείται από τους μαθητές σας να ολοκληρώσουν μια ομαδική εργασία, **ζευγαρώστε ή ομαδοποιήστε μαθητές** με ΕΕΑ με παιδιά χωρίς ΕΕΑ, ώστε να μπορούν να συνεργαστούν. Επιπλέον, θα είστε σε θέση να τα αξιολογήσετε μαζί γνωρίζοντας ότι κάθε μαθητής θα έχει αποδώσει σε διαφορετικό επίπεδο.
3. **Μην αλλάξετε σχέδια ή ρουτίνες την τελευταία στιγμή.** Αν και δεν είναι μεγάλη ταλαιπωρία ή πρόβλημα για τα παιδιά χωρίς ΕΕΑ όταν το κάνετε αυτό, οι ρουτίνες είναι μεγάλης σημασίας για τα παιδιά με αυτισμό. Έτσι, εάν πρέπει να εισαγάγετε αλλαγές, ενημερώστε τα παιδιά και προετοιμάστε τα για τις αλλαγές εκ των προτέρων.
4. **Μην τοποθετείτε τα θρανία σε κύκλο.** Αντ' αυτού, τοποθετήστε τα στη σειρά. Μια

Εικόνα 50. Ομάδα ατόμων. Πηγή: Freepik

τέτοια ρύθμιση διασφαλίζει ότι οι μαθητές με αυτισμό έχουν τον προσωπικό τους χώρο και ότι οι μαθητές με ΔΕΠΥ δεν αποσπώνται τόσο εύκολα.

Εικόνα 51: Δάσκαλος στην τάξη. Πηγή: Freepick

5. **Εξοπλίστε την τάξη σας.** Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των παιδιών με ΕΕΑ, η τάξη σας θα πρέπει να διαθέτει κατάλληλες βοηθητικές συσκευές που μπορούν να τα βοηθήσουν να συγκεντρωθούν, να μεγιστοποιήσουν τις δυνατότητές τους και να συμβαδίσουν με την υπόλοιπη τάξη. Αυτά τα βοηθήματα περιλαμβάνουν: Θρανία με κλίση, ειδικές λαβές μολυβιών, ωτοασπίδες, εύκαμπτα μαξιλάρια και πίνακες διαχείρισης εργασιών μεταξύ άλλων.
6. **Γνωρίστε τους μαθητές.** Για να μπορέσετε να εφαρμόσετε τις απαραίτητες στρατηγικές στην τάξη, είναι προφανές ότι πρέπει να γνωρίζετε τους μαθητές και ποιες είναι οι ανάγκες τους. Ξεκινήστε κάνοντας συνεντεύξεις με τις οικογένειες

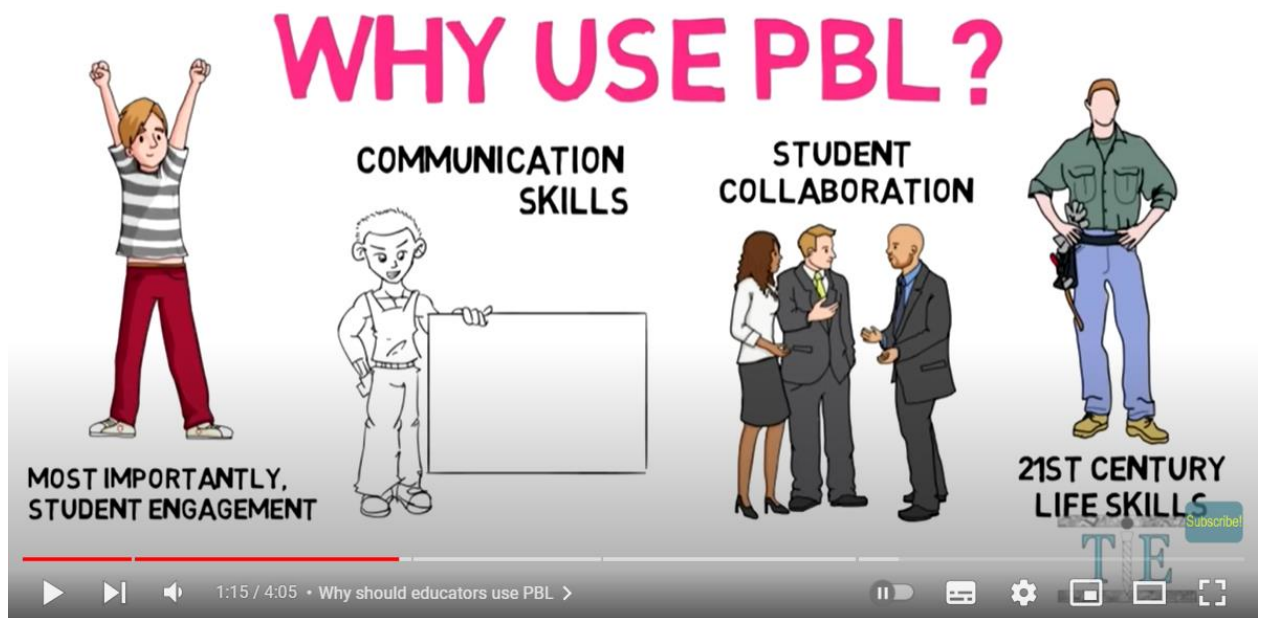

- και να έχετε τον μαθητή παρόντα. Στη συνέχεια, προετοιμάστε εκθέσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά καθενός από αυτά ή ενδιαφερθείτε για τις εκθέσεις ψυχοπαιδαγωγικής αξιολόγησης καθενός από αυτά.
7. **Προγραμματίστε δραστηριότητες εκ των προτέρων.** Μην αφήνετε τίποτα στη φαντασία. Οργανώστε τις δραστηριότητες με τέτοιο τρόπο ώστε να γνωρίζετε ότι θα επιτύχετε τους επιθυμητούς στόχους. Προετοιμαστείτε για πιθανά προβλήματα και βελτιώστε τις δραστηριότητες στο μέλλον.
 8. Ζητήστε από το σχολείο σας να προσλάβει το **προσωπικό υποστήριξης** που χρειάζεστε. Εάν το σχολείο δεν γνωρίζει τις ανάγκες της τάξης σας, δεν θα διευκολύνει την εργασία σας. Ζητήστε βοήθεια και συνεργαστείτε επίσης με έναν άλλο συνάδελφο.

3.4. Εκπαιδευτικές τεχνικές για την καλύτερη ένταξη των μαθητών στην τάξη

Με στόχο την παροχή συμβουλών στους εκπαιδευτικούς σχετικά με τη χρήση μεθοδολογιών που προάγουν την παιδαγωγική διαδικασία και την ανάπτυξη των ικανοτήτων για όλους τους μαθητές, έχει ετοιμαστεί μια περίληψη για να συνθέσει μερικές από τις ιδέες και τα χαρακτηριστικά διαφορετικών μεθόδων που θα μπορούσαν να ονομαστούν περιεκτικές:

Μάθηση βασισμένη σε έργα (PBL): χάρη στη δημιουργία ομάδων εργασίας, οι μαθητές μπορούν να μελετήσουν ένα γενικό θέμα χρησιμοποιώντας τα εργαλεία που παρέχει ο δάσκαλος. Οι ομάδες συνεργάζονται και καθορίζουν τον δικό τους ρυθμό μάθησης. Το επίκεντρο είναι η εκπόνηση μιας τελικής εργασίας σε ένα συγκεκριμένο θέμα, όπου οι μαθητές μαθαίνουν να οργανώνονται και να εργάζονται αυτόνομα.

Εικόνα 52: Βίντεο " Μάθηση βασισμένη σε έργα: Γιατί, πώς και παραδείγματα" Πηγή: YouTube.

Link: [\(3502\) Project Based Learning: Why, How, and Examples - YouTube](#)

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 4 λεπτών για να ενημερωθείτε για τη μάθηση βάσει έργου (PBL)!

Η **ανεστραμμένη τάξη** είναι ένα παιδαγωγικό μοντέλο που μετατοπίζει το έργο ορισμένων μαθησιακών διαδικασιών έξω από την τάξη, χρησιμοποιώντας το χρόνο της τάξης μαζί με την εμπειρία των εκπαιδευτικών για να διευκολύνει και να ενισχύσει άλλες διαδικασίες απόκτησης γνώσης και πρακτικής μέσα στην τάξη. Ο κύριος στόχος αυτής της μεθοδολογίας είναι η προώθηση της ενεργού μάθησης που επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύξουν κριτική και αναλυτική σκέψη.

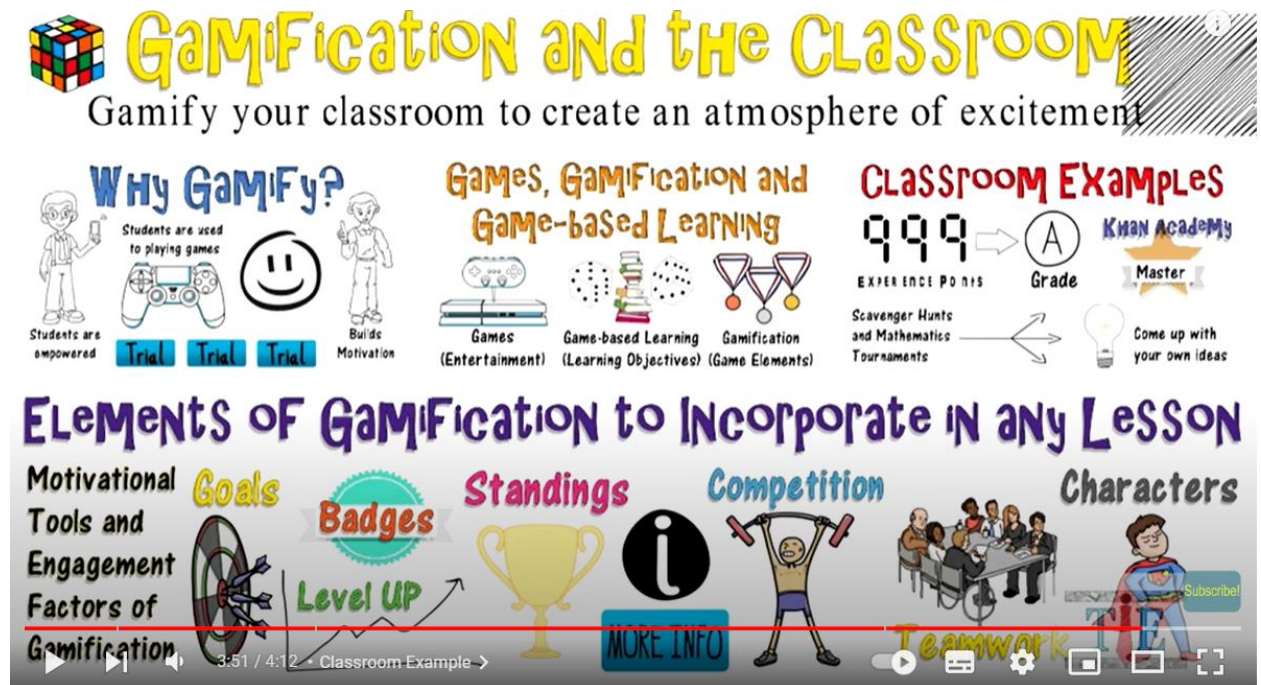

Εικόνα 53: Βίντεο "Μοντέλο αναποδογυρισμένης τάξης: Γιατί, πώς και επισκόπηση" Πηγή: YouTube.
Link: [\(3502\) Modelo de aula invertida: por qué, cómo y descripción general - YouTube](#)

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 5 λεπτών για να μάθετε για το Flipped Classroom!

Παιχνιδοποίηση: είναι μια τεχνική μάθησης που μεταφέρει τους μηχανισμούς των παιχνιδιών στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στόχος του είναι να βελτιώσει τα ακαδημαϊκά αποτελέσματα, να παρακινήσει τους μαθητές, να προωθήσει τη μάθηση και να επιτρέψει την αυτογνωσία και την αυτοαξιολόγηση των μαθητών.

Εικόνα 54: Βίντεο "Gamification στην τάξη". Πηγή : YouTube.
Link: [\(3504\) Gamificación en el Aula - YouTube](#)

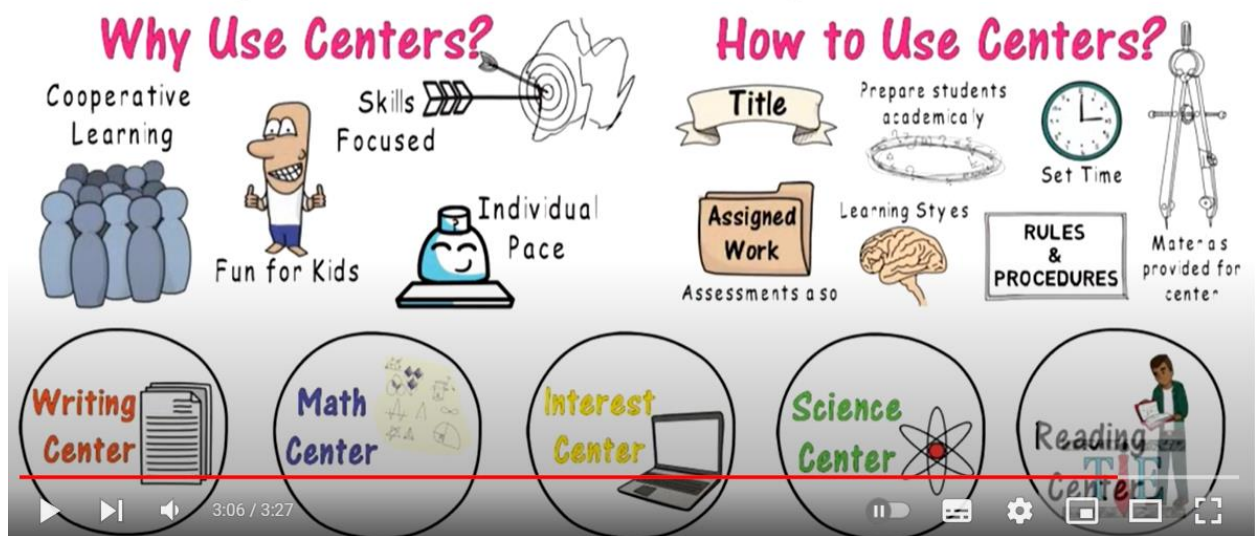

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 4 λεπτών για να μάθετε για το Gamification!

Κέντρα μάθησης: είναι μια μέθοδος που βασίζεται στην αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, που δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να αυτοπραγματωθούν, να αισθάνονται καλά με τον εαυτό τους και να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους μέσω παρακινητικών δραστηριοτήτων. Η τάξη χωρίζεται σε χώρους μάθησης (που ονομάζονται επίσης σταθμοί). Με ένα σενάριο που ανακοινώνεται σε κάθε σταθμό, ο μαθητής ξέρει τι να κάνει. Ο μαθητής επιλέγει σε ποιον σταθμό θα πάει. Μπορεί να υπάρχουν διαφορετικά υλικά σε κάθε σταθμό, όπως χειρισμοί, υλικό προβληματισμού και μάθησης κ.λπ. Ο κύριος στόχος είναι να προωθηθεί η αυτονομία των μαθητών μέσω της λήψης αποφάσεων και να ληφθεί υπόψη η ποικιλομορφία των μαθητών, ανάλογα με τον ρυθμό και το στυλ μάθησης.

Learning Centers - Teaching Strategy

Students explore interests while working self-directed activities

Εικόνα 55: Βίντεο "Κέντρα Μάθησης | Εκπαιδευτική στρατηγική" Πηγή: YouTube.
Link: [\(3504\) Learning Centers | Teaching Strategies #8 - YouTube](#)

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 3 λεπτών για να μάθετε για τα κέντρα εκμάθησης!

Ερωτήσεις

1) Ποιοι είναι οι μαθητές με ΕΕΑ;

- α. Εκείνοι που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή κατά τη διάρκεια μέρους της εκπαίδευσής τους.
- β. εκείνοι που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους
- γ. Εκείνοι που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους ή κατά τη διάρκεια μέρους αυτής.

2) Ποιο από αυτά είναι ένα SEN άτομο;

- α. ένα διανοητικά προικισμένο
- β. Αυτό που μασάει τσίχλα στην τάξη
- γ. Αυτό που διακοπτεται τον δάσκαλο

3) Τι είναι η λεγόμενη «διέγερση» ή «αυτοδιέγερση»;

- α. Επαναλαμβανόμενες κινήσεις του σώματος
- β. Ήχοι ή ενέργειες όπως το άναμμα και σβήσιμο των φώτων, το ανοιγοκλείσιμο των ματιών, το κούνημα των χεριών κ.λπ.
- γ. Όλα τα παραπάνω

4) Μία από τις συμβουλές για τους εκπαιδευτικούς είναι:

- α. Προσπαθήστε να μην αλλάζετε σχέδια ή ρουτίνες την τελευταία στιγμή
- β. Βάλτε τα τραπέζια σε κύκλο
- γ. Μην δημιουργείται ζευγάριαμε τους μαθητές

5) Ποιες από τις παρακάτω είναι οι παγίδες της ένταξης των μαθητών με ΕΕΑ στην κανονική εκπαίδευση;

- α. Ο μεγάλος αριθμός μαθητών για έναν εκπαιδευτικό
- β. Η έλλειψη προετοιμασίας
- γ. Και τα δύο παραπάνω

6) Ποιο από τα παρακάτω είναι ένα όφελος για την προώθηση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς σε διάφορους τομείς της ζωής των μαθητών;

- α. Διασφάλιση ότι τα παιδιά αφιέρωναν αρκετό χρόνο κάνοντας σωματική δραστηριότητα
- β. Δημιουργία μιας πιο στοργικής και ηθικής κοινωνίας
- γ. Προώθηση υγιεινών διατροφικών συνηθειών μεταξύ των παιδιών

7) Τι είναι η μάθηση βάσει έργου;

- α. Μαθαίνοντας μέσα από ένα παιχνίδι
- β. Μαθαίνοντας παρακολουθώντας και μιμούμενοι τους άλλους
- γ. Μάθηση μέσω της εκπόνησης μιας τελικής εργασίας σε ένα συγκεκριμένο θέμα

8) Τι είναι η ανεστραμμένη τάξη;

- α. Μετατόπιση της εργασίας μιας συγκεκριμένης μαθησιακής διαδικασίας έξω από την τάξη
- β. Μετακίνηση των τραπεζιών στην τάξη
- γ. Μετακίνηση των καρεκλών στην τάξη

9) Τι είναι η παιχνιδοποίηση;

- α. Είναι μια τεχνική που συνίσταται στο να παίζεις ένα παιχνίδι που ο μαθητής θέλει να παίξει.
- β. Είναι μια τεχνική μάθησης που μεταφέρει τη μηχανική των παιχνιδιών στο εκπαιδευτικό περιβάλλον.
- γ. Είναι μια τεχνική μάθησης που επιτρέπει στον μαθητή να δείξει σε ποιο παιχνίδι είναι καλύτερος.

10) Τι είναι τα κέντρα εκμάθησης;

- α. Ο διαμερισμός της τάξης σε διαφορετικούς σταθμούς μάθησης
- β. Μεταφορά της διδασκαλίας στα εκπαιδευτικά κέντρα
- γ. Μεταφορά της διδασκαλίας στα πολιτιστικά κέντρα

4. Ο ρόλος των γονέων στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων

4.1. Ορισμός

Η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι αποκτούν γνώση, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές, απαραίτητες για την αποτελεσματική συμμετοχή στην κοινωνία.

Οι κοινωνικές δεξιότητες ορίζονται ως η αλληλεπίδραση μεταξύ του ατόμου, του περιβάλλοντος και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται για την έναρξη και τη διατήρηση ζωτικών διαπροσωπικών σχέσεων. Αυτές οι δεξιότητες περιλαμβάνουν τη σωματική ανάπτυξη, την αυτογνωσία, την προσωπική ευθύνη, την οικονομική-επαγγελματική δραστηριότητα και τις ακαδημαϊκές δεξιότητες, τις διαπροσωπικές συμπεριφορές, τις αυτο-προσανατολισμένες συμπεριφορές, τις ακαδημαϊκές συμπεριφορές, την αποδοχή από ομοτίμους και τις δεξιότητες επικοινωνίας (Elliot, 1987).

Οι κοινωνικές δεξιότητες για τα παιδιά περιλαμβάνουν:

- δεξιότητες παιχνιδιού – για παράδειγμα, αλλαγή σειράς στα παιχνίδια ή κοινή χρήση παιχνιδιών
- δεξιότητες συνομιλίας - για παράδειγμα, επιλέγοντας για τι θα μιλήσετε ή ποια γλώσσα του σώματος θα χρησιμοποιήσετε
- συναισθηματικές δεξιότητες – για παράδειγμα, διαχείριση συναισθημάτων και κατανόηση του πώς αισθάνονται οι άλλοι
- δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων – για παράδειγμα, αντιμετώπιση συγκρούσεων ή λήψη αποφάσεων σε κοινωνικές καταστάσεις.

Οι κοινωνικές δεξιότητες βοηθούν τα αυτιστικά παιδιά και τους εφήβους να γνωρίζουν πώς να ενεργούν σε διαφορετικές κοινωνικές καταστάσεις – από το να μιλούν με παππούδες και γιαγιάδες μέχρι να παίζουν με φίλους στο σχολείο. Οι κοινωνικές δεξιότητες μπορούν να τους βοηθήσουν να κάνουν φίλους, να μάθουν από άλλους και να αναπτύξουν χόμπι και ενδιαφέροντα. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν επίσης να βοηθήσουν στις οικογενειακές σχέσεις και να τους δώσουν την αίσθηση του ανήκειν. Και οι καλές κοινωνικές δεξιότητες είναι σημαντικές για την ψυχική υγεία του αυτιστικού παιδιού και τη συνολική ποιότητα ζωής.

Βασικές αρχές στην εκπαίδευση των κοινωνικών δεξιοτήτων

Επειδή ο αυτισμός επηρεάζει πολλούς τομείς της λειτουργίας ενός παιδιού, απαιτείται συνεχής παρακολούθηση από μία συνεργατική ομάδα εκπροσώπων διαφόρων επαγγελματιών που εργάζονται με το παιδί και την οικογένεια. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, προωθώντας τις λειτουργίες που λείπουν.

Τεχνικές συμπεριφορικής θεραπείας.

Η δομημένη εκπαίδευση περιλαμβάνει ένα σαφές οπτικό περιβάλλον και την δομή της αναμενόμενης δραστηριότητας. Σκοπός του είναι να βοηθήσει το παιδί να γίνει όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητο, να μειώσει το αίσθημα ανασφάλειας, το άγχος, την ένταση και και και τα προβλήματα συμπεριφοράς που προκύπτουν. Πρέπει να ο ελάχιστος αριθμός ερεθισμάτων που θα βοηθήσει το παιδί να επικεντρωθεί στις βασικές πτυχές της αναμενόμενης δραστηριότητας. Καταβάλλονται προσπάθειες για τη δημιουργία και την τήρηση των συνήθων , γνωστών ρουτινών (Lesinskienė, 2000).

Απαιτείται σημαντική βοήθεια και συνεχής υποστήριξη των γονέων και των παιδαγωγών, η συνεργασία του παιδιού, η ακεραιότητα και η σταθερότητα των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στο εκπαιδευτικό ίδρυμα και στο σπίτι. Πριν από την έναρξη της εκπαίδευσης ενός παιδιού, είναι απαραίτητο να μελετήσουμε διεξοδικά τα ενδιαφέροντα του, τις ικανότητες του, τις δεξιότητες που του λείπουν, το επίπεδο λειτουργίας σε διάφορους τομείς (Volkmar, Klin, 2004, Lesinskiene, 2000, Lesinskiene, 1998). Είναι επίσης σημαντικό να κατανοήσουμε ότι δεν υπάρχει ενιαία προσέγγιση για την εκπαίδευση ή τη θεραπεία περιπτώσεων αυτισμού (Wenar, Kerig, 2006, Mikulėnaitė, Ulevičiūtė, 2004).

Εικόνα 56. "Αυτισμός και εκπαίδευση κοινωνικών δεξιοτήτων" Πηγή: PBS Kvie <https://youtu.be/DEqhWMugltk>

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 1 λεπτού για να μάθετε για την εκπαίδευση στον αυτισμό σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες

4.2. Κοινωνικές δυσκολίες

Η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων οδηγεί σε προβλήματα, όπως η οικοδόμηση και η διατήρηση κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των συνομηλίκων στο σχολείο και μεταξύ των μελών της οικογένειας. Τα στοιχεία δείχνουν ότι τα παιδιά με ΔΑΦ συχνά εκφοβίζονται, έχουν λιγότερες φίλιες με τους συνομηλίκους τους, συχνά δεν έχουν πολύ στενές φίλιες και αισθάνονται μοναξιά και αποκλεισμένοι. Έχει βρεθεί άμεση συσχέτιση μεταξύ της έλλειψης κοινωνικών δεξιοτήτων ενός ατόμου και της συχνότητας και σοβαρότητας του εκφοβισμού (Marshall et al., 2015).

Παρατηρήσεις από ειδικούς παιδαγωγούς σε τάξεις νηπιαγωγείου και δημοτικού έχουν δείξει ότι τα παιδιά με ΔΑΦ συμμετέχουν κυρίως σε ατομικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του διαλείμματος, σπάνια συμμετέχουν σε ομαδικό παιχνίδι ή/και έχουν λιγότερη αλληλεπίδραση με τυπικά αναπτυσσόμενους συνομηλίκους. Οι ερευνητές αναλύουν επίσης τον αντίκτυπο των ελλείψεων κοινωνικών δεξιοτήτων στην ψυχική υγεία των παιδιών με ΔΑΦ. Η έρευνα δείχνει ότι η ποιότητα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της επικοινωνίας με τους άλλους σχετίζεται άμεσα με τα επίπεδα μοναξιάς και άγχους (Bauminger&Kasari, 2011; Lasgaard et al., 2010), απασχόληση, εκπαίδευση, παραβατικότητα, εξάρτηση από ουσίες και ψυχική υγεία (Jones et al., 2015).

Οι κοινωνικές δεξιότητες επηρεάζουν έτσι ένα μεγάλο μέρος της ζωής των παιδιών με ΔΑΦ, από την ανεξαρτησία τους έως την προσαρμογή στις σχέσεις με τους άλλους. Η έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων οδηγεί σε χαμηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις, σχέσεις με συνομηλίκους και μέλη της οικογένειας, φτωχότερη ψυχική υγεία, πιο προβληματική συμπεριφορά και υψηλότερη συχνότητα προβληματικής συμπεριφοράς. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι αρνητικές συνέπειες της έλλειψης κοινωνικών δεξιοτήτων για ένα παιδί με ΔΑΦ παραμένουν στην εφηβεία και την ενηλικίωση, ανεξάρτητα από το επίπεδο νοημοσύνης του ατόμου.

4.3. Διαταραχές κοινωνικών δεξιοτήτων σε αυτιστικά παιδιά

Οι δυσκολίες στην κοινωνική ικανότητα είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του αυτιστικού φάσματος. Οι διαταραχές της κοινωνικής αλληλεπίδρασης είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των διαταραχών του φάσματος του αυτισμού και οι διαταραχές στην κοινωνική αλληλεπίδραση είναι μία από τις ομάδες διαγνωστικών κριτηρίων για τον αυτισμό. Τα αυτιστικά παιδιά έχουν χαμηλή ανταπόκριση σε άλλους ανθρώπους, ειδικά νέους ανθρώπους, δεν έχουν την ικανότητα να δημιουργήσουν σχέσεις και δεν είναι σε θέση να παίξουν μόνα τους, δείχνουν ελάχιστο ενδιαφέρον για τα παιδιά που παίζουν κοντά και δεν μπορούν να έρθουν σε επαφή μαζί τους (Mikulenaite, Ulevičiūtė, 2004, Lord, 1994). Τα αυτιστικά άτομα δυσκολεύονται να ενσωματώσουν πληροφορίες από το περιβάλλον, να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν σχέσεις με άλλους, να είναι και να λειτουργήσουν σε νέα περιβάλλοντα (Bellini et al., 2007). Τείνουν να αλληλεπιδρούν μόνο (Lesinskienė et al., 2001). Οι πιο συνηθισμένες κοινωνικές δεξιότητες με προβλήματα είναι οι ακόλουθες (Bellini et al., 2007, Bregman, 2005, Simpson, Otten, 2005, Frith, 2003):

- Αδυναμία δημιουργίας και διατήρησης επαφής.
- αδυναμία συμμετοχής σε συνομιλία, σε κοινές δραστηριότητες με άλλους ανθρώπους.
- αδυναμία ανταπόκρισης σε επικοινωνία που ξεκίνησε από άλλο πρόσωπο.
- αδυναμία έκφρασης των επιθυμιών κάποιου (χειρονομίες, λέξεις).
- δεν μοιράζονται (πράγματα)?
- δεν επιδιώκουν οπτική επαφή.
- δεν μπορούν να περιμέουν τη σειρά τους σε μια ομαδική δραστηριότητα κ.λπ.

Είναι οι διαταραχές κοινωνικής συμπεριφοράς που διακρίνουν τον αυτισμό από άλλες αναπτυξιακές διαταραχές και καταστάσεις (νοητική υστέρηση, γλώσσα, μαθησιακές δυσκολίες) (Bregman, 2005). Υπάρχουν τρεις τύποι ομάδων κοινωνικών προβλημάτων αυτισμού που είναι χαρακτηριστικές για τα αυτιστικά παιδιά (Edelson, αναφέρεται στο Ivoškuvienė, Balčiūnaite, 2002):

1. **Κοινωνική αποφυγή.** Αυτή είναι η αποφυγή των ανθρώπων και η απροθυμία να αλληλεπιδράσουν μαζί τους. Η γενική κοινωνική αποφυγή χαρακτηρίζεται από θυμό, απόσυρση, παύση δραστηριοτήτων.

2. **Κοινωνική αδιαφορία.** Παρατηρείται όταν τα παιδιά δεν επιδιώκουν την κοινωνική αλληλεπίδραση με τους άλλους, δεν ενδιαφέρονται, τα παιδιά με κοινωνική αδιαφορία φαίνεται να μην ενδιαφέρονται για κοινωνικές αλληλεπιδράσεις σε όλο το χρόνο που θα μπορούσαν να περάσουν μόνα τους.

3. **Κοινωνική αδεξιότητα.** Τα αυτιστικά παιδιά, που χαρακτηρίζονται από αυτό, προσπαθούν να δημιουργήσουν επαφές με τους ανθρώπους, αλλά δεν ξέρουν πώς να

το κάνουν σωστά και δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν τις σχέσεις που έχουν ήδη δημιουργηθεί. Αυτό το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα συχνό σε άτομα με σύνδρομο Asperger. Συχνά θεωρείται ότι τα αυτιστικά άτομα όχι μόνο δεν είναι σε θέση αλλά και απρόθυμα να επικοινωνήσουν με άλλους ανθρώπους. Αυτό μπορεί να μην ισχύει για όλους, ιδιαίτερα σε ηπιότερες μορφές αυτισμού ή σύνδρομο Asperger. Συχνά, θα ήθελαν να ξεκινήσουν μια σχέση, αλλά δεν έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες ή προσπαθούν να έρθουν σε επαφή με ανθρώπους, αλλά δεν μπορούν να τη διατηρήσουν (Bellini, 2003, Frith, 2003, Ivoškuvienė, Balčiūnaite, 2002). Τα αυτιστικά άτομα μπορεί να προσπαθήσουν να έρθουν σε επαφή πολλές φορές, αλλά η ποιότητα αυτών των προσπαθειών συχνά ποικίλλει (Lord, 1994). Για παράδειγμα, ένα υγιές παιδί θα ζητούσε ή θα έπαιρνε ένα αντικείμενο μόνο του, ενώ ένα αυτιστικό παιδί που θα βρισκόταν στην ίδια κατάσταση, θα μπορούσε να δείξει ένα αντικείμενο με το δάχτυλο ή να δείξει ένα αντικείμενο με το χέρι ενός ενήλικα (ακόμα και όταν μπορεί να μιλήσει). Έτσι, κατά την αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων, πρέπει να δοθεί προσοχή όχι μόνο στην ποσότητα τους, αλλά και στην ποιότητα.

Εικόνα 57. Κοινωνικές δεξιότητες. Εκτυπώσιμο για μαθητές με αυτισμό.
Πηγή: S.B Linton book social skills printables workbook for students

4.4. Ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων

Μέθοδοι διδασκαλίας

Αν και οι μειωμένες κοινωνικές δεξιότητες αποτελούν κεντρικό χαρακτηριστικό των διαταραχών του φάσματος του αυτισμού, μόνο ένας μικρός αριθμός παιδιών λαμβάνει επαρκή κατάρτιση στις κοινωνικές δεξιότητες. Αυτό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα γιατί η ελλιπής ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων οδηγεί τελικά σε άλλα προβλήματα - τα παιδιά και οι έφηβοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες, δυσκολεύονται να ταιριάξουν με τους συνομηλίκους τους, αισθάνονται απόρριψη, εμφανίζουν άγχος, συμπτώματα κατάθλιψης κ.λπ. Το πιο σημαντικό, οι μειωμένες κοινωνικές δεξιότητες εμποδίζουν τη δημιουργία στενών σχέσεων, γεγονός που οδηγεί σε κοινωνική απομόνωση. Οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι απαραίτητες για την καλή κοινωνική, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη. Έτσι, όλα τα παιδιά με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού πρέπει να διδάσκονται κοινωνικές δεξιότητες (Bellini et al., 2007). Επίσης αν τα παιδιά φοιτούσαν σε κανονικά σχολεία μαζί με παιδιά χωρίς αυτισμό, θα βοηθούσαν στην εκπαίδευση δεξιοτήτων επικοινωνίας, για την επίτευξη της καλύτερης δυνατής κοινωνικής συμπεριφοράς. Είναι σημαντικό μόνο να προσαρμοστείτε σε αυτά τα προγράμματα μάθησης των παιδιών και να τους δώσετε όση υποστήριξη χρειάζονται (ιδανικά, κάθε αυτιστικό παιδί με νοητική υστέρηση θα πρέπει να έχει έναν προσωπικό ειδικό παιδαγωγό) (Bellini et al., 2007, Koegel et al., 1992). Διάφορα προγράμματα κατάρτισης κοινωνικών δεξιοτήτων έχουν αναπτυχθεί σε διάφορες ξένες χώρες, ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες (Buschbacher et al. 2004, Barry et al. 2003, Bellini 2003, Kamps et al. 1992, Koegel et al. 1992).

Ορισμένα προσφέρουν εκπαίδευση κοινωνικών δεξιοτήτων στο σχολείο, άλλα εκτός σχολείου. Μερικά είναι για την εκπαίδευση των αυτιστικών παιδιών, άλλα προορίζονται για τους γύρω τους (μέλη της οικογένειας, δασκάλους, συμμαθητές). Στην περίπτωση των αυτιστικών παιδιών, δεδομένου ότι το φάσμα αυτής της διαταραχής είναι τεράστιο και τα σημάδια της διαταραχής εκδηλώνονται πολύ διαφορετικά, η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων για διαφορετικούς ανθρώπους μπορεί να είναι πολύ άνιση για τα παιδιά. Πριν ξεκινήσετε να πραγματοποιείτε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης κοινωνικών δεξιοτήτων, είναι απαραίτητο να συλλέξετε πληροφορίες σχετικά με όσο το δυνατόν περισσότερες εκπαιδευτικές αρχές, να αναλύσετε τη συγκεκριμένη περίπτωση και μόνο στη συνέχεια να κάνετε παρεμβάσεις. Μόνο τότε η εκπαίδευση θα είναι αποτελεσματική και θα βοηθήσει όχι μόνο στην αποτελεσματικότερη επικοινωνία αλλά και στη μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς.

Σε γενικές γραμμές, το πιο σημαντικό είναι τα αυτιστικά παιδιά να μην μένουν πίσω, έτσι ώστε και οι γύρω τους να προσπαθούν να βοηθήσουν. Εάν δεν έχουν αρκετές δεξιότητες για να επικοινωνήσουν, οι γύρω τους πρέπει να τους βοηθήσουν να επικοινωνούν, να συμμετέχουν σε δραστηριότητες, να προσαρμόζονται σε διάφορα περιβάλλοντα. Εξίσου

Τρίτον, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι κοινωνικές δεξιότητες στα αυτιστικά παιδιά πρέπει να αναπτυχθούν σε ποικίλα πλαίσια, τόσο σε προσωπικές αλληλεπιδράσεις με το παιδί όσο και σε κοινές δραστηριότητες με άλλα παιδιά. Επιπλέον, είναι δυνατόν να προβλεφθεί η γενίκευση της μάθησης, δηλαδή είναι δυνατόν να αναμένεται ότι οι κοινωνικές δεξιότητες που μαθαίνονται θα μεταφερθούν σε άλλες καταστάσεις.

Τέταρτον, υπάρχει η τάση τα αυτιστικά παιδιά να έχουν πολλές δυσκολίες ταυτόχρονα. Συχνά έχουν κοινωνικές δυσκολίες, δυσκολίες σκέψης και προσοχής ταυτόχρονα και παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά. Αυτό σημαίνει ότι είναι σημαντικό για τους επαγγελματίες που εργάζονται με αυτιστικά παιδιά να δώσουν προσοχή σε ένα ευρύ φάσμα πιθανών προβλημάτων, όχι μόνο σε εκείνα που είναι προφανή.

Εικόνα 59. 7 σημαντικές κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών. Πηγή: Amigos for Vida Friends for life (non-profit organization) physical education post (2020.03.30)

Για να βοηθηθούν τα αυτιστικά παιδιά να επιτύχουν στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, απαιτείται πρώτα έρευνα σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες που χρησιμοποιούν συνήθως και ποια προβλήματα συμπεριφοράς εκδηλώνουν ταυτόχρονα και εάν οι κοινωνικές δεξιότητες και οι προβληματικές συμπεριφορές είναι αλληλένδετες. Εάν προκύψουν τάσεις, θα ήταν ευκολότερο να αναλυθούν τα πρότυπα επικοινωνίας και τα προβλήματα συμπεριφοράς συγκεκριμένων αυτιστικών παιδιών και να σχεδιαστούν οι κατάλληλες παρεμβάσεις. Στη Λιθουανία, οι κοινωνικές δεξιότητες και η προβληματική συμπεριφορά των παιδιών με αυτισμό δεν έχουν μελετηθεί από ψυχολογική άποψη, ενώ αυτά τα προβλήματα αφορούν σχεδόν όλα τα παιδιά με τη διαταραχή και αποτελούν σημαντική πρόκληση για αυτά, τα μέλη της οικογένειάς τους και άλλους.

Η εκπαίδευση αυτιστικών παιδιών είναι μια πολύ εντατική διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν τόσο ο ειδικός όσο και όλα τα μέλη της οικογένειας ή ακόμα και οι φίλοι που εργάζονται με το παιδί. Ορισμένες θεραπείες μπορούν να γίνουν στο σπίτι (με γονική

εκπαίδευση ή εξειδικευμένη καθοδήγηση), ενώ άλλες απαιτούν ειδικό χώρο. Συχνά οι παρεμβάσεις είναι συμπληρωματικές, έτσι ώστε ένας συνδυασμός παρεμβάσεων να είναι επίσης κοινός. Αν και οι γονείς ενός παιδιού με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού έχουν τον τελευταίο λόγο στην επιλογή της παρέμβασης ή της θεραπείας, είναι επίσης σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι απόψεις των επαγγελματιών υγείας του παιδιού, οι συννοσηρότητες και οι διαταραχές.

Λέγεται ότι αν γνωρίζετε ένα αυτιστικό παιδί, γνωρίζετε μόνο ένα αυτιστικό παιδί (ανεξάρτητα από το αν μεγαλώνετε δέκα αυτιστικά παιδιά) και ότι είναι σχεδόν αδύνατο να βρείτε δύο πανομοιότυπα παιδιά με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού. Μερικοί μπορούν να μιλήσουν και να μιμηθούν ενήλικες, άλλοι δεν μπορούν, άλλοι προσπαθούν να επικοινωνήσουν, άλλοι αποσύρονται εντελώς στον δικό τους κόσμο.

Εικόνα 60. 10 πράγματα που ένα παιδί με αυτισμό εύχεται να γνωρίζει. Πηγή: Ellen Notbohm book Ten things every child with autism wishes you knew.

Ο αυτισμός κάνει τα παιδιά να αντιλαμβάνονται τα πράγματα με διακριτικό και ποιοτικά διαφορετικό τρόπο, μας και η κύρια γλώσσα τους είναι οπτική και όχι λεκτική. «Στην πραγματικότητα, τα παιδιά που συχνά αδυνατούν να επικοινωνήσουν στον προφορικό λόγο έχουν συχνά "ενημερωθεί" για την προβληματική συμπεριφορά τους από τα ίδια τα παιδιά: από τις κινήσεις του σώματός τους και τις εκφράσεις του προσώπου τους.

“Λες σε ένα παιδί, εξηγείς και δεν καταλαβαίνει, του δείχνεις μια εικόνα- το καταλαβαίνει και το κάνει πράξη», λέει ο δάσκαλος.

Οι αυτιστικοί άνθρωποι μαθαίνουν διαφορετικά. Η σκέψη τους είναι εικονογραφική. «Νομίζω σε εικόνες. Οι λέξεις είναι σαν μια δεύτερη γλώσσα για μένα.”

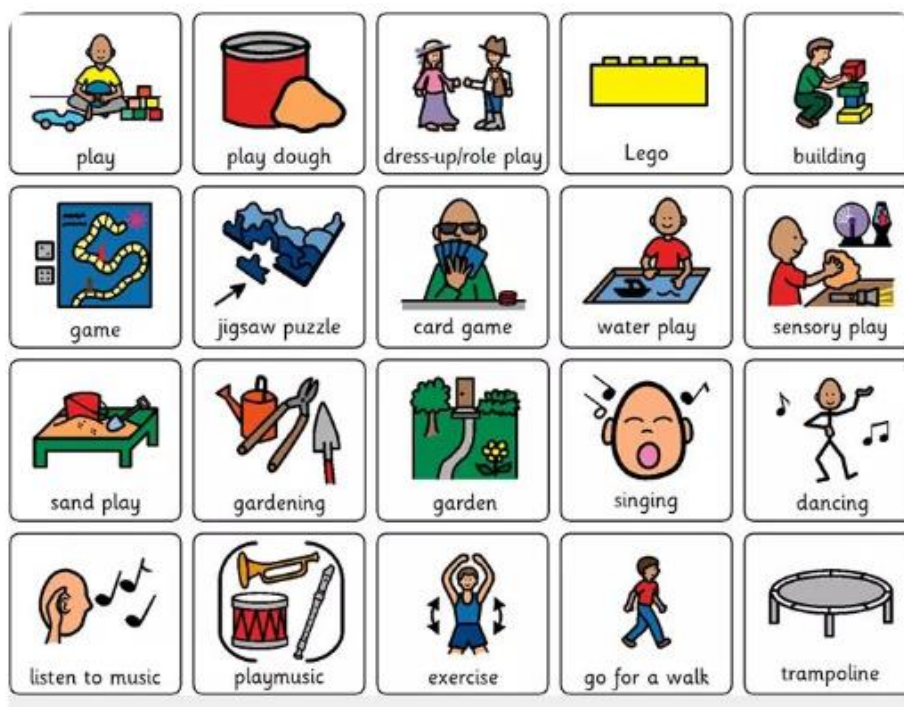
“Μετατρέπω τις λέξεις που έχω πει ή γράψει σε έγχρωμες ταινίες, προσθέτω ήχους σε αυτές και τις βλέπω σαν βιντεοκασέτα. Όταν κάποιος μου μιλάει, αμέσως μετατρέπω τα λόγια του σε εικόνες.”

Αυτό είναι συχνά δύσκολο να κατανοηθεί για άτομα με προφορική ευχέρεια (απόσπασμα από το βιβλίο της Ellen Notbohm «Δέκα πράγματα. Κάθε παιδί με αυτισμό που εύχεται να ξέρατε»).

Χρησιμοποιήστε πολλά οπτικά βοηθήματα: εικόνες, σύμβολα, φωτογραφίες, κάρτες, αντικείμενα, χειρονομίες. Αυτά τα εργαλεία βοηθούν να διδάξετε στο παιδί σας όχι μόνο να μιλάει, να μετράει ή να εκφράζεται, αλλά και να σκέφτεται και να καταλαβαίνει τι αναμένεται από αυτό. Δεν μαθαίνουμε να φοράμε παπούτσια με λόγια αλλά με πράξεις και κινήσεις. Το να λέμε απλώς τις λέξεις δεν θα διδάξει ένα παιδί - είναι θέμα επίδειξης, βοήθειας. Τα παιδιά με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού δεν καταλαβαίνουν τις οδηγίες που δίνονται σε όλα τα παιδιά - ο δάσκαλος ή ο βοηθός πρέπει να τους δείξει συγκεκριμένα όταν πλησιάζουν. Αυτά τα παιδιά αγωνίζονται να μάθουν σε μια ομάδα και τα πάνε καλά όταν μαθαίνουν ατομικά.

Ένα σωστά επιλεγμένο σύστημα AAC παρέχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

- αντικαθιστά εν μέρει τη λεκτική επικοινωνία, τη συμπληρώνει.
- βοηθά στην κατανόηση των αναγκών ενός παιδιού με δυσκολίες ομιλίας και γλώσσας.
- παρέχει στο παιδί προβλήματα γλώσσας και επικοινωνίας,
- βοηθά το παιδί με δυσκολίες ομιλίας και επικοινωνίας
- βοηθά το παιδί με διαταραχή επικοινωνίας να εκφράζεται με συνέπεια,
- (το άτομο με δυσκολίες επικοινωνίας, να επικοινωνεί συνεκτικά με τις δικές του σκέψεις).
- βοηθά στην επιλογή της δομής των προτάσεων

Εικόνα 61. Οπτικό πρόγραμμα για άτομα ε αυτισμό Πηγή: the Kent autistic trust organization

Επαυξητική και Εναλλακτική Επικοινωνία (AAC) Πριν από πέντε χρόνια οι Λιθουανοί εκπαιδευτικοί που εργάζονταν με μαθητές με ειδικές ανάγκες γνώριζαν πολύ λίγα για την Επαυξητική και Εναλλακτική Επικοινωνία ή για τις Τεχνολογίες Πληροφοριακών

Υπολογιστών. Ευτυχώς, με την πάροδο του χρόνου υπήρξαν μεγάλες διαφορές στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, τις μεθόδους και τα μέσα των μαθητών με ειδικές ανάγκες, καθώς και στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, τόσο οι Επαυξητικές όσο και οι Εναλλακτικές Τεχνολογίες Επικοινωνιών και Πληροφοριακών Υπολογιστών έχουν γίνει ουσιαστικό μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ελπίζουμε ότι αυτή η έκδοση θα ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τα μέλη της κοινωνίας να αξιολογήσουν πιο αντικειμενικά τις ικανότητες και τις ανάγκες των μαθητών με ειδικές ανάγκες και να κατανοήσουν τη σημασία των Επαυξητικών και Εναλλακτικών Τεχνολογιών Επικοινωνίας και Πληροφορικής για την ποιότητα της εκπαίδευσης.

10 Steps to Washing Your Hands (Short Version) - Hygiene Habits for Kids

Εικόνα 62. “Πώς να πλένεται ορθά τα χέρια σας Πηγή: Kauno VSB youtube : <https://youtu.be/e4qVjkZaa8>

Παρακολουθήστε αυτό το βίντεο διάρκειας 2 λεπτών για να δείτε τη σωστή διαδικασία πλυσίματος των χεριών.

Στη Λιθουανία, οι επιλογές και η προσαρμογή εξακολουθούν να είναι περιορισμένες, αλλά η κατάσταση αλλάζει. Είναι πολύ σημαντικό τι επιθυμεί ένα άτομο, λαμβάνοντας υπόψη τις σωματικές, διανοητικές και γλωσσικές του ικανότητες και ανάγκες.

Τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας ποικίλλουν σε μέγεθος, μορφή και λειτουργία. Ανάλογα με το μέγεθος του μέσου, δημιουργούνται πίνακες συμβόλων. Μπορούν να δημιουργηθούν περισσότεροι από έναν πίνακες για ένα μέσο. Οι πίνακες

δημιουργούνται χρησιμοποιώντας ένα σύστημα χαρακτήρων AAC. Κάθε σύμβολο εκφράζεται από τις λέξεις που αντιστοιχούν στο νόημά του. Για παράδειγμα, το άτομο που χρησιμοποιεί το μέσο καλείται να πατήσει ένα κουμπί (σε ένα μέσο ηλεκτρονικής επικοινωνίας), με τις φράσεις: "Θέλω να φάω", "Θέλω να πιω" κ.λπ.

Το σωστό περιβάλλον είναι το κλειδί για την επιτυχία των παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού. Η δομημένη μάθηση αφορά τη δομή του περιβάλλοντος και των δραστηριοτήτων, που παρουσιάζονται με σαφή, κατανοητό και οπτικό τρόπο. Τόσο στο εκπαιδευτικό ίδρυμα όσο και στο σπίτι, υπάρχει (αναγκαστικά!) ένα ατομικό σχήμα δραστηριοτήτων που το παιδί κατανοεί- μια οπτική ατζέντα που το βοηθά να γνωρίζει ανά πάσα στιγμή τι θα κάνει, πού θα εργάζεται, πόσο χρόνο θα αφιερώσει σε αυτό, και τι θα συμβεί μετά. Ένα αυτιστικό άτομο χωρίς καθημερινή ρουτίνα είναι συνεχώς αγχωμένο, ανήσυχο και επιθετικό. Το πιο σημαντικό είναι ότι καταλαβαίνει τι θέλετε ή περιμένετε από αυτούς. Σημειώστε με εικόνες, σύμβολα αυτό που έρχεται σήμερα. Όταν ξέρουν τι να περιμένουν, θα αισθάνονται πολύ πιο ήρεμοι..

Χαρακτηριστικά της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και γονέων στον τομέα της εκπαίδευσης παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού (ASD)

Οι διατάξεις σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού κατοχυρώνονται στον νόμο για την εκπαίδευση της Δημοκρατίας της Λιθουανίας και στα διατάγματα του Υπουργού Παιδείας και σε άλλες νομικές πράξεις που εκδίδει η Δημοκρατία της Λιθουανίας.

Πρέπει να τονιστεί ότι στη Λιθουανία ενθαρρύνεται η συνεργασία για την ευημερία του παιδιού.

Αυτές οι νομικές πράξεις περιέχουν διατάξεις που κυμαίνονται από τις κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθούνται όταν εργάζεστε με ένα παιδί έως τον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες πρέπει να συνεργάζονται.

Τι προωθεί λοιπόν η συνεργασία; Διάφοροι παράγοντες ενθαρρύνουν τη συνεργασία:

Η ενεργός συμμετοχή των γονέων, η συνοχή στην ομαδική εργασία, η ενεργός ενθάρρυνση της συμμετοχής του παιδιού, η προσοχή των εκπαιδευτικών στο παιδί και τα προβλήματά του, το θάρρος να στραφούν σε επαγγελματίες για βοήθεια, οι διαφορετικές στάσεις των γονέων απέναντι στις δυσκολίες του παιδιού, η συμμετοχή των επαγγελματιών, το εύρυθμο δίκτυο συνεργασιών και η υπεύθυνη στάση απέναντι στις δυσκολίες του παιδιού. Έτσι οδηγούνται τα συνεργαζόμενα μέρη πιο κοντά στην επίτευξη κοινών στόχων, στη δημιουργία μιας σωστής σχέσης και στη διασφάλιση της εταιρικής σχέσης. Μόνο οι κοινές δραστηριότητες και η αμοιβαία συνεργασία μπορούν να αποφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ως εκ τούτου, η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, επαγγελματιών και οικογενειών είναι απαραίτητη για την ευημερία του παιδιού. Η κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του παιδιού δεν είναι δυνατή χωρίς την παρέμβαση και τη συνεργασία των επαγγελματιών. Η συνεργασία ενισχύεται από την

κατανόηση και την προθυμία να βοηθήσουμε το παιδί. Συχνά δεν είναι οι γονείς που παρατηρούν τις αναπηρίες του παιδιού, αλλά ο δάσκαλος. Ο δάσκαλος εργάζεται με το παιδί κάθε πρωί, μεταδίδοντας γνώσεις και ικανότητες, επικοινωνώντας με το παιδί και εμπλέκοντας το παιδί στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί επίσης τα αναπτυξιακά επιτεύγματα ή τις δυνατότητες των μαθητών και κατανοεί ότι δεν έχουν όλοι οι μαθητές τις ίδιες δυνατότητες. Εάν ο δάσκαλος αντιληφθεί ότι ένα παιδί έχει κάποια αναπηρία, μπορεί να ζητήσει βοήθεια. Στην περίπτωση αυτή, ο εκπαιδευτικός ζητά βοήθεια από το δικό του εκπαιδευτικό ίδρυμα ή από άλλα ιδρύματα. Μια ομάδα διαφορετικών ειδικών και ικανών εκπαιδευτικών μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα στην ανάλυση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού δυναμικού και των αναγκών του παιδιού (Μεθοδολογικές οδηγίες για την εκπαίδευση, 2010).

Εικόνα 63. Ικανοποιώντας τις εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού. Πηγή: freepik

Οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν διαφορετικές μορφές συνεργασίας με τους γονείς: συναντήσεις γονέων, εκπαίδευση γονέων, εκδρομές, ατομική εργασία, γιορτές, αλληλογραφία, εκδηλώσεις, εξειδικευμένες διαβουλεύσεις. Οι εκπαιδευτικοί και άλλοι επαγγελματίες που εργάζονται στο εκπαιδευτικό ίδρυμα συγκεντρώνονται ως ομάδα για να καλύψουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού. Δεν υπάρχει ένα ενιαίο μοντέλο συνεργασίας. Οι διαφορές σε κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα, οι ανάγκες και οι ικανότητες των παιδιών καθιστούν δυνατή τη δημιουργία περισσότερων από ένα μοντέλων ή δομών συνεργασίας (L.Miltenienė, 2005). Μπορεί να υπάρχουν δύο κατευθύνσεις συνεργασίας: εσωτερική και εξωτερική. Η εσωτερική κατεύθυνση περιλαμβάνει όλους τους ανθρώπους με διαφορετικές ειδικότητες που εργάζονται στο εκπαιδευτικό ίδρυμα, ενώ η εξωτερική κατεύθυνση περιλαμβάνει διαφορετικούς επαγγελματίες που εργάζονται σε διαφορετικά ιδρύματα. Η συνεργασία μεταξύ αυτών των επαγγελματιών είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να διασφαλιστεί ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού ικανοποιούνται στο μέλλον και οι πιο κοινές μορφές συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών και της οικογένειας του παιδιού είναι: διαβούλευση και άμεση επαφή με το παιδί. Σε αυτή τη διαδικασία, οι επαγγελματίες εξηγούν λεπτομερώς την κατάσταση και απαντούν στις ερωτήσεις των γονέων, οι οποίες μπορεί να είναι πολλές και ποικίλες. Οι πληροφορίες που δίνονται στους γονείς περιλαμβάνουν: να δείξουν ή να εξηγήσουν λεπτομερώς ποιες ενέργειες θα γίνουν κάποια στιγμή, προτείνοντας στους γονείς να

διαβάσουν πηγές πληροφοριών που τους ενημερώνουν για την κατάσταση. Οι επαγγελματίες παρουσιάζουν επίσης τα αποτελέσματα της αξιολόγησης στους γονείς κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης, επισημαίνοντας το πρόβλημα του παιδιού. Παρέχονται στους γονείς πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού και γίνεται μια σειρά διατυπωμένων συστάσεων, οι οποίες εφαρμόζονται όχι μόνο στο εκπαιδευτικό ίδρυμα αλλά και στο σπίτι του παιδιού. Οι ειδικοί επισημαίνουν ότι για να βοηθήσουν ένα παιδί, είναι απαραίτητη η προθυμία των γονέων να συνεργαστούν, η συνειδητοποίηση του προβλήματος και η ανάγκη επίλυσής του, η ενεργός συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία και οι κοινές προσδοκίες του παιδιού. Η συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών βασίζεται σε ένα μοντέλο που επικεντρώνεται στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους, τη διαβούλευση, τη συζήτηση των προβλημάτων, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της συνέχειας του παιδιού. Οι γονείς αντιμετωπίζονται ως συνεργάτες, σύμβουλοι, κηδεμόνες και υποστηρικτές. Οι γονείς συχνά επιδιώκουν να συνεργαστούν με επαγγελματίες σε μια προσπάθεια να βοηθήσουν και τα παιδιά τους τείνουν να ξεπερνούν τις δυσκολίες, επομένως είναι σημαντικό να αυξηθεί η αυτονομία των γονέων και να προωθηθεί η συμμετοχή των γονέων στη λήψη αποφάσεων. Κάθε παιδί με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού πρέπει να έχει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που επικεντρώνεται στη δημιουργία περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της γλώσσας, την προώθηση της επικοινωνίας, τον καθορισμό και την παρακολούθηση στόχων.

Εικόνα 64. Οικογένεια. Πηγή: freepik

Έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος αισθάνονται πολύ καλά όταν αλληλεπιδρούν με ζώα ή συμμετέχουν σε δραστηριότητες μαζί τους και ότι τα ζώα βοηθούν τα παιδιά να ξεπεράσουν τα συμπτώματα της διαταραχής του αυτιστικού φάσματος, π.χ. κοιμούνται καλύτερα, γίνονται πιο ήρεμα, πιο συγκεντρωμένα και αρχίζουν να επικοινωνούν. Οι εκπαιδευτικοί και οι ειδικοί παιδαγωγοί θεωρείται ότι έχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στην αποτελεσματικότητα της συνεργασίας στην εκπαίδευση των παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού.

Υπάρχει έλλειψη έρευνας σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, γονέων και ειδικών εκπαιδευτικών. Υπάρχει επίσης έλλειψη ανάλυσης των απόψεών τους σχετικά με τη συνεργασία για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του παιδιού. Οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και οι επαγγελματίες έχουν τη μεγαλύτερη επιρροή στην αποτελεσματικότητα της συνεργασίας στην εκπαίδευση των παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού. Οι επαγγελματίες είναι σημαντικοί, αλλά το ίδιο και οι γονείς του παιδιού. Συχνά ο δάσκαλος και ο ειδικός αναθέτουν στους γονείς το ρόλο των εκτελεστών ή το αποκαλούν εταιρική σχέση.

Οι γονείς πρέπει να συμμετέχουν όχι μόνο στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και στη ζωή της κοινότητας του εκπαιδευτικού ιδρύματος και εάν οι πληροφορίες διαβιβάζονται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα στους γονείς, η επιθυμητή συνεργασία δεν θα υπάρχει, διότι οι γονείς θα είναι απλώς οι φορείς των υποχρεώσεων, εκφράζοντας τις αντιρρήσεις τους και τις προσδοκίες τους. Στην Ευρώπη, στα έγγραφα που ρυθμίζουν την εκπαίδευση, η συνεργασία στην εκπαιδευτική διαδικασία θεωρείται αξία, φιλοδοξία, μέσο για την επίτευξη ορισμένων στόχων.

Η αμοιβαία συνεργασία επιτρέπει στους συμμετέχοντες να αλλάξουν τις πεποιθήσεις και τις στάσεις τους, προωθεί την ανταλλαγή πληροφοριών και την απόκτηση νέων γνώσεων. Συνοψίζοντας, η συνεργασία είναι μια αξία που θεωρείται μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού. Η κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών ενός παιδιού δεν είναι δυνατή χωρίς την παρέμβαση και τη συνεργασία των επαγγελματιών, γι' αυτό και η συνεργασία μεταξύ γονέων, εκπαιδευτικών και επαγγελματιών είναι απαραίτητη και απαραίτητη. Η επικοινωνία είναι μία από τις βασικές ανθρώπινες ικανότητες και αξίες που πρέπει να εκτιμώνται.

Ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση όταν μεγαλώνεις σαν «διαφορετικό» παιδί

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες που φοιτούν σε κανονικά σχολεία ή νηπιαγωγεία εκτίθενται όχι μόνο σε έναν μικρό κύκλο άλλων όπως οι ίδιοι, αλλά σε αυτό που πραγματικά είναι η κοινωνία.

Λαμβάνουν τη βοήθεια που χρειάζονται σε ένα κύριο πλαίσιο. Βλέπουν επίσης ότι ένα άλλο παιδί μπορεί να χρειαστεί διαφορετική βοήθεια. Φανταστείτε ένα παιδί που έχει ειδικές ανάγκες, αλλά είναι σε θέση να φάει μόνο του και βλέπει ένα άλλο παιδί στο νηπιαγωγείο που, όπως και αυτό, δεν έχει ειδικές ανάγκες, αλλά δεν ξέρει ακόμα να τρώει. Και τότε δεν αισθάνεται ότι υπάρχει κάτι κακό με αυτόν. Αρχίζει να συνειδητοποιεί: «Όλοι οι άνθρωποι έχουν αυτές τις ειδικές ανάγκες, αλλά οι δικές μου είναι λίγο μεγαλύτερες και χρειάζομαι περισσότερη βοήθεια». Έτσι μεγαλώνει η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθηση ενός παιδιού. Και η εμπιστοσύνη των γονιών του σε αυτόν αυξάνεται επίσης. Και σημαίνει επίσης ότι αποκτά τις ικανότητες που θα χρειαστεί αργότερα στη ζωή του.

Δεν χρειάζεται υπερβολική προστασία

Εάν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αρχίσουν να φοιτούν σε ειδικά νηπιαγωγεία, οι γονείς πείθονται όλο και περισσότερο κάθε μέρα ότι θα χρειάζονται πάντα πολλή και πολλή βοήθεια. Όταν πρόκειται για κανονικές ομάδες και τάξεις, οι δάσκαλοι δεν έχουν το χρόνο ή την ικανότητα να δώσουν τόση βοήθεια, να ασχοληθούν με αυτό το ένα παιδί, επειδή υπάρχουν τόσα πολλά άλλα. Και τότε το ίδιο το παιδί αναγκάζεται να βγει από τη ζώνη άνεσής του και να αποκτήσει ικανότητες που πιθανότατα δεν θα είχε αποκτήσει σε ένα ειδικό σχολείο, ανεξάρτητα από το πόση βοήθεια έλαβε εκεί.

Εάν υπάρχουν πέντε παιδιά με διαταραχή αυτιστικού φάσματος σε μια ομάδα, τότε απλά κάθονται εκεί και ζουν μόνοι τους. Όταν ένα από αυτά τα παιδιά ξεκίνησε στο Σχολείο της Βασίλισσας Μάρθας, στην αρχή απλώς παρακολουθούσε τους άλλους. Αλλά μετά από μερικούς μήνες, σηκώθηκε και πήγε να παίξει ποδόσφαιρο με όλα τα παιδιά. Ακόμα και οι γονείς του δεν μπορούσαν να το πιστέψουν! Από εκείνη την ημέρα, το αγόρι συμμετέχει σε δραστηριότητες. Ήταν ένα σημείο καμπής όταν έγινε μέρος της κοινωνίας, κάτι για το οποίο όλοι αγωνιζόμαστε. Λίγα χρόνια αργότερα, αυτό θα ήταν λιγότερο πιθανό, καθώς θα είχαν διαμορφωθεί οι νευρικές συνδέσεις στον εγκέφαλο, οι δεξιότητες και οι συνήθειες.

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να ενταχθούν στην κοινωνία όσο το δυνατόν νωρίτερα. Εν μέρει επειδή τα μικρότερα παιδιά δεν έχουν ακόμη προκαταλήψεις. Μερικές φορές οι οικογένειες αποφασίζουν να μην στείλουν το παιδί τους στο κανονικό σχολείο για να το προστατεύσουν από δυσάρεστες εμπειρίες, πόνο και εκφοβισμό. Ναι, μπορεί πράγματι να υπάρχουν παιδιά που γελοιοποιούνται. Αλλά το πιο σημαντικό πράγμα σε μια τέτοια κατάσταση είναι πάντα ο δάσκαλος - πώς αντιδρούν, ποια μέτρα λαμβάνουν. Παρεμπιπτόντως, ακριβώς το ίδιο πράγμα μπορεί να συμβεί σε ένα απλό παιδί με μεγάλη μύτη, για το οποίο αυτό το χαρακτηριστικό μπορεί να ισοδυναμεί με ειδική ανάγκη σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της ζωής. Δεν είναι πρόβλημα των παιδιών, αλλά των ενηλίκων αν δεν συνεργάζονται με τα παιδιά όταν γίνεται εκφοβισμός στην τάξη.

Σε ένα «κανονικό» σχολείο, όχι μόνο το «διαφορετικό» παιδί, αλλά και η οικογένεια που τείνει να το προστατεύει, βλέπει ότι κάθε άτομο έχει τα δυνατά και αδύνατα σημεία του. Ίσως το αυτιστικό παιδί τους αποδειχθεί φανταστικός μαθηματικός, πρώτος στην τάξη! Και επαινείται συνεχώς για αυτό, ενθαρρύνεται να βοηθήσει τους φίλους του - ίσως θα το κάνει χωρίς να κάνει επαφή με τα μάτια, αλλά θα το κάνει μια χαρά. Ή αν πολλοί άνθρωποι δυσκολεύονται να θυμηθούν τις αγγλικές λέξεις και ένας αυτιστικός φίλος τις θυμάται όλες - τις άκουσε μια φορά και τις θυμάται για μια ζωή. Στη συνέχεια, άλλα παιδιά έχουν μια πολύ διαφορετική άποψη για αυτό το άτομο που έχει εκπληκτικές ιδιότητες. Η οικογένεια βλέπει ότι δεν χρειάζεται να είναι τόσο προστατευτικοί με το παιδί τους. Απλά πρέπει να το αφήσετε να φύγει - μπορεί.

4.5. Τρόποι για να βοηθήσετε εάν αυτιστικό παιδί να αποκτήσει κοινωνικές δεξιότητες

Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς είναι εξίσου υπεύθυνοι για την ανατροφή ενός παιδιού και την προετοιμασία του για μια ανεξάρτητη ζωή. Η συνεργασία τους είναι εξαιρετικά σημαντική και απαραίτητη γιατί εκπαιδευτικοί και γονείς μπορούν να πετύχουν σπουδαία αποτελέσματα μόνο με τη συνεργασία. Μια καλή σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων μπορεί να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η οποία είναι πολύ σημαντική για την επίτευξη κοινών στόχων.

Οι παράγοντες επιτυχίας που μπορούν να βελτιώσουν τη συνεργασία με τους γονείς που μεγαλώνουν παιδιά με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού περιλαμβάνουν: την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στο εκπαιδευτικό ίδρυμα, τη βελτίωση της θετικής ατμόσφαιρας, τη διάδοση πληροφοριών και την ειλικρινή και θετική επικοινωνία.

10 βήματα για να βοηθήσετε τους γονείς να μεγαλώσουν ένα παιδί με ΔΑΦ:

1. Ανεξάρτητα από το πόσο εξαντλημένοι είστε, «απελευθερωθείτε» και βγείτε στην κοινότητα με το παιδί σας.
2. Ζητήστε συμβουλές στο σχολείο μιλώντας με εκπαιδευτικούς.
3. Γίνετε μέλος ομάδων αυτοβοήθειας γονέων.
4. Προσφερθείτε να γίνετε εθελοντής και να είστε με το παιδί σας στην τάξη - με αυτόν τον τρόπο θα γνωρίσετε καλύτερα τις ανάγκες του παιδιού σας.
5. Πρέπει να ξεφύγετε από το σπίτι. Λίγες ώρες ξεκούρασης, το περιβάλλον θα σας βοηθήσει να αλλάξετε, συνειδητοποιώντας τα ενδιαφέροντά σας.
6. Δοκιμάστε διάφορες μεθόδους βελτίωσης της συμπεριφοράς και της μάθησης του παιδιού, βρείτε αυτή που είναι πιο αποδεκτή από εσάς και η πιο αποτελεσματική.
7. Εάν δείτε ότι το παιδί σας έχει προβλήματα ύπνου, φαγητού ή άλλα προβλήματα υγείας, μην τα αγνοήσετε και ζητήστε βοήθεια επικοινωνώντας με ειδικούς.
8. Μοιραστείτε τις εμπειρίες σας με μέλη της οικογένειας και φίλους. Μην φοβάστε να τους ζητήσετε βοήθεια.
9. Φροντίστε όχι μόνο το παιδί σας, αλλά και τον εαυτό σας.
10. Ο αυτισμός είναι μαραθώνιος, όχι σπριντ. Εσείς και το παιδί σας αξίζετε να είστε υγιείς και ευτυχισμένοι.

Ο ρόλος των γονέων

Ένας γονέας μπορεί να διδάξει κοινωνικές δεξιότητες πρώτα δουλεύοντας σε δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης και κοινωνικής επικοινωνίας με το αυτιστικό παιδί του. Αυτό μπορεί να ξεκινήσει εντοπίζοντας τι τους αρέσει (π.χ. τρένα, ελέφαντες ή πλανήτες) και δημιουργώντας αλληλεπιδράσεις γύρω από αυτά τα ενδιαφέροντα.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν πολλοί πάροχοι που μπορούν να συνεργαστούν για να διαμορφώσουν ένα σχέδιο γύρω από τους στόχους που πρέπει να επιτύχετε εσείς και το παιδί σας. Μπορούν να παρέχουν ένα θεμέλιο για τη διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων και να παρέχουν ένα περίγραμμα που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο γονέας στο σπίτι.

Η εκμάθηση της ασφαλούς μετακίνησης στην κοινότητα χωρίς ενήλικα προάγει την επιτυχή ανάπτυξη αυτιστικών παιδιών.

Αυτό συμβαίνει επειδή βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν σημαντικές δεξιότητες ζωής. Αυτά περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- λήψη αποφάσεων – για παράδειγμα, πού να διασχίσετε το δρόμο με ασφάλεια·
- επίλυση προβλημάτων – για παράδειγμα, τι πρέπει να κάνουν εάν το λεωφορείο τους καθυστερήσει.
- βρίσκοντας το δρόμο τους - για παράδειγμα, πώς να χρησιμοποιήσετε μια εφαρμογή χάρτη.
- χρήση χρημάτων – για παράδειγμα, πότε και πώς να χρησιμοποιήσετε μια κάρτα για να πληρώσετε για κάτι.
- αλληλεπίδραση με άτομα στην κοινότητα - για παράδειγμα, ποιος να ζητήσει βοήθεια.

Αυτό είναι καλό για την εμπιστοσύνη των παιδιών τώρα και για την ανεξαρτησία τους στα εφηβικά χρόνια. Μπορεί επίσης να είναι καλό για την αυτοεκτίμηση των παιδιών και την αίσθηση του ανήκειν.

Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι πιο αποδεκτές και συχνά χρησιμοποιούμενες μορφές συνεργασίας για τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι: ατομικές συνομιλίες και συναντήσεις, κοινές εκδηλώσεις, φεστιβάλ και ταξίδια και, σε μικρότερο βαθμό, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και συνελεύσεις. Οι εκπαιδευτικοί υποδεικνύουν τις ακόλουθες μεθόδους και μέσα συνεργασίας με γονείς παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού: διάφορες συναντήσεις, συνομιλίες, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αξιολόγηση και συζήτηση εκπαιδευτικών επιτευγμάτων. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, η επιτυχία της συνεργασίας με την οικογένεια καθορίζεται από τους ακόλουθους παράγοντες: την προώθηση της εμπιστοσύνης στο εκπαιδευτικό ίδρυμα, τη βελτίωση της θετικής ατμόσφαιρας και της διάδοσης πληροφοριών και την ειλικρινή και θετική επικοινωνία.

Συνοχή της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων:

- Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς συνεργάζονται με συνέπεια και όχι περιστασιακά.
- Για τα παιδιά με ΔΑΦ, μια σταθερά διατηρούμενη ρουτίνα είναι σημαντική, όχι τυχαία. Λέγεται ότι η συνέπεια μιας ρουτίνας βοηθά τα παιδιά με ΔΑΦ να το πιστέψουν.
- Η συνέπεια βοηθά να «βγούμε» από άγνωστους και φόβους.

Συνέχεια της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων:

- Επιτρέπει την καταγραφή και ανάπτυξη των μαθησιακών και συμπεριφορικών επιτευγμάτων ενός παιδιού με ΔΑΦ.
- Δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την αναζήτηση αποτελεσματικών εκπαιδευτικών περιβαλλόντων, μεθόδων και την εφαρμογή τους.
- «Ωριμάζει και καλλιεργεί» τη σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων.

Επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων:

- Τα παιδιά με ΔΑΦ είναι περιορισμένα στη δυνατότητά τους να μεταφέρουν πληροφορίες μεταξύ σχολείου και σπιτιού.
- Η στενή επικοινωνία μέσω τηλεφώνου, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άμεσης επαφής βελτιώνει τη συνολική ροή πληροφοριών.
- Τα παιδιά με ΔΑΦ ενδέχεται να μην κοινοποιούν στους γονείς τους πληροφορίες που έχουν λάβει από τους εκπαιδευτικούς ή να περάσουν ένα διαστρεβλωμένο ή αφηρημένο μήνυμα. **Ρεαλιστικές καταστάσεις μπορούν να παρουσιαστούν ως παράδειγμα.**

4.6. Λύσεις

Η κάλυψη των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών ενός παιδιού με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού είναι απαραίτητη για τη συνεργασία μεταξύ γονέων, εκπαιδευτικών και επαγγελματιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα συνεργασίας, αλλά ο καθένας τους τα αντιλαμβάνεται διαφορετικά. Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς που συνεργάζονται για την εκπαίδευση παιδιών με διαταραχή του φάσματος του αυτισμού σε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα είναι μια σημαντική και απαραίτητη διαδικασία για την ευημερία του παιδιού.

Καθώς ο αυτισμός είναι μια διάχυτη διαταραχή, η εκπαίδευση ενός παιδιού περιλαμβάνει πολλούς τομείς. Η γονική συμπεριφορά είναι επίσης πολύ σημαντική για την αλλαγή της συμπεριφοράς ενός παιδιού, π.χ.: ενεργή συμμετοχή των γονέων στον εντοπισμό και τη συζήτηση των αναπτυξιακών δυσκολιών ενός παιδιού. Γνωρίζουμε ότι ένα παιδί μπορεί να εξεταστεί μόνο με τη συγκατάθεση και τη συμμετοχή των γονέων

του. Όλες οι συστάσεις για την εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να συζητηθούν και να συμφωνηθούν με τους γονείς. Η ενεργός συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία, η εμπλοκή τους και η δέσμευσή τους σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σχέδιο είναι κρίσιμοι παράγοντες για την επιτυχή εργασία ή θεραπεία.

Συνοπτικά, η εκπαίδευση ενός παιδιού με ΔΑΦ είναι μια πολύ μακρά διαδικασία που απαιτεί υπομονή, κατανόηση και αγάπη. Αυτή η διαδικασία πρέπει να περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή όλων των προαναφερθέντων μερών. Μόνο μέσω της αμοιβαίας επικοινωνίας και συνεργασίας μπορεί να φέρει οποιαδήποτε θετική αλλαγή.

Για να επιτευχθούν καλά αποτελέσματα στη μαθησιακή διαδικασία, το πρώτο βήμα είναι η πλήρης συμμετοχή του παιδιού σε όλες τις δραστηριότητες.

Το δεύτερο βήμα είναι να γνωρίσετε το παιδί:

- Όλα τα συνεργαζόμενα μέρη (γονείς, δάσκαλοι, θεραπευτές κ.λπ.) συμπεριλαμβανομένου του παιδιού πρέπει να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Η οργάνωση των δραστηριοτήτων του παιδιού πρέπει να παρέχει ένα κατάλληλο (δομημένο) περιβάλλον και χρονοδιάγραμμα δραστηριοτήτων.
- Θα πρέπει να θεσπιστούν κοινές απαιτήσεις και βήματα συντονισμού μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών και γονέων.
- Όλα τα συνεργαζόμενα μέρη θα πρέπει να αποφεύγουν αγχωτικές καταστάσεις, να διατηρούν θετικά συναισθήματα και να παρέχουν συνεχή ενθάρρυνση και θετική ενίσχυση για να προκαλέσουν τη συμμετοχή του παιδιού.
- Οι ασκήσεις μουσικής και ρυθμού είναι πολύ κατάλληλες για την προώθηση της λεκτικοποίησης και της φωνητικής.

4.7. Συμπεράσματα

1. Τα παιδιά με ελλιπής κοινωνικές δεξιότητες είναι πιο επιρρεπή σε προβληματικές συμπεριφορές και τα παιδιά με καλύτερα αναπτυγμένες κοινωνικές δεξιότητες παρουσιάζουν λιγότερο ενοχλητικά πρότυπα συμπεριφοράς. Παρ' όλα αυτά, η σχέση μεταξύ συγκεκριμένων κοινωνικών δεξιοτήτων και η έκφραση προβληματικών συμπεριφορών σε διαφορετικές κοινωνικές καταστάσεις μπορεί να επηρεαστεί από περιβαλλοντικούς παράγοντες.

2. Τα αυτιστικά παιδιά τείνουν να συμμετέχουν πιο πρόθυμα σε οργανωμένες δραστηριότητες και να εκφράζουν τις προτιμήσεις τους όταν αλληλεπιδρούν με ένα άτομο παρά όταν αλληλεπιδρούν σε μια ομάδα.

3. Τα αυτιστικά παιδιά τείνουν να εκφράζουν τις ίδιες προβληματικές συμπεριφορές (επιθετική συμπεριφορά προς ανθρώπους και αντικείμενα, ξεσπάσματα, αυτοτραυματισμό, αυτοδιέγερση και στερεοτυπική συμπεριφορά) όταν αλληλεπιδρούν με ένα μόνο άτομο και όταν συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες.
4. Τα αυτιστικά παιδιά, σε σύγκριση με τα μη αυτιστικά παιδιά, είναι λιγότερο πιθανό να ακολουθήσουν οδηγίες και λιγότερο πιθανό να εκφράσουν κατάλληλα τις επιθυμίες τους σε αλληλεπιδράσεις και ομαδικές δραστηριότητες. Είναι επίσης λιγότερο πιθανό να συμμετάσχουν σε ομαδικές δραστηριότητες και λιγότερο πιθανό να προσπαθήσουν να έρθουν σε επαφή.
5. Τα αυτιστικά παιδιά, σε σύγκριση με τα μη αυτιστικά παιδιά, παρουσιάζουν πιο στερεότυπες και αυτοδιεγερτικές συμπεριφορές όταν αλληλεπιδρούν με ένα άτομο και συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες.
6. Τα αυτιστικά παιδιά θεωρούνται από τους γονείς και τους δασκάλους ότι έχουν περισσότερες δυσκολίες σκέψης, προσοχής και γενικές δυσκολίες από τα μη αυτιστικά παιδιά.
7. Γονείς και εκπαιδευτικοί αξιολογούν με τον ίδιο τρόπο τις κοινωνικές, σκεπτικές, δυσκολίες προσοχής, επιθετικές συμπεριφορές και γενικές δυσκολίες των αυτιστικών και μη αυτιστικών παιδιών.
8. Οι δυσκολίες προσοχής στα αυτιστικά παιδιά συνδέονται στενά με την τήρηση οδηγιών και την ενεργό συμμετοχή σε ορισμένες δραστηριότητες: όσο περισσότερες ανωμαλίες προσοχής έχουν, τόσο λιγότερο συχνά συμμορφώνονται με τις οδηγίες και τόσο λιγότερο ενεργά συμμετέχουν σε γενικές δραστηριότητες. Αντίθετα, όσο λιγότερες δυσκολίες στην προσοχή έχουν, τόσο πιο συχνά συμμορφώνονται με τις οδηγίες και τόσο πιο ενεργά συμμετέχουν σε γενικές δραστηριότητες.
9. Οι προβληματικές συμπεριφορές των αυτιστικών παιδιών (επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε ανθρώπους και αντικείμενα, ξεσπάσματα, αυτοτραυματισμός, αυτοδιέγερση και στερεοτυπική συμπεριφορά) δεν σχετίζονται με τα κοινωνικά τους εμπόδια, τις δυσκολίες προσοχής και σκέψης ή τις επιθετικές συμπεριφορές.

Ερωτήσεις

1) Τι είναι η κοινωνικοποίηση;

- α. Η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι αποκτούν γνώσεις, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές, απαραίτητες για την αποτελεσματική συμμετοχή στην κοινωνία
- β. Η κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία τα ηλικιωμένα άτομα αποκτούν συμπεριφορές, απαραίτητες για την αποτελεσματική συμμετοχή στην κοινωνία
- γ. Αυτές είναι οι στάσεις και οι συμπεριφορές με τις οποίες κάποιος γεννήθηκε.

2) Τι είναι οι κοινωνικές δεξιότητες;

- α. Οι κοινωνικές δεξιότητες ορίζονται ως η αλληλεπίδραση μεταξύ του ατόμου, του περιβάλλοντος και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται για την έναρξη και τη διατήρηση ζωτικών διαπροσωπικών σχέσεων.
- β. Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι οι δεξιότητες με τις οποίες κάποιος γεννήθηκε και δεν μαθαίνονται.
- γ. Οι κοινωνικές δεξιότητες είναι μεταξύ των μελών της οικογένειας.

3) Τι είδους συνεργασία/σχέση είναι η πιο σημαντική κατά την ανατροφή ενός παιδιού με ΔΑΦ ή ΝΥ;

- α. Γιατρός και γονείς
- β. Γονείς και δάσκαλοι
- γ. Γείτονες και γονείς

4) Ποια είναι τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με ΔΑΦ;

- α. Εκφοβισμός, έλλειψη φιλιών, μοναξιά.
- β. Έλλειψη βιβλιογραφίας
- γ. Έλλειψη ταινιών

5) Πιστεύετε ότι τα παιδιά με ΔΑΦ απαιτούν ρουτίνα;

- α. Όχι, δεν είναι σημαντικό
- β. Είναι απαραίτητο
- γ. Μερικές φορές μπορεί να βοηθήσει

6) Ποιες είναι οι εναλλακτικές μέθοδοι επικοινωνίας;

- α. Επικοινωνία AAC
- β. Επικοινωνία του BBC
- γ. Επικοινωνία του CNN

7) Ποιες δραστηριότητες είναι πιο πιθανό να ταιριάζουν σε αυτιστικά παιδιά;

- α. Οργανωμένες δραστηριότητες κατά την αλληλεπίδραση με ένα άτομο
- β. Οργανωμένες δραστηριότητες με ομάδα ατόμων
- γ. Χαοτικές δραστηριότητες με ομάδα ανθρώπων

8) Τα αυτιστικά παιδιά είναι πιο πιθανό να:

- α. Ακολουθήσουν οδηγίες
- β. Παραβλέψουν τις οδηγίες
- γ. Δημιουργήσουν νέες οδηγίες

9) Μεθοδολογία διδασκαλίας αυτιστικού παιδιού:

- α. Πρέπει να εξατομικεύεται, καθώς μία μέθοδος δεν μπορεί να χωρέσει σε όλους
- β. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί βήμα προς βήμα καθώς ταιριάζει σε όλους
- γ. Δεν πρέπει να περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές που μπορούν να εφαρμοστούν στην περαιτέρω θεραπεία

10) Πώς γίνονται αντιληπτά τα αυτιστικά παιδιά από γονείς και εκπαιδευτικούς;

- α. Ως άτομα που χρειάζονται περισσότερο χρόνο για σκέψη, χρειάζονται περισσότερη προσοχή και έχουν γενικές δυσκολίες
- β. Ως άτομα που αντιδρούν ταχύτερα και χρειάζονται λιγότερη προσοχή
- γ. Ως άτομα που σκέφτονται περισσότερο, έχουν λιγότερες κοινωνικές δυσκολίες και χρειάζονται λιγότερη προσοχή.

Βιβλιογραφία

Adomaitienė, R. (2003). Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas.

Aidukienė, T., Labinienė, R., (2003). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo tendencijų apžvalga tarptautiniame bei Lietuvos švietimo reformos kontekste (1990–2002). Specialiojo ugdymo pagrindai. Šiauliai.

Aksamit, D., Morris, M., Leunberger, J. (1987). Preparation of student services, professionals and faculty for serving learning disabled college students'. Journal of College Student Personnel, 28, 53-59.

Allington, R. L., Broikou, K. A. (1988). Development of shared knowledge: A new role for classroom and specialist teachers. The Reading Teacher, April 1988, 806–811

Ališauskas, A. (2001). Specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas bendrojo lavinimo mokyklose: pokyčių analizė. Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas: Mokslinės konferencijos Specialiosios pagalbos teikimas bendrojo ugdymo įstaigose” medžiaga, 6–11. Šiauliai.

Ališauskas, A. (2002). Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas. Šiauliai.

Ališauskas, A., Gerulaitis, D. (2003). Bendrojo ugdymo klasėje besimokančio specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaiko socialinės-psichologinės charakteristikos atskleidimas. Tyrimo ataskaita. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ATASKAITA-Alisauskas-2003.doc

Ališauskienė, S. (2002). Ankstyvosios reabilitacijos tarnybų veiklos optimizavimas konstruojant bendradarbiavimo su šeima modelį (Daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2002).

Allport, G. W. (1935). Attitudes. In Murchison C. (Ed.). Handbook of Social Psychology, 788- 844. Worcester: Clark University Press.

Ambrukaitis, J. (1994). Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo pokyčiai ir TEMPUS programa. Specialiųjų poreikių vaikų integracija: patirtis ir perspektyvos. Mokslinio-metodinio seminaro medžiaga, 6–15.

Angela M. Arnold-Saritepe, K. J. (2009). Chapter 12 Generalization and Maintenance.

Arent, K., Kabala, M., Wnuk, M.: Programowanie i konstrukcja kulistego robota społecznego wspomagającego terapie dzieci autystycznych. Ph.D. thesis, Politechnika Wroclawska (2005);

Baer, D. M. (2019). Applied Behaviour Analysis. In Companion Encyclopedia of Psychology (pp. 397-414). Routledge.

Bailey, J. S., & Burch, M. R. (2017). *Research methods in applied behavior analysis*. Routledge.

Barakova E. I., Gillesen J., Huskens B., and Lourens T., End-user programming architecture facilitates the uptake of robots in social therapies, *Robotics and Autonomous Systems*, vol. 61, no. 7, pp. 704–713, 2013;

Bauminger, N. ir Kasari, C. (2011). Loneliness and Friendship in High-Functioning Children with Autism. *Child Development*, 71(12), 447-456.
doi:10.1111/1467-8624.00156

Beaumont, R., & Sofronoff, K. (2008). A multi-component social skills intervention for children with Asperger Syndrome: The Junior Detective Training Program. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 743-753

Board, R. R. (n.d.). *TECHNIQUES FOR TEACHING GENERALIZATION*.

Board, R.R. (n.d.) *Techniques for teaching Generalization*.

Catty Pratt, L. S. (2020). *Applied Behavior Analysis. The Role of Task Analysis and Chaining*. Indiana Institute on Disability and Community.

Cabibihan J.-J., Javed H., Ang M., and Aljunied S. M., Why robots? a survey on the roles and benefits of social robots in the therapy of children with autism, *International Journal of Social Robotics*, vol. 5, no. 4, pp. 593–618, 2013. [Online]. Available: <http://dx.doi.org/10.1007/s12369-013-0202-2>;

Cesarina et al. (2022). Erickson. *Tratto da Gioco e interazione sociale nell'autismo*:

Chandrasekaran, B. (2020). *Development of A Scale to Identify Prompting and Fading Strategies for Individuals with Disability (Doctoral dissertation, ResearchSpace@Auckland)*.

Colton M. B., Ricks D. J., Goodrich M. A., Dariush B., Fujimura K., and Fujiki M., Toward therapist-in-the-loop assistive robotics for children with autism and specific language impairment, in *AI SB New Frontiers in Human-Robot Interaction Symposium*, vol. 24. Citeseer, 2009, p. 25;

Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2007). *Applied behavior analysis (2nd ed.)*. Columbus, OH: Merrill Prentice Hall

Cooper, J. O. (2007) *Applied behavior analysis (2nd.ed)*. Upper Saddle River: NJ: Pearson Education Inc.

Degli Espinosa, F., Metko, A., Raimondi, M., Impenna, M., & Scognamiglio, E. (2020). A model of support for families of children with autism living in the COVID-19 lockdown: Lessons from Italy. *Behavior Analysis in Practice*, 13(3), 550-558.

Diane M. Browder, K. T. (2007). *Training Teachers to Follow a Task Analysis to Engage Middle School Students With Moderate and Severe Developmental Disabilities in Grade-*

Appropriate Literature. FOCUS ON AUTISM AND OTHER DEVELOPMENTAL DISABILITIES, 206-219.

Dymond, S., & Roche, B. (2009). A contemporary behavior analysis of anxiety and avoidance. *The Behavior Analyst*, 32(1), 7-27.

Early Start Denver Model. (2022, November 3). Tratto da

Elliott, S. (1987). Children's Social Skills: Assessment and Classification Practices. *Journal of Counseling & Development*, 66(2), 96-99. Internet access: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1987.tb00808.x>

Fein, D., & Dunn, M. A. (2007). *Autism in Your Classroom: A General Educator's Guide to Students with Autism Spectrum Disorders*. Woodbine House. 6510 Bells Mill Road, Bethesda, MD 20817.

Fentress, G. M., & Lerman, D. C. (2012). A comparison of two prompting procedures for teaching basic skills to children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 6(3), 1083-1090.

Fisher, W. W., Piazza, C. C., & Roane, H. S. (Eds.). (2021). *Handbook of applied behavior analysis*. Guilford Publications.

Foxx, R. M. (2008). Applied behavior analysis treatment of autism: The state of the art. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 17(4), 821-834.

FutureWellness. *American Journal of Public Health*, 105, 2283- 2290, internet access: <https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302630>.

Gordan, M., & Krishanan, I. A. (2014). A review of BF Skinner's 'Reinforcement theory of motivation. *International Journal of Research in Education Methodology*, 5(3), 680-688.

Griffin, C. (2020, November 4). What is a Prompt Hierarchy in Applied Behavioral Analysis? DataFinch Technologies

Hao Karen: Robots that teach autistic kids social skills could help them develop, MIT Technology Review

Internet access <http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp>. [visited 2022.10.29]

Internet access <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>. [visited 2022.10.29] Autism Spectrum Prevalence Statistics.

Ivoškuvienė, R. ir Balčiūnaitė J. (2002). Education of autistic children. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Iwata, B. & Smith, R. (2008). Negative Reinforcement. In J. Cooper, T. Heron, & Heward, W. (Eds.), *Applied Behaviour Analysis* (pp. 291-303). New Jersey: Pearson Education.

Jones D. E., Greenberg M., Crowley M., (2015). *Early Social-Emotional Functioning and Public Health*

- Jones, E., ir Carr, E., Feeley, K. (2006). Multiple Effects of Joint Attention Intervention for Children with Autism. *Behaviormodification*, 30. 782-834. doi: 10.1177/0145445506289392.
- Kazdin, A. E. (2002). Applied Behavior Analysis. *Encyclopedia of Psychotherapy*, 1, 71-94.
- Kregal, P.W. (2008). Pro.ed. Retrieved from poedinc.com:
- Leach, D., & Duffy, M. L. (2009). Supporting students with autism spectrum disorders in inclusive settings. *Intervention in School and Clinic*, 45(1), 31-37.
- Leaf, J. B., Leaf, R., McEachin, J., Taubman, M., Ala'i-Rosales, S., Ross, R. K., ... & Weiss, M. J. (2016). Applied behavior analysis is a science and, therefore, progressive. *Journal of autism and developmental disorders*, 46(2), 720-731.
- McDonnell, J. &. (1988). A comparison of forward and concurrent chaining strategies in teachnig. *Research in Developmental Disabilities*, 9(2), 177-194.
- McNerney, T.S.: Tangible programming bricks: An approach to making programming accessible to everyone. Ph.D. thesis, Massachusetts Institute of Technology (1999);
- Meadan, H., Ostrosky, M. M., Santos, R. M., & Snodgrass, M. R. (2013). How can I help? Prompting procedures to support children's learning. *Young Exceptional Children*, 16(4), 31-39.
- Michal Gordon, Edith Ackermann, C.B.: Social robot toolkit: Tangible programming for young children. HRI15 Extended Abstracts (03 2015), Portland, OR, USA
- Miltenberger, R. (2008). *Behaviour Modification*. Belmont, CA. Wadsworth Publishing.
- Murphy, A. T. (1981). *Special children, special parents: Personal issues with handicapped children*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Nickerson, C. and McLeod, S., 2022. Positive Reinforcement: What Is It and How Does It Work?. [online] Simplypsychology.org. Available at: <<https://www.simplypsychology.org/positive-reinforcement.html>> [Accessed 13 October 2022].
- Pot, E., Monceaux, J., Gelin, R., Maisonnier, B.: Choregraphe: a graphical tool for humanoid robot programming. In: *Robot and Human Interactive Communication, 2009. RO-MAN 2009. The 18th IEEE International Symposium on*. pp. 46–51. IEEE (2009);
- Kregal, P. W. (2008). pro.ed. Retrieved from poedinc.com: <https://www.proedinc.com/>
- Schorr, B., 2021. Positive Reinforcement and Autism - Hidden Talents ABA. [online] Hidden Talents ABA. Available at: <https://hiddentalentsaba.com/positive-reinforcement-autism/#What_Is_the_Importance_of_Positive_Reinforcement_in_Autism> [Accessed 12 October 2022].

- Taylor, S. S. (2022). Reinforcement.
- Team at Elemetry. (2021, June 1). What Is Prompting Hierarchy in ABA Therapy? The Elemetry Learning Studio. <https://www.elemetry.com/studio/aba-terms/prompting-hierarchy/>
- Valk, L.: LEGO MINDSTORMS EV3 Discovery Book: A Beginner's Guide to Building and Programming Robots. No Starch Press (2014);
- Visconti, P. M. (2007). Immagini per parlare. Percorsi di comunicazione aumentativa alternativa per persone con disturbi autistici (.184).
- Wainer, B. I. (2013). Generalization and Maintenance. In P. B. B.A., Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders (pp. 1419-1423). New York: Springer, New York, NY.
- Werner, L., Campe, S., Denner, J.: Children learning computer science concepts via alice game-programming. In: Proceedings of the 43rd ACM technical symposium on Computer Science Education. pp. 427–432. ACM (2012);
- Wiering, M. A., & Van Otterlo, M. (2012). Reinforcement learning. Adaptation, learning, and optimization, 12(3), 729.
- Wolfe, P., & Neisworth, J. T. (2005). Autism and applied behavior analysis. Exceptionality, 13(1), 1-2.
- Zubrycki I., Kolesiński M., Granosik G.: A participatory design for enhancing the work environment of therapists of disabled children, proc. 25th IEEE International Symposium on Robot and Human Interactive Communication (RO-MAN), pp. 781-786, ISSN: 1944-9437, 26-31 Aug. 2016, New York, 2016;
- Zubrycki I., Kolesiński M., Granosik G.: Graphical Programming Interface for Enabling Non-technical Professionals to Program Robots and Internet-of-Things Devices, in: I. Rojas et al. (Eds.): IWANN 2017, Part II, LNCS 10306, pp. 620–631, 2017, DOI: 10.1007/978-3-319-59147-6 53;

Videos:

<https://www.youtube.com/watch?v=imkbuKomPXI>

<https://www.youtube.com/watch?v=00I187Ip4VQ>

http://wiki.scratch.mit.edu/wiki/Hardware_That_Can_Connect_to_Scratch

[https://autismspectrumnews.org/using-technology-to-foster-social-interaction/;](https://autismspectrumnews.org/using-technology-to-foster-social-interaction/)

[https://brookfieldsschool.org/curriculum/how-we-teach/reach-relationship-education-for-children/;](https://brookfieldsschool.org/curriculum/how-we-teach/reach-relationship-education-for-children/)

[https://caringhealthcaresc.com/four-ways-communicate-nonverbal-special-needs-child/;](https://caringhealthcaresc.com/four-ways-communicate-nonverbal-special-needs-child/)

[https://www.educatall.com/page/1392/Social-skills-and-children-with-special-needs.html;](https://www.educatall.com/page/1392/Social-skills-and-children-with-special-needs.html)

[https://www.friendshipcircle.org/blog/2013/04/09/five-toys-that-can-help-with-social-development/;](https://www.friendshipcircle.org/blog/2013/04/09/five-toys-that-can-help-with-social-development/)

[https://specialedresource.com/help-your-special-needs-child-improve-social-skills;](https://specialedresource.com/help-your-special-needs-child-improve-social-skills)

[https://www.specialstrong.com/top-10-social-skill-activities-for-autism-to-help-with-sensory-issues-in-children/;](https://www.specialstrong.com/top-10-social-skill-activities-for-autism-to-help-with-sensory-issues-in-children/)

<https://roboterapia.eu/en/index.html>

https://www.youtube.com/watch?v=UVKb_BXEp5U

Σωστές απαντήσεις

Κεφάλαιο 1

1.β; 2.α; 3.β; 4.γ; 5.γ; 6.γ; 7.β; 8.δ; 9.γ; 10.β; 11.β; 12.β; 13.β; 14.β; 15.γ

Κεφάλαιο 2

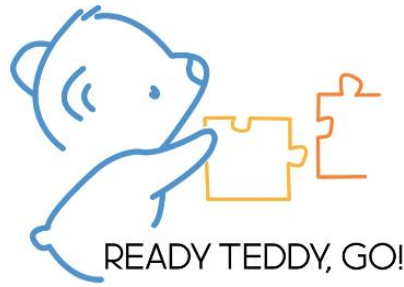
1.α; 2.γ; 3.γ; 4.β; 5.α; 6.γ; 7.β; 8.α; 9.γ; 10.β

Κεφάλαιο 3

1.γ; 2.α; 3.γ; 4.α; 5.γ; 6.β; 7.γ; 8.α; 9.β; 10.α

Κεφάλαιο 4

1.α; 2.α; 3.β; 4.α; 5.β; 6.α; 7.α; 8.α; 9.α; 10.α

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

ΑΚΡΩΝΎΜΙΟ ΤΟΥ ΈΡΓΟΥ:	RTG
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ:	READY, TEDDY, GO!
ΑΡΙΘΜΌΣ ΈΡΓΟΥ:	2021-1-PL01-KA220-SCH-000027809
ΤΟΜΕΑΣ:	ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ.	https://www.readyteddygo.eu

Lodz University
of Technology

ISTITUTO DEI SORDI
DI TORINO

Emphasys
CENTRE

VILNIAUS VILTIS
Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija

Associació Programes Educatius
OPEN EUROPE

